
Raport roczny

Narodowego Instytutu Dziedzictwa

2012

NARODOWY INSTYTUT
DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

Szanowni Państwo

Rok 2012 był dla Narodowego Instytutu Dziedzictwa rokiem jubileuszowym, bo choć instytucja o tej nazwie działa zaledwie od dwóch lat, to jest ona prawnym i ideowym następcą instytucji powołanej do życia w 1962 roku – Ośrodka Dokumentacji Zabytków. Mogliśmy zatem świętować 50 lat misji, która przez ten cały czas pozostała w swojej istocie niezmienna i można ją streścić w słowach: „celem jest zachowanie zabytków”, a rozwijając nieco tę myśl – celem jest zachowanie naszego dziedzictwa dla przyszłych pokoleń.

Symbolicznym ukoronowaniem jubileuszu była konferencja pt. „50 lat misji”, która pod koniec 2012 roku zgromadziła w Warszawie przeszło 200 ekspertów z Polski i zagranicy reprezentujących wszystkie grupy odbiorców naszych działań. Opublikowany został także specjalny numer „Ochrony Zabytków” będący przypomnieniem najważniejszych dokonań na przestrzeni ostatniego półwiecza Ośrodka Dokumentacji Zabytków, ale także Ośrodka Ochrony Zabytkowego Krajobrazu, Ośrodka Ochrony Dziedzictwa Archeologicznego i wreszcie Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków – wszystkich instytucji, których dorobek stał się kamieniem węgielnym NID.

Jednak rzeczywistość NID, podobnie jak rzeczywistość ODZ, to przede wszystkim codzienna praca wielu ekspertów reprezentujących coraz szersze spektrum specjalizacji. Dlatego prawdziwym ukoronowaniem jubileuszu 50-lecia winny być zrealizowane w tym roku projekty, których zakres dowodzi ciągłości i trwałości naszej misji.

ODZ został powołany do życia przede wszystkim po to, aby dokumentować zabytki i gromadzić o nich wiedzę. Dlatego tak ważne jest prowadzone obecnie działanie na rzecz budowy infrastruktury informacji przestrzennej w obszarze zabytków, które to zadanie w imieniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego realizuje NID – w 2012 roku uruchomiony został portal e-zabytek.nid.pl, zawierający zarówno informacje o samych zabytkach, jak i o ich dokładnym położeniu. Portal już zyskał przychylność specjalistów oraz internautów, czego dowodem są kolejne nagrody i wyróżnienia.

Mijający rok to także intensywne działania na rzecz nowych Pomników Historii oraz obiektów pretendujących o wpis na Listę światowego dziedzictwa UNESCO. To także rok rekordów, jeśli chodzi o uczestnictwo w Europejskich Dniach Dziedzictwa – nigdy wcześniej ten koordynowany przez NID program nie przyciągnął uwagi aż 300 000 odwiedzających! W 2012 roku szczególna była też aktywność NID na forach międzynarodowych, czego doskonałym przykładem jest polskie przewodnictwo w Grupie Refleksyjnej „UE i dziedzictwo kulturowe”, która dzięki naszym staraniom uzyskała status ważnego partnera dla Komisji Europejskiej w sprawach związanych z dziedzictwem.

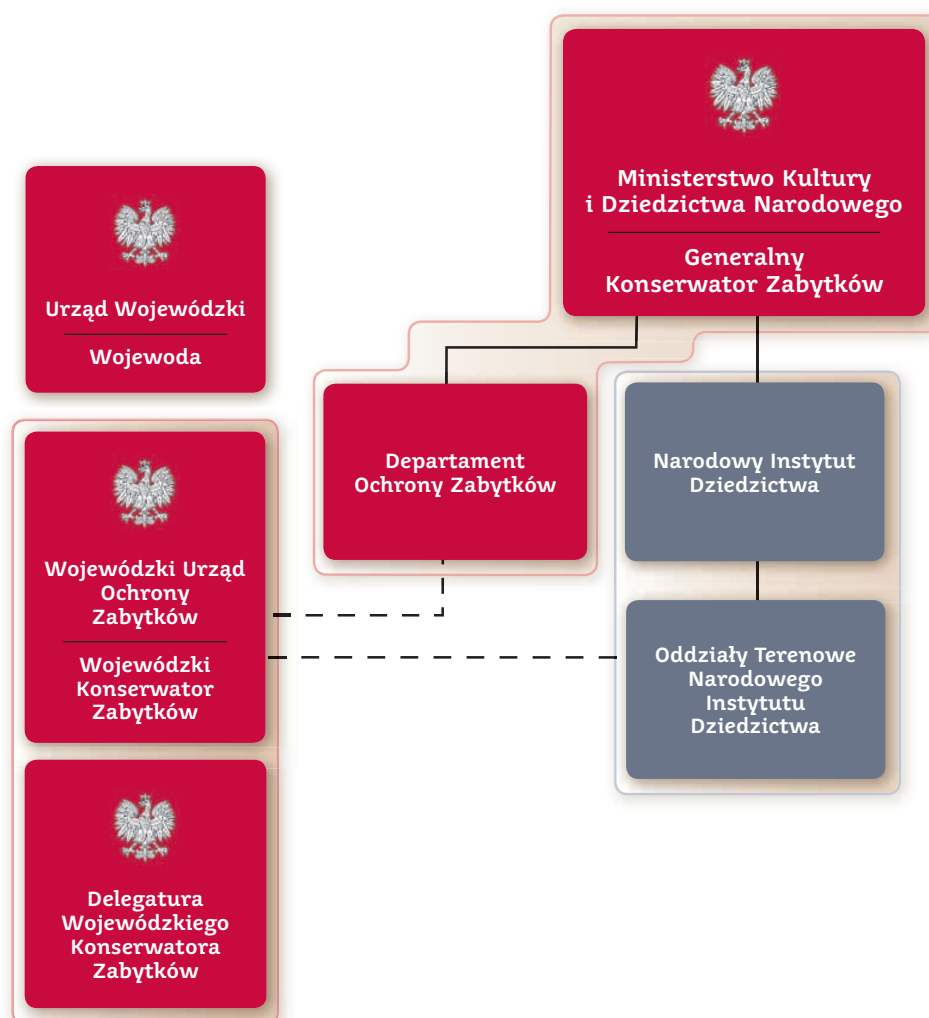
O tych i innych działaniach realizowanych w 2012 roku przez zespół NID przeczytają Państwo w niniejszym raporcie. Wzorem ubiegłego roku przedstawia on skrótowo całokształt działalności Instytutu, a następnie szerzej omawia kilkanaście zagadnień, które miały w ubiegłym roku znaczenie szczególne. Mam nadzieję, że lektura raportu przyniesie refleksję nad złożonością zagadnień, z jakimi mamy do czynienia i pobudzi do czynnej współpracy.

Paulina Florjanowicz

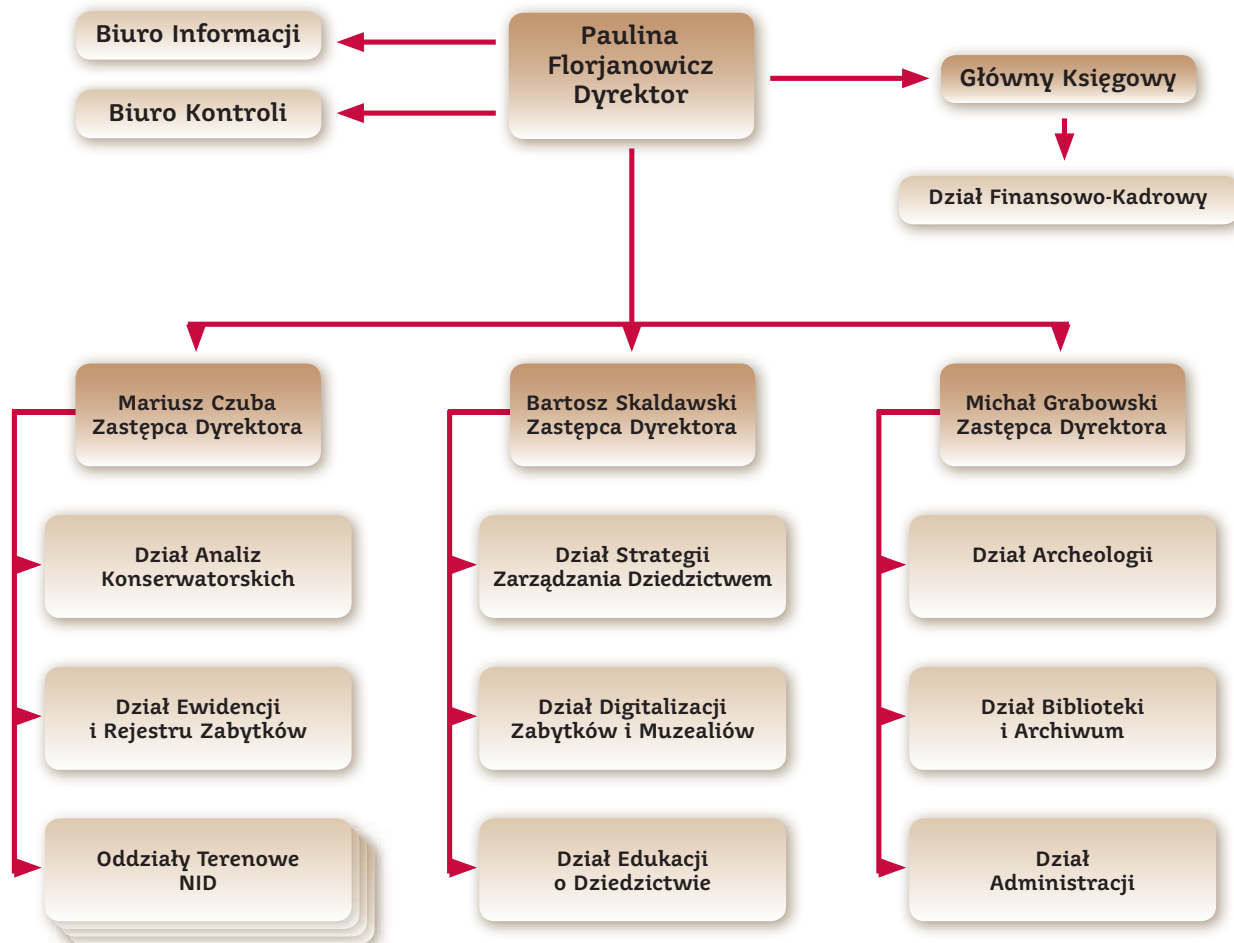
Dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa

Umiejscowienie **NID** w strukturze systemu ochrony zabytków

Struktura

Narodowego Instytutu Dziedzictwa

Dyrekcja

Narodowego Instytutu Dziedzictwa

Paulina Florjanowicz
Dyrektor

Z wyróżnieniem ukończyła studia w Instytucie Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego, specjalizując się w zakresie archeologii późnego średniowiecza i czasów nowożytnych.

Autorka wielu publikacji z zakresu polityki kulturalnej, projektowania i finansowania przedsięwzięć kulturalnych, edukacji na rzecz dziedzictwa, promocji zabytków oraz zwalczania przestępczości w sferze archeologii.

Wykładowca na studiach podyplomowych: Ochrona i zarządzanie dziedzictwem archeologicznym organizowanych przez NID i UAM oraz Zarządzanie kulturą w strukturach Unii Europejskiej organizowanych przez Instytut Badań Literackich PAN.

Zawodowo związana zarówno z organizacjami pozarządowymi - Fundacją im. Stefana Batorego, Fundacją Edukacji Ekonomicznej - jak i instytucjami publicznymi - Narodowym Centrum Kultury, Ośrodkiem Ochrony Dziedzictwa Archeologicznego.

W 2007 r. objęła stanowisko zastępcy dyrektora Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków, a od 10 maja 2010 r. pełniła obowiązki dyrektora tej instytucji. 5 stycznia 2011 r. odebrała z rąk ministra kultury i dziedzictwa narodowego, Bogdana Zdrojewskiego, nominację na dyrektora Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

Członek EU & Cultural Heritage Reflection Group, Monitoring Group on Cultural Heritage in Baltic Sea Region oraz szeregu paneli ekspertów poświęconych tematyce zarządzania dziedzictwem kulturowym.

Mariusz Czuba
Zastępca dyrektora

Absolwent historii sztuki na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie.

Od 1993 r. zawodowo związany z Państwową Służbą Ochrony Zabytków. W latach 1999-2008 Podkarpacki Wojewódzki Konserwator Zabytków. Inicjował i nadzorował szereg przedsięwzięć konserwatorskich. Pracował także w charakterze wykładowcy w Państwowej Wyższej Szkole Wschodnioeuropejskiej w Przemyślu oraz Państwowej Wyższej Szkole

Zawodowej w Sanoku, gdzie m.in. prowadził zajęcia dotyczące drewnianego budownictwa sakralnego w krajach karpaccich.

Od 2008 r. zastępca dyrektora Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków (od 1 stycznia 2011 r. Narodowego Instytutu Dziedzictwa).

W Instytucie koordynuje prace działów: Analiz Konserwatorskich, Ewidencji i Rejestru Zabytków oraz oddziałów terenowych NID.

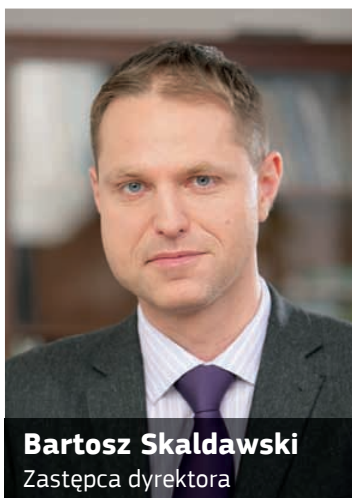
Michał Grabowski
Zastępca dyrektora

Absolwent archeologii oraz Międzywydziałowych Studiów Prawa Zarządzania i Ekonomii Uniwersytetu Warszawskiego. Uczestnik licznych prac i badań przy zabytkach archeologicznych. Jest członkiem Europejskiego Stowarzyszenia Archeologów (EAA European Association of Archaeologists).

Wykładowca na studiach podyplomowych Ochrona i zarządzanie dziedzictwem archeologicznym,

organizowanych przez NID i UAM w Poznaniu. Prowadził wykłady z zakresu archeologii na SGGW i Politechnice Warszawskiej.

Od 2010 r. zastępca dyrektora Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków (od 1 stycznia 2011 r. Narodowego Instytutu Dziedzictwa). W Instytucie koordynuje prace działów: Archeologii, Archiwum i Biblioteki oraz Administracji.

Bartosz Skaldawski
Zastępca dyrektora

Ukończył studia w Instytucie Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego, w Katedrze Antropologii Historycznej.

Wykładał na studiach podyplomowych Ochrona i zarządzanie dziedzictwem archeologicznym organizowanych przez NID i UAM oraz Zarządzanie kulturą w strukturach Unii Europejskiej, organizowanych przez Instytut Badań Literackich PAN.

Od 2001 r. zawodowo zaangażowany w edukację, promocję i ochronę dziedzictwa kulturowego. Od 2008 r.

uczestniczy w pracach European Heritage Legal Forum.

Od 2011 r. zastępca dyrektora Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Nadzorując pracę działów: Strategii Zarządzania Dziedzictwem, Digitalizacji Zabytków oraz Edukacji o Dziedzictwie, był zaangażowany między innymi w projektowanie programu ochrony dziedzictwa niematerialnego zgodnie z zaleceniami Konwencji UNESCO z 2003 r. oraz planowanie strategii digitalizacji zabytków jako ważnego społecznie zasobu dziedzictwa kulturowego.

Spis treści

Rada Programowa Narodowego Instytutu Dziedzictwa	10
Sprawozdanie z działalności Narodowego Instytutu Dziedzictwa w 2012 roku	13
Digitalizacja zabytków	42
Zespół ds. rejestrowych wpisów obszarowych	44
Rewaloryzacja Parku Mużakowskiego w Łęknicy w roku 2012	48
Współpraca Narodowego Instytutu Dziedzictwa z Generalną Dyrekcją Dróg Krajowych i Autostrad w roku 2012	50
Spotkania opiekunów Pomników Historii i miejsc światowego dziedzictwa UNESCO w Polsce	52
Drugi cykl sprawozdawczości okresowej z realizacji Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego UNESCO	55
Ocena wniosków nominacyjnych na Listę światowego dziedzictwa UNESCO	57

Spotkanie inspektorów ds. zabytków archeologicznych WUOZ – Trzebiny 2012	59
Narodowy Instytut Dziedzictwa – 50 lat misji	62
Narodowy Instytut Dziedzictwa na targach DENKMAL i EGIR	65
Podsumowanie Europejskich Dni Dziedzictwa 2012	68
Badania społeczne	70
Konkurs „Zabytek Zadbany” 2012	73
Przewodnictwo Polski w pracach międzynarodowej Grupy Refleksyjnej „UE i dziedzictwo kulturowe” w 2012 roku	78
ANTIKON. Polsko-niemiecka konferencja „Architektura ryglowa – wspólne dziedzictwo”	80
Wydawnictwa Narodowego Instytutu Dziedzictwa w roku 2012	83
Kalendarium 2012	85

Rada Programowa Narodowego Instytutu Dziedzictwa

16 sierpnia 2011 r., zgodnie z par. 7 Statutu Narodowego Instytutu Dziedzictwa, powołana została Rada Programowa NID.

Rada jest organem doradczym i opiniodawczym dyrektora NID w zakresie działalności statutowej Narodowego Instytutu Dziedzictwa. W skład Rady wchodzi osoby powoływane na okres trzech lat przez dyrektora Instytutu po zasięgnięciu opinii ministra kultury i dziedzictwa narodowego.

W skład Rady Programowej NID wchodzi:

prof. dr hab. inż. **Jerzy Jasieńko** – przewodniczący Rady Programowej NID – dyrektor Instytutu Budownictwa Politechniki Wrocławskiej. Z wykształcenia konstruktor, specjalizuje się w konserwacji i wzmacnianiu konstrukcji drewnianych i murowanych, zajmuje się diagnostyką stanu technicznego konstrukcji zabytkowych.

Elżbieta Berendt – kierownik Muzeum Etnograficznego – Oddziału Muzeum Narodowego we Wrocławiu. Z wykształcenia etnograf, specjalizuje się w problematyce sztuki ludowej i tożsamości kulturowej; autorka trzech prac zwartych, kilkudziesięciu artykułów naukowych i popularnonaukowych oraz kilkunastu katalogów towarzyszących przygotowanym przez nią ekspozycjom. Od 2007 roku wspólnie z zespołem merytorycznym Muzeum koordynuje dolnośląskie obchody Europejskich Dni Dziedzictwa.

prof. dr hab. **Janusz Czebreszuk** – profesor na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, archeolog, kierownik Pracowni Archeologii Śródziemnomorskiej Epoki Brązu w Instytucie Prahistorii oraz kierownik studiów podyplomowych Ochrona i zarządzanie dziedzictwem archeologicznym, specjalizuje się w badaniach nad początkami cywilizacji europejskiej oraz ochroną dziedzictwa archeologicznego, zwłaszcza zastosowaniem metod nieinwazyjnych w konserwatorstwie archeologicznym.

dr **Jacek Friedrich** – historyk sztuki, wicedyrektor w Instytucie Historii Sztuki Uniwersytetu Gdańskiego. Autor monograficznego opracowania odbudowy historycznego śródmieścia Gdańska po 1945 roku.

dr **Dominik Jagiełło** – prezes Fundacji Hereditas. Z wykształcenia matematyk, specjalista w zakresie zarządzania organizacjami pozarządowymi oraz innowacyjności technologicznej.

prof. dr hab. **Sławomir Kadrow** – archeolog, profesor nauk humanistycznych w Instytucie Archeologii i Etnologii PAN w Krakowie i w Instytucie Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego.

prof. dr hab. **Leszek Kajzer** – archeolog, kierownik Katedry Archeologii Historycznej Instytutu Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego, specjalista w zakresie archeologii średniowiecznej.

prof. dr hab. **Leszek Kolankiewicz** – kulturoznawca, dyrektor Instytutu Kultury Polskiej Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego, przewodniczący Komitetu Nauk o Kulturze Polskiej Akademii Nauk, przewodniczący Zespołu ds. Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego przy Ministrze Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

prof. dr hab. **Piotr Krasny**, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego – historyk sztuki, dyrektor Instytutu Historii Sztuki UJ w Krakowie.

dr inż. arch. **Halina Landecka** – architekt, doktor nauk technicznych, badacz zabytków architektury, obecnie Lubelski Wojewódzki Konserwator Zabytków, adiunkt w Katedrze Architektury, Urbanistyki i Planowania Przestrzennego Wydziału Budownictwa i Architektury Politechniki Lubelskiej.

dr hab. inż. **Robert Olszewski**, profesor Politechniki Warszawskiej – samodzielny pracownik naukowy Wydziału Geodezji i Kartografii PW, zajmujący się analizą danych przestrzennych oraz modelowaniem kartograficznym. Specjalizuje się w dziedzinie harmonizacji baz danych przestrzennych oraz implementacji dyrektywy INSPIRE.

Alicja Pacewicz – dyrektor ds. programów i wydawnictw Centrum Edukacji Obywatelskiej, współzałożycielka CEO. Ekspertka w dziedzinie edukacji obywatelskiej, kulturalnej i ekonomicznej; autorka programów edukacyjnych, podręczników i materiałów dydaktycznych.

prof. dr hab. **Bogumiła Rouba** – kierownik Zakładu Konserwacji Malarstwa i Rzeźby Polichromowanej Instytutu Zabytkoznawstwa i Konserwatorstwa Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Z wykształcenia konserwator-restaurator dzieł sztuki, specjalista w dziedzinie konserwacji malarstwa sztalugowego, ściennego, rzeźby polichromowanej, profilaktyki konserwatorskiej.

ks. **Andrzej Rusak** – dyrektor Muzeum Diecezjalnego Dom Długosza w Sandomierzu, konserwator Diecezji Sandomierskiej, historyk sztuki, wykładowca akademicki, kanonik Kapituły Sandomierskiej.

prof. dr hab. **Tadeusz Żuchowski** – historyk sztuki, profesor nauk humanistycznych, obecnie dyrektor Instytutu Historii Sztuki Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

NARODOWY INSTYTUT
DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

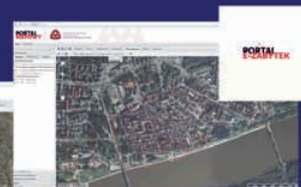
50 LAT MISJI

Misją Narodowego Instytutu Dziedzictwa jest tworzenie podstaw dla zrównoważonej ochrony dziedzictwa poprzez gromadzenie i upowszechnianie wiedzy o zabytkach, wyznaczanie standardów ich ochrony i konserwacji oraz kształtowanie świadomości społecznej celem zachowania dziedzictwa kulturowego Polski dla przyszłych pokoleń.

dokumentacja

NARODOWY INSTYTUT
DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

NARODOWY INSTYTUT
DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

documentation

The mission of the National Heritage Board of Poland is to gather and disseminate information on heritage, set standards for its protection and conservation, and aim to raise the social awareness on cultural heritage of Poland in order to save it for future generations in a sustainable way.

Misją Narodowego Instytutu Dziedzictwa jest tworzenie podstaw dla zrównoważonej ochrony dziedzictwa poprzez gromadzenie i upowszechnianie wiedzy o zabytkach, wyznaczanie standardów ich ochrony i konserwacji oraz kształtowanie świadomości społecznej celem zachowania dziedzictwa kulturowego Polski dla przyszłych pokoleń.

standardy

NARODOWY INSTYTUT
DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

NARODOWY INSTYTUT
DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

standards

The mission of the National Heritage Board of Poland is to gather and disseminate information on heritage, set standards for its protection and conservation, and aim to raise the social awareness on cultural heritage of Poland in order to save it for future generations in a sustainable way.

Misją Narodowego Instytutu Dziedzictwa jest tworzenie podstaw dla zrównoważonej ochrony dziedzictwa poprzez gromadzenie i upowszechnianie wiedzy o zabytkach, wyznaczanie standardów ich ochrony i konserwacji oraz kształtowanie świadomości społecznej celem zachowania dziedzictwa kulturowego Polski dla przyszłych pokoleń.

edukacja

NARODOWY INSTYTUT
DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

NARODOWY INSTYTUT
DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

education

The mission of the National Heritage Board of Poland is to gather and disseminate information on heritage, set standards for its protection and conservation, and aim to raise the social awareness on cultural heritage of Poland in order to save it for future generations in a sustainable way.

Sprawozdanie z działalności Narodowego Instytutu Dziedzictwa w 2012 roku

Narodowy Instytut Dziedzictwa realizuje zadania określone w statucie obowiązującym od 1 stycznia 2011 roku zgodnie z Zarządzeniem nr 32 Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 23 grudnia 2010 roku w sprawie zmiany nazwy i zakresu działania Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków. Instytut swoimi działaniami kontynuuje dorobek Ośrodka Dokumentacji Zabytków, powołanego w 1962 roku, stanowiąc zaplecze eksperckie dla Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz służb konserwatorskich, a także propagując ideę ochrony oraz realizując idee upowszechniania w społeczeństwie wiedzy o dziedzictwie kulturowym.

Misją Narodowego Instytutu Dziedzictwa jest tworzenie podstaw dla zrównoważonej ochrony dziedzictwa poprzez gromadzenie i upowszechnianie wiedzy o zabytkach, wyznaczanie standardów ich ochrony i konserwacji oraz kształtowanie świadomości społecznej celem zachowania dziedzictwa kulturowego Polski dla przyszłych pokoleń.

Zgodnie z § 3 statutu NID Instytut realizuje zadania w zakresie zrównoważonej ochrony dziedzictwa kulturowego Polski w celu jego zachowania dla przyszłych pokoleń poprzez:

- 1) gromadzenie i upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie;
- 2) wyznaczanie i upowszechnianie standardów ochrony i konserwacji zabytków;
- 3) kształtowanie świadomości społecznej w zakresie wartości i zachowania dziedzictwa kulturowego.

Do zadań Instytutu należy w szczególności (§ 4 statutu NID):

Monitorowanie stanu zachowania i ocena wartości zasobu dziedzictwa

Zadanie to ma na celu pozyskiwanie aktualnych i rzetelnych danych na temat stanu zasobu dziedzictwa. W związku z prowadzeniem przez Generalnego Konserwatora Zabytków postępowań administracyjnych w zakresie wniosków o skreślenie z rejestru zabytków, NID przygotował 140 opinii oraz 60 projektów decyzji.

Archiwizowanie zbiorów dokumentów związanych z ochroną zabytków oraz ich digitalizacja i upowszechnianie

Zadanie to ma na celu zachowanie informacji o zasobie zabytkowym dla przyszłych pokoleń. Instytut na bieżąco zarządza zasobem archiwalnym, na który składają się 5252,34 metry bieżące (mb) archiwaliów oraz stale przyjmuje nowe zbiory.

Realizując zadanie, w 2012 roku przyjęto i opracowano 376 decyzji o wpisie do rejestru zabytków nieruchomości, 91 decyzji o skreśleniu z rejestru zabytków, 123 decyzje odmawiające skreślenia, 866 postanowień zmieniających lub wyjaśniających treść wcześniej wydanych decyzji oraz informacji urzędowych dotyczących przenoszenia wpisów do nowych ksiąg rejestru, a także 305 decyzji o wpisie do rejestru zabytków ruchomych obejmujących 5219 obiektów sztuki i rzemiosła artystycznego. W zakresie zabytków ruchomych przyjęto 465 postanowień i decyzji dotyczących zmiany numerów rejestru oraz 6 decyzji o skreśleniu z rejestru obejmujących 239 obiektów. W przypadku zabytków techniki przyjęto 83 zmiany, poprawki, zawiadomienia dotyczące numerów rejestru, 2 decyzje o skreśleniu oraz 8 nowych decyzji obejmujących 25 obiektów.

Zarchiwizowano także 6,2 mb, tj. 298 opracowań wyników badań archeologicznych prowadzonych na trasie budowy dróg krajowych i autostrad. Na bieżąco trwa także archiwizacja tysięcy zdjęć obiektów zabytkowych, wykonywanych przez pracowników NID podczas lustracji terenowych.

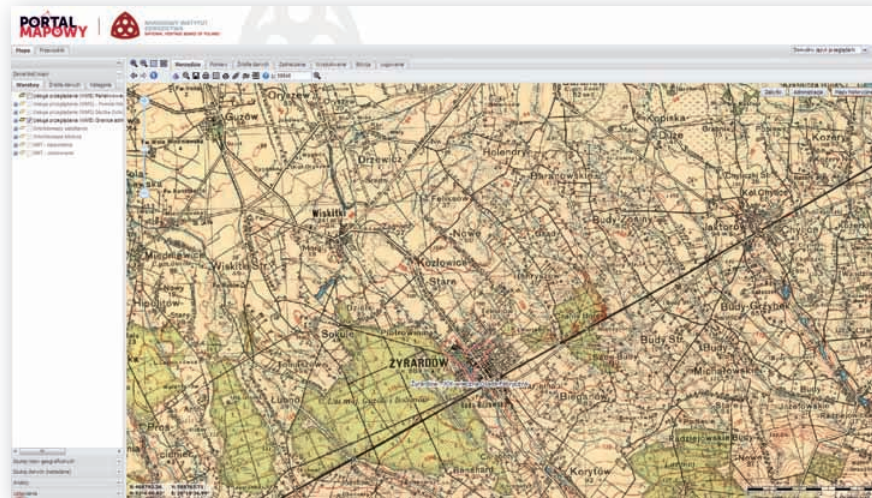
Archiwalia zgromadzone w NID w formie tradycyjnej oraz dokumentacja już zdigitalizowana jest udostępniana osobom zainteresowanym w oparciu o regulamin uwzględniający wszystkie obowiązujące ograniczenia prawne.

Budowa i rozwój ogólnopolskiej, geoprzestrzennej bazy danych o zabytkach

Celem zadania jest realizacja postanowień Ustawy o infrastrukturze informacji przestrzennej dla obszarów chronionych ze względu na wartości kulturowe (zabytki), które organ wiodący – Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego – powierzył Narodowemu Instytutowi Dziedzictwa.

W okresie sprawozdawczym prowadzono digitalizację dokumentacji rejestru zabytków nieruchomości i archeologicznych. W 2012 roku zeskanowano i wprowadzono do systemu informatycznego Geoportalu NID 10 453 dokumenty reje-

Geoportal NID,
geoportal.nid.pl/
SDIPortal

strowe zabytków nieruchomych oraz 6545 dokumentów dotyczących zabytków nieruchomych archeologicznych, ponadto wprowadzono do systemu metadane dla 58 317 dokumentów rejestru zabytków.

Wdrożono narzędzia do wspomaganie digitalizacji rejestru, m.in. oprogramowanie NID Desktop służące pozyskiwaniu i akceptacji danych przestrzennych wynikających z treści decyzji o wpisie do rejestru zabytków oraz aplikację SCANMNGR służącą wspomaganie procesu skanowania dokumentacji rejestrowej, a także skonfigurowano usługę E-GIS służącą publikacji oraz edycji *on-line* danych przestrzennych.

W 2012 roku opracowano ostateczną postać modelu danych pojęciowych zgodną z zaleceniami specyfikacji technicznych INSPIRE oraz wersję słowników do zasilania bazy danych zabytków nieruchomych i archeologicznych. Przygotowano także szczegółową instrukcję operatorską wspomagającą użytkowników w procesie digitalizacji zabytków nieruchomych i archeologicznych z użyciem systemu narzędziowego NID Desktop.

Eksperti NID uzupełnili dane zgromadzone w Geoportalu NID informacjami o obiektach uznanych za Pomniki Historii w 2012 roku oraz zweryfikowali poprawności digitalizacji wszystkich tego typu obiektów istniejących w Geoportalu NID. Poddano procesowi cyfryzacji do bazy danych GIS wszystkie obiekty wpisane na Listę światowego dziedzictwa UNESCO w Polsce. Przeprowadzono szkolenia wewnętrzne dla 8 pracowników NID w zakresie działania i obsługi skanera do skanowania dokumentacji źródłowej oraz funkcjonalności aplikacji SCANMNGR.

Równolegle testowano funkcjonalność systemu informatycznego do pozyskiwania, przechowywania, przetwarzania i prezentacji danych o zabytkach rejestrowych (NID Desktop). Pozyskano u zewnętrznych dostawców i zasilono system informatyczny NID danymi referencyjnymi w postaci: ortofotomap – 64 172 rekordy, map topograficznych – 10 914 oraz danych ARiMR – granic odniesienia działek ewidencyjnych – 34 478 607 obiektów.

Eksperti NID przygotowali i udostępnili na potrzeby akcji „Otwarte Zabytki”, zainicjowanej przez stowarzyszenie Centrum Cyfrowe: Projekt Polska, dane obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru. Wytworzone w ramach akcji społecznej dane zostaną wykorzystane jako dane uzupełniające podczas prac nad digitalizacją rejestru zabytków.

Ponadto, dzięki przygotowanej w NID w ramach doskonalenia bazy danych o zabytkach aplikacji, dane powstałe dzięki zaangażowaniu wikipedystów, przy okazji kolejnej edycji konkursu „Wiki Lubi Zabytki”, zostały zaimportowane i posłużą jako materiał pomocniczy w procesie digitalizacji rejestru zabytków.

WIĘCEJ INFORMACJI ► s. 42-43

Gromadzenie dokumentacji Krajowej Ewidencji Zabytków

Celem zadania jest realizacja w imieniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego ustawowego obowiązku, którym jest gromadzenie dokumentacji Krajowej Ewidencji Zabytków. W 2012 roku przyjęto 4495 nowych kart architektury i budownictwa, 30 ewidencji parków i ogrodów, 25 kart cmentarzy. W obszarze zabytków ruchomych zbiór NID powiększył się o 5980 kart obiektów sztuki i rzemiosł artystycznych i 1556 kart zabytków techniki. W zakresie ewidencji archeologicznej przyjęto 2715 kart ewidencyjnych Archeologicznego Zdjęcia Polski.

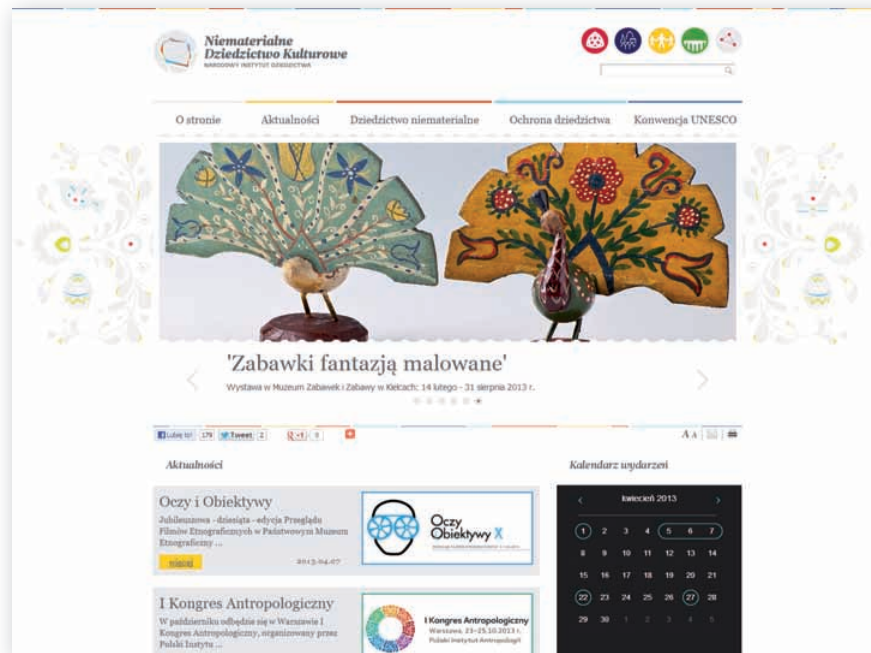
W szczególnych przypadkach pracownicy NID podejmują się także opracowywania kart ewidencyjnych obiektów zabytkowych. W omawianym okresie wykonano 186 kart obiektów nieruchomych oraz ruchomych.

Ewaluacja i doskonalenie systemu ochrony i ewidencji dziedzictwa materialnego i niematerialnego

W związku z ratyfikacją w 2011 roku przez Polskę Konwencji UNESCO z 2003 roku w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, Narodowy Instytut Dziedzictwa na zlecenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego opracował projekt Krajowego Programu Ochrony Dziedzictwa Niematerialnego. Celem Programu ma być zachowanie niematerialnego dziedzictwa kulturowego, zgodnie z zaleceniami Konwencji, w żywej społecznie formie, w całym bogactwie i różnorodności jego przejawów na terenie naszego kraju.

W omawianym okresie eksperci Instytutu ukończyli prace nad projektem Krajowego Programu Ochrony Dziedzictwa Niematerialnego i złożyli go do akceptacji w MKiDN. Pierwszym zleconym przez MKiDN zadaniem wynikającym z Krajowego Programu było przygotowanie i uruchomienie Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego. W ciągu 2012 roku w NID zostały opracowane wytyczne do prowadzenia Krajowej listy obejmujące propozycję niezbędnych procedur oraz wzory wniosków i załączników koniecznych do zgłaszania przejawów dziedzictwa niematerialnego do wpisu na Listę. Propozycja została skonsultowana z Zespołem Ekspertów ds. Dziedzictwa Niematerialnego przy MKiDN oraz przedstawicielami organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną dziedzictwa niematerialnego. Pod koniec roku proces

Strona internetowa „Niematerialne Dziedzictwo Kulturowe”, niematerialne.nid.pl

uzgodnień zakończył się i przyjęto ostateczną wersję dokumentów i procedur. Przygotowana dokumentacja obejmuje wytyczne dotyczące składania wniosków o wpis, procedury wpisywania elementów dziedzictwa niematerialnego oraz instrukcję składania wniosku. Wstępnie opracowano także kryteria i formularz wniosku do Krajowego spisu najlepszych praktyk w zakresie ochrony dziedzictwa niematerialnego.

W ramach działań wdrażających Krajowy Program Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego eksperci NID przygotowali propozycję działań dla samorządów w zakresie ochrony dziedzictwa niematerialnego w regionach, a także założenia współpracy NID z samorządami województw na rzecz dziedzictwa niematerialnego.

Pracownicy Instytutu byli również zaangażowani w akcje promujące zapisy postanowień Konwencji m.in. poprzez uruchomienie strony internetowej na temat niematerialnego dziedzictwa kulturowego dostępnej pod adresem <http://niematerialne.nid.pl>. Strona zawiera aktualności i materiały dotyczące ochrony dziedzictwa niematerialnego, Konwencji UNESCO i Krajowej listy.

W ramach popularyzacji idei Konwencji UNESCO z 2003 roku w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, Instytut wraz z Polskim Towarzystwem Ludoznawczym oraz Stowarzyszeniem Twórców Ludowych współorganizował warsztaty dla specjalistów z organizacji pozarządowych. W trakcie spotkania omówiono kwestie związane z Konwencją oraz założenia Krajowego Programu Ochrony Dziedzictwa Niematerialnego.

Ponadto wraz z Zakładem Kultury Polskiej Instytutu Kulturoznawstwa UMCS NID zorganizował w Lublinie międzynarodową konferencję naukową „Niematerialne dziedzictwo kulturowe: źródła – wartości – ochrona”. Równoległe do kon-

ferencji odbyła się II część rozpoczętych w Warszawie warsztatów dla ekspertów NGO i instytucji kultury z całej Polski.

W trakcie opracowania jest materiał pokonferencyjny pt. *Niematerialne Dziedzictwo Kulturowe. Identyfikacja – dokumentacja – ochrona – interpretacja – pojęcia – poglądy*.

Tworzenie i upowszechnianie standardów dokumentacji, badania i konserwacji poszczególnych kategorii zabytków

Celem zadania jest doskonalenie systemu ochrony zabytków. W ramach jego realizacji kontynuowano prace nad opracowaniem projektu rewaloryzacji parku w Trzebinach, wytycznych do projektu rewaloryzacji parku miejskiego w Tarnowskich Górach oraz materiału dotyczącego oceny wartości kulturowej otoczenia zespołu pałacowo-parkowego Nieborów-Arkadia. Opracowano również projekt rewaloryzacji parku pałacowego w Białowieży.

Pałac w Trzebinach

Równocześnie prowadzono prace nad standardami ochrony oraz oceną wartości obiektów zabytkowych, powołując: Zespół ds. rejestrowych wpisów obszarowych, Zespół ds. zabytków techniki, inżynierii i przemysłu oraz Zespół ds. oceny wartości kulturowych architektury współczesnej.

WIĘCEJ INFORMACJI ▶ s. 44-47

Ponadto Narodowy Instytut Dziedzictwa prowadził warsztaty architektoniczno-krajobrazowe na terenie założenia pobenedyktyńskiego w Opactwie-Sieciechowie w województwie mazowieckim. Badania archeologiczne w tym czasie prowadził Instytut Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego pod kierunkiem prof. Leszka Kajzera. Po zakończeniu warsztatów pracownicy NID podjęli prace nad materiałami do dokumentacji krajobrazu kulturowego otoczenia zespołu opactwa w Sieciechowie.

Wspólnie z Muzeum Archeologiczno-Historycznym w Głogowie zrealizowano projekt „Testowanie i rozpowszechnianie wybranych standardów postępowania z ruchomymi zabytkami archeologicznymi”.

Wyznaczanie standardów prowadzenia badań archeologicznych w oparciu o realizowane przez Instytut prace ratownicze przy zabytkach archeologicznych szczególnie zagrożonych

W ramach kolejnego zadania statutowego, którego celem jest doskonalenie systemu ochrony dziedzictwa archeologicznego, NID realizował porozumienie o współpracy z Generalną Dyrekcją Dróg Krajowych i Autostrad (GDDKiA).

Przedstawiciele Instytutu uczestniczyli w 169 odbiorach terenowych prac archeologicznych wykonywanych w związku z budową dróg krajowych i autostrad oraz przygotowali 187 opinii na rzecz GDDKiA. Ponadto brali udział w projekcie powierzchniowych badań archeologicznych prowadzonych w rejonie obwodnicy Malborka, jak również w pracach komisji odbiorowych ratowniczych badań archeologicznych, z których przebiegu sporządzili 80 protokołów.

WIĘCEJ INFORMACJI ► s. 50-51

W kontekście doskonalenia systemu ochrony dziedzictwa archeologicznego, na prośbę Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, archeolodzy Instytutu prowadzili prace inwentaryzacyjne na reliktach umocnień polowych z 1944 i 1945 roku w miejscowości Pękowiec. Na wniosek Podlaskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (delegatura w Łomży) prowadzone były prace dokumentacyjno-wykopaliskowe w miejscowości Ciechanowiec.

Prowadzenie ewidencji badań archeologicznych realizowanych na terenie kraju

W omawianym okresie zewidencjonowano i przeanalizowano 6274 pozwolenia na badania archeologiczne wydane przez Wojewódzkie Urzędy Ochrony Zabytków na terenie całego kraju.

Archeologiczne badania ratownicze w Ciechanowcu, woj. podlaskie (1), badania na autostradzie A-1 prowadzone na cmentarzysku z okresu wczesnego średniowiecza. Bodzia, woj. kujawsko-pomorskie (2)

W ramach tego zadania prowadzono oraz administrowano bazę e-Archeo, która gromadzi dane dotyczące stanowisk archeologicznych oraz umożliwia ich udostępnianie.

Monitorowanie i analizowanie zagrożeń dla dziedzictwa i wypracowywanie metod przeciwdziałania tym zagrożeniom

Narodowy Instytut Dziedzictwa kontynuuje rozpoczęty w 2008 roku projekt terenowej weryfikacji rejestru zabytków nieruchomych i archeologicznych. W 2012 roku zweryfikowano 11 673 obiekty z rejestru zabytków nieruchomych. Dotychczas weryfikacji poddano 50 779 obiektów, co stanowi około 81,9% zasobu. Zweryfikowano również 734 stanowiska wpisane do rejestru zabytków archeologicznych. Całkowitą weryfikację zakończono dla województwa opolskiego, osiągając bardzo wysoki stopień zaawansowania prac w województwach podkarpackim, podlaskim i pomorskim. Ukończenie etapu weryfikacji terenowej w tych województwach planowane jest na 2013 rok.

Na podstawie materiałów z ankiet weryfikacyjnych, kwestionariuszy, zestawień i tabel, jak również zestawień zbiorczych w układzie wojewódzkim, sporządzono sprawozdanie z przebiegu weryfikacji rejestru zabytków. Sprawozdanie zostało opublikowane w numerze 12/2012 „Kuriera Konserwatorskiego”.

W ramach zadania kontynuowano program przeciwdziałania i zwalczania przestępczości przeciw dziedzictwu archeologicznemu. Program ten obejmuje m.in. współpracę z Policją, Służbą Celną, Strażą Graniczną, placówkami muzealnymi oraz służbami konserwatorskimi. Na użytek Policji przygotowano materiały zawierające dane o 234 zabytkach archeologicznych z województwa lubuskiego zagrożonych rabunkiem. Prowadzono także monitoring rynku antykwarycznego na portalu internetowym Allegro (231 zarchiwizowanych aukcji).

Ponadto specjaliści z Narodowego Instytutu Dziedzictwa wraz z ekspertami z Policji i WKZ weszli w skład zespołu znakującego wyposażenie wybranych obiektów zabytkowych.

Za dotychczasową współpracę w walce z przestępczością przeciw dziedzictwu dyrektor NID została uhonorowana Srebrnym Medalem za Zasługi dla Policji.

Wydawanie opinii i ekspertyz dotyczących działań przy zabytkach na rzecz organów administracji publicznej

NID aktywnie wspomaga administrację państwową w skutecznej ochronie zabytków. W okresie sprawozdawczym Instytut przygotował 10 opinii dla Generalnego Konserwatora Zabytków w związku z prowadzonymi postępowaniami odwoławczymi, 205 opinii dla wojewódzkich konserwatorów zabytków oraz 46 opinii dla samorządowych konserwatorów zabytków i innych instytucji.

Na potrzeby opracowania wydawanych przez Instytut opinii przeprowadzono w 2012 roku 448 lustracji terenowych. Wizytacje te miały na celu ocenę stanu zachowania obiektów zabytkowych oraz wpływu na ów stan prowadzonych inwestycji.

1

Pomniki Historii:
 Łowicz – Bazylika
 Katedralna (dawna
 Kolegiata Prymasowska)
 pod wezwaniem
 Wniebowzięcia
 Najświętszej Marii Panny
 (1), Katowice – Gmach
 Województwa i Sejmu
 Śląskiego (2)

2

W okresie sprawozdawczym przygotowano także 5 opinii dla Generalnego Konserwatora Zabytków dotyczących przyznania nagród za odkrycie bądź znalezienie zabytku archeologicznego.

Koordinowanie realizacji procedury występowania z wnioskiem do ministra o uznanie przez Prezydenta RP zabytku nieruchomego za Pomnik Historii

Narodowy Instytut Dziedzictwa koordynuje realizację procedury występowania z wnioskiem do ministra o uznanie przez Prezydenta RP zabytku nieruchomego za Pomnik Historii. W zakresie realizacji zadania, w 2012 roku przeprowadzono 20 lustracji terenowych obiektów potencjalnie kandydujących do tytułu Pomnika Historii oraz na potrzeby Rady Ochrony Zabytków opracowano 4 opinie na temat obiektów kandydujących (cmentarze powązkowskie w Warszawie, zespół katedralny w Pelplinie, zespół zamkowy w Baranowie Sandomierskim i zespół pocysterski w Kołbaczu). Ponadto opracowano 3 projekty rozporządzeń Prezydenta RP o uznaniu nowych Pomników Historii (Strzegom – kościół pw. św. św. Apostołów Piotra i Pawła, Bohoniki i Kruszyniany – meczety i mizary, Katowice – Gmach Województwa i Sejmu Śląskiego).

W 2012 roku przyznano to prestiżowe miano 6 nowym obiektom, dla których NID koordynował procedurę realizacji wniosków o uznanie za Pomniki Historii. Nowymi Pomnikami Historii są: Łowicz – Bazylika Katedralna pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny, Paczków – zespół staromiejski ze średniowiecznym systemem fortyfikacji, Sulejów – zespół opactwa cystersów, Strzegom – kościół pw. św. św. Apostołów Piotra i Pawła, Bohoniki i Kruszyniany – meczety i mizary oraz Katowice – Gmach Województwa i Sejmu Śląskiego. Na koniec 2012 roku liczba wszystkich Pomników Historii wynosiła 54.

**POMNIK
 HISTORII**

Instytut prowadzi również działania mające na względzie wzmacnianie potencjału marki Pomnika Historii. W roku 2012 ukazało się drugie, rozszerzone wydanie cieszącej się dużym zainteresowaniem promocyjnej publikacji NID pt. *Pomniki historii – najcenniejsze obiekty i zespoły zabytkowe w Polsce*, w polskiej i angielskiej wersji językowej.

Monitorowanie stanu obiektów uznanych za Pomniki Historii oraz kontrola prowadzonych na ich terenie prac budowlanych i konserwatorskich oraz badań w zakresie posiadanych upoważnień

Celem zadania jest opracowanie metod skutecznej profilaktyki w ochronie najcenniejszych zabytków.

W tym zakresie Instytut przeprowadził 56 wizytacji, których celem był monitoring stanu zachowania i procesów konserwatorskich w obiektach uznanych za Pomniki Historii. Monitoring przeprowadzono m.in. w poaugustiańskim zespole klasztornym w Żaganiu, pałacach i parkach krajobrazowych Kotliny Jeleniogórskiej oraz zespole kościoła farnego pw. św. Jakuba Starszego i św. Agnieszki w Nysie.

Instytut zorganizował też, we współpracy z Urzędem Miasta w Toruniu, 2. Ogólnopolskie spotkanie opiekunów Pomników Historii. Tematem przewodnim tego forum wymiany opinii i doświadczeń było „Dziedzictwo i zrównoważony rozwój: rola społeczności lokalnych”. Uzupełnienie programu spotkania stanowiła wizyta studyjna w Chełmnie zorganizowana we współpracy z tamtejszym urzędem miejskim.

WIĘCEJ INFORMACJI ► s. 52-54

Realizacja części zadań resortu kultury wynikających z przystąpienia Polski do Konwencji światowego dziedzictwa UNESCO z 1972 roku, a w szczególności prowadzenie prac nad zapewnieniem standardów ochrony, konserwacji i prezentacji miejsc światowego dziedzictwa, monitorowanie i ocenianie ich stanu, koordynowanie prac nad przygotowaniem planów zarządzania oraz czuwanie nad ich realizacją na zlecenie ministra

Celem zadania jest wspomaganie ochrony polskich miejsc wpisanych na Listę światowego dziedzictwa UNESCO.

W odpowiedzi na wnioski z pierwszego cyklu składania sprawozdań okresowych z realizacji Konwencji światowego dziedzictwa, który zakończył się w 2006 roku, Komitet Światowego Dziedzictwa zalecił ujednoczenie dokumentacji i opracowanie Orzeczeń wyjątkowej uniwersalnej wartości miejsc światowego dziedzictwa według wypracowanego wzoru. W przypadku miejsc światowego dziedzictwa w Polsce zadanie to prowadzi Narodowy Instytut Dziedzictwa, który działa w ścisłej współpracy z przedstawicielami poszczególnych miejsc. W 2012 roku zakończono opracowanie projektów orzeczeń dla wszystkich 13 miejsc światowego dziedzictwa w Polsce i dokumenty te zostały drogą formalną przesłane do Centrum Światowego Dziedzictwa, gdzie będą poddane ocenie merytorycznej.

Obiekty wpisane na Listę światowego dziedzictwa UNESCO: Stare Miasto w Zamościu (1), historyczne centrum Warszawy (2)

W 2012 roku prowadzony był także bieżący monitoring miejsc wpisanych na Listę światowego dziedzictwa, w związku z czym pracownicy NID przeprowadzili lustracje terenowe (m.in. Starego Miasta w Zamościu, kościołów w Bliznem i Haczowie, historycznego centrum Warszawy, Kościoła Pokoju w Świdnicy, Hali Stulecia we Wrocławiu oraz Parku Mużakowskiego). Ponadto opracowano 4 opinie na rzecz Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w związku z kwestią zachowania i konserwacji obiektów wpisanych na Listę światowego dziedzictwa.

Konwencja UNESCO z 1972 roku nakłada na Państwa-Strony obowiązek składania sprawozdań z realizacji Konwencji światowego dziedzictwa. Wytyczne operacyjne do realizacji Konwencji światowego dziedzictwa określają dwa rodzaje sprawozdawczości i monitoringu. Jednym z nich jest monitoring kontrolny stanu zachowania miejsc z Listy światowego dziedzictwa prowadzony przez Komitet Światowego Dziedzictwa. W związku z wszczęciem monitoringu kontrolnego w stosunku do kilku dóbr z terenu Polski NID prowadził współpracę z miejscami światowego dziedzictwa oraz służbami konserwatorskimi, w szczególności w odniesieniu do planowanych inwestycji i oceny ich oddziaływania na dziedzictwo. Przykładem prac prowadzonych przez NID w ramach monitoringu kontrolnego jest przygotowany na zlecenie MKiDN raport rządowy dotyczący stanu zachowania Hali Stulecia we Wrocławiu.

Drugim rodzajem sprawozdawczości jest okresowe przygotowywanie całościowych raportów z realizacji Konwencji światowego dziedzictwa przez poszczególne Państwa-Strony. W minionym roku w Instytucie podjęto prace w ramach przygotowań do sporządzenia drugiego sprawozdania okresowego, którego NID jest koordynatorem oraz pełni funkcję oficjalnego punktu kontaktowego. Zadanie to składa się z dwóch części: pierwszej – dotyczącej polityki państwa w zakresie

ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz drugiej – dotyczącej stanu zachowania poszczególnych dóbr wpisanych na Listę światowego dziedzictwa. Termin złożenia sprawozdania do Centrum Światowego Dziedzictwa UNESCO został wyznaczony na 31 lipca 2014 roku. Uroczyste rozpoczęcie realizacji tego zadania miało miejsce w Toruniu podczas 3. Spotkania opiekunów miejsc światowego dziedzictwa UNESCO w Polsce, które NID zorganizował we współpracy z Urzędem Miasta Torunia. Tematem przewodnim tego spotkania było „Dziedzictwo i zrównoważony rozwój: rola społeczności lokalnych”. W tym zakresie przedstawiono na warsztatowym spotkaniu opiekunów miejsc światowego dziedzictwa prezentacje dotyczące uwarunkowań zadań i sposobu realizacji II cyklu raportu okresowego w Polsce.

WIĘCEJ INFORMACJI ▶ s. 55-56

II warsztaty dotyczące przygotowania sprawozdania okresowego odbyły się w Kalwarii Zebrzydowskiej pod koniec 2012 roku. W ich trakcie pracownicy NID przedstawili zasady i harmonogram opracowania sprawozdania, natomiast reprezentanci miejsc światowego dziedzictwa na konkretnych przykładach omówili problemy dotyczące sprawozdawczości.

W ramach realizacji zadania rozpoczęto prace nad raportem okresowym dotyczące drewnianych kościołów południowej Małopolski, m.in. przeprowadzono digitalizację dokumentacji w WUOZ w Krośnie i analizę prac konserwatorskich realizowanych w kościołach w Bliznem i Haczowie. Eksperti Instytutu podjęli także prace przygotowawcze do raportu okresowego dla Zamościa, Parku Mużakowskiego i niektórych drewnianych kościołów południowej Małopolski.

W 2012 roku odbyły się dwa posiedzenia Komitetu ds. Światowego Dziedzictwa Kulturowego w Polsce. Komitet jest organem pomocniczym Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, powołanym w celu koordynacji prac i usprawnienia działań związanych z realizacją Konwencji UNESCO z 1972 roku. Dyrektor NID jest członkiem Komitetu, natomiast instytucja pełni funkcję sekretariatu – dba o sprawy organizacyjne oraz merytoryczne przygotowanie spotkań.

Realizacja tego działania statutowego polega również na przeprowadzaniu starań o nowe wpisy na Listę światowego dziedzictwa. W minionym okresie zakończono prace nad przygotowaniem wniosku o wpis na Listę światowego dziedzictwa UNESCO drewnianych cerkwi w polskim i ukraińskim regionie Karpat oraz wniosku o rozszerzenie wpisu kopalni soli w Wieliczce o podziemne wyrobiska kopalni soli w Bochni i Zamek Żupny w Wieliczce. Znaczącymi wydarzeniami

Międzynarodowe spotkanie ekspertów światowego dziedzictwa dotyczące kryterium VI. Warszawa

w kontekście tego zadania była organizacja oraz udział specjalistów Instytutu w misjach ekspertów międzynarodowych ICOMOS oceniających oba wnioski. Oceny w terenie złożonych przez Polskę wniosków odbyły się we wrześniu 2012 roku. NID był także współorganizatorem spotkań roboczych przygotowujących odpowiednie instytucje z Polski i Ukrainy (m.in. w Rzeszowie) do spotkania z ekspertami ICOMOS.

WIĘCEJ INFORMACJI ► s. 57-58

II warsztaty dotyczące
przygotowania
sprawozdania
okresowego UNESCO –
Kalwaria Zebrzydowska

Ponadto Instytut zapewnił pomoc w przygotowaniu wstępnych dokumentów pozwalających na zgłoszenie w najbliższych latach na Listę światowego dziedzictwa kopalni rud ołowiu i srebra w Tarnowskich Górach. Ekspertsi NID konsultowali projekt strefy buforowej dla historycznego centrum Warszawy, jak również opracowanie wniosku o poszerzenie wpisu Puszczy Białowieskiej.

NID uczestniczy w przygotowaniach kampanii promującej kandydaturę Polski do Komitetu Światowego Dziedzictwa. W ramach tych działań NID we współpracy ze Stałym Przedstawicielstwem RP przy UNESCO, Kopalnią Soli Bochnia, Kopalnią Soli Wieliczka oraz Muzeum Żup Krakowskich Wieliczka zorganizował wystawę w siedzibie UNESCO w Paryżu „Górnictwo dziedzictwo kultury polskiej oraz inne polskie obiekty na Liście światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego UNESCO”. Poza tym, w celach promujących kandydaturę Polski, opracowano kalendarz na rok 2013 *Poland for World Heritage* przedstawiający osiągnięcia polskich archeologów i konserwatorów na arenie międzynarodowej. NID uczestniczył też, we współpracy z MSZ i MKiDN, w wypracowaniu stanowiska Polski, które będzie prezentowane w kampanii promocyjnej.

Narodowy Instytut Dziedzictwa z Centrum Światowego Dziedzictwa UNESCO i English Heritage zorganizował w 2012 r. spotkanie ekspertów dotyczące kryterium VI i wartości asocjacyjnych, które odbyło się w Warszawie. W spotkaniu wzięli udział eksperci światowego dziedzictwa – oficjalni reprezentanci wszystkich regionów UNESCO, przedstawiciele Centrum Światowego Dziedzictwa i jego

organizacji doradczych (ICOMOS, ICCROM, IUCN). Raport ze spotkania, zawierający rekomendacje dotyczące stosowania kryterium VI i wartości asocjacyjnych, został przedstawiony Komitetowi Światowego Dziedzictwa podczas ostatniej sesji. Zalecenia wynikające ze spotkania zostały zawarte w decyzji komitetu.

Przedstawiciele NID wzięli udział w 36. Sesji Komitetu Światowego Dziedzictwa UNESCO w Sankt Petersburgu. Aktywnie uczestniczyli w pracach otwartej grupy roboczej, której zadaniem była aktualizacja Wytycznych operacyjnych do realizacji Konwencji światowego dziedzictwa.

Realizacja programów szkoleniowych i informacyjnych na rzecz służb konserwatorskich i środowisk związanych z opieką nad zabytkami

W ramach zadania, którego celem jest doskonalenie zawodowe w obszarze ochrony zabytków, NID wspólnie z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorzem Zabytków zorganizował w Trzebinach spotkanie inspektorów archeologicznych z Wojewódzkich Urzędów Ochrony Zabytków. W spotkaniu wzięło udział około 50 inspektorów, jak również osoby zajmujące się ochroną dziedzictwa archeologicznego w urzędach miast i starostwach powiatowych. Trzydniowe seminarium poświęcone było najważniejszym i najbardziej aktualnym zagadnieniom związanym z ochroną dziedzictwa archeologicznego w Polsce.

WIĘCEJ INFORMACJI ► s. 59-61

W Sandomierzu dyrektor NID uczestniczyła w cyklicznym spotkaniu wojewódzkich konserwatorów zabytków, na którym przedstawiła rozbudowany program działań, poprzez które NID wspiera działanie służb konserwatorskich.

NID zorganizował też doroczne obchody Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków, które odbyły się w Stargardzie Szczecińskim. Obchodom towarzyszyła konferencja specjalistyczna „Odbudowa miast historycznych – bilans i nowe perspektywy”. Podczas konferencji zostały zaprezentowane najbardziej istotne dokonania w tym zakresie na terenie Polski od 1945 roku po czasy współczesne

**Obchody
Międzynarodowego
Dnia Ochrony Zabytków
w Stargardzie
Szczecińskim**

Spotkanie opiekunów
Pomników Historii
w Toruniu

na tle doktryn konserwatorskich. Celem konferencji była próba podsumowania dzieła odbudowy polskich miast, zniszczonych w wyniku II wojny światowej.

Instytut był także współorganizatorem 2. Spotkania opiekunów Pomników Historii i 3. Spotkania opiekunów miejsc światowego dziedzictwa UNESCO w Polsce. Na spotkanie, w trakcie którego poruszana była problematyka związana z rolą społeczności lokalnych w zachowaniu i ochronie dziedzictwa, zaproszeni zostali przedstawiciele służb konserwatorskich z całego kraju.

W kontekście realizacji programów informacyjnych NID prowadzi stałą działalność wydawniczą. W 2012 roku przygotowano dwa szczególne numery „Ochrony Zabytków”: bibliografię „Ochrony Zabytków” za lata 1948-2010 oraz numer jubileuszowy z okazji 50-lecia powstania Ośrodka Dokumentacji Zabytków, a także kolejny numer „Kuriera Konserwatorskiego”. NID był także współwydawcą, wspólnie z Fundacją Hereditas, czasopisma „Spotkania z Zabytkami”. Trwały również prace nad wydaniem kolejnych tomów monografii Kazimierza Stronczyńskiego: *Atlasu Guberni Lubelskiej* oraz *Opisów Guberni Płockiej*. Ponadto wydano publikację prezentującą wyniki badań archeologicznych przeprowadzonych w związku z budową dróg krajowych i autostrad w Polsce pt. *Raport 2007-2008*, tom 1, oraz – we współpracy ze Stowarzyszeniem Przyjaciół Zakładu Konserwacji, Malarstwa i Rzeźby Polichromowanej Toruńskiej Szkoły Konserwacji – publikację materiałów pokonferencyjnych *Wokół zagadnień estetyki zabytku po konserwacji i restauracji*.

WIĘCEJ INFORMACJI ► s. 83

Kazimierza
Stronczyńskiego opisy
i widoki zabytków
w Królestwie Polskim
(1844-1855)

W omawianym roku odbyła się konferencja naukowa poświęcona 50-leciu działalności Narodowego Instytutu Dziedzictwa i jego prawnych poprzedników. Wydarzenie uświetniło swoją obecnością wielu ekspertów z Polski i zagranicy współpracujących z NID, jak również przedstawiciele Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, instytucji rządowych oraz władz samorządów lokalnych, którzy zaprezentowali dokonania Instytutu na rzecz ochrony dziedzictwa narodowego. Przypomniane zostały osiągnięcia prawnych poprzedników NID, w szczególności Ośrodka Dokumentacji Zabytków, jak również sposób realizacji wyzwań, które stawiają przed instytucją współczesne uwarunkowania.

WIĘCEJ INFORMACJI ▶ s. 62-64

Instytut brał również udział w organizowanej w Krakowie XI Europejskiej Giełdzie Informacji Renowacyjnej (EGIR). Tematami wiodącymi XI edycji były „Zdefiniowanie najpilniejszych potrzeb i problemów konserwatorskich w skali ogólnokrajowej i regionalnej” oraz „Kryteria doboru materiałów i technologii do prac renowacyjnych prowadzonych w obiektach historycznych”.

Narodowy Instytut
Dziedzictwa na
Europejskich Targach
Konserwacji i Restauracji
Zabytków oraz Renowacji
Starych Budowli
DENKMAL w Lipsku

W Lipsku natomiast odbyły się Europejskie Targi Konserwacji i Restauracji Zabytków oraz Renowacji Starych Budowli DENKMAL – największe targi konserwatorskie w Europie. W trakcie wydarzenia, którego temat przewodni brzmiał „Drewno w konserwacji zabytków”, Instytut zaprezentował tradycje i dorobek polskiej szkoły konserwacji drewna, jak również przedstawił doświadczenia zebrane w trakcie przygotowywania wniosku o wpis drewnianych cerkwi na Listę światowego dziedzictwa UNESCO.

WIĘCEJ INFORMACJI ▶ s. 65-67

We Wrocławiu miała miejsce, współorganizowana przed NID, 8. Międzynarodowa Konferencja „Structural Analysis of Historical Constructions”, która zgromadziła około 350 specjalistów, inżynierów, konserwatorów, chemików, producentów materiałów, architektów, projektantów, menedżerów, naukowców i pracowników akademickich z około 50 krajów, którzy omówili najnowsze osiągnięcia w dziedzinie teorii, analizy, ochrony oraz doktryn obejmujących konstrukcje zabytkowe.

Ponadto Instytut zorganizował szkolenia dla dwóch komend powiatowych policji z zakresu doskonalenia zawodowego w obszarze ochrony zabytków archeolo-

gicznych. Przedstawiciel Instytutu wziął również udział w konferencji pt. „Stop przestępczości archeologicznej i sakralnej”, której celem było omówienie zachowań przestępczych dotyczących obiektów sakralnych oraz aktów wandalizmu na terenach wykopalisk archeologicznych.

Realizacja programów i kampanii społecznych w zakresie edukacji na rzecz dziedzictwa

NID, realizując swoją misję, prowadzi szereg projektów z zakresu informowania społeczeństwa o wartości dziedzictwa, której celem jest m.in. wzmocnienie społecznej odpowiedzialności za stan zabytków.

W ramach zadania koordynowano krajowe i regionalne przygotowania oraz realizację Europejskich Dni Dziedzictwa w Polsce (EDD), obchodzonych we wrześniu 2012 roku pod hasłem „Tajemnice codzienności”. Program EDD nawiązywał do ratyfikowanej przez Polskę Konwencji UNESCO z 2003 roku w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego i koncentrował się wokół promocji za-

sad ochrony dziedzictwa niematerialnego. W ramach EDD odbyły się liczne wydarzenia adresowane do wszystkich grup wiekowych na terenie całego kraju. Oferta EDD obejmowała zarówno wykłady, odczyty, spacer i wycieczki plenerowe, jak i festyny, dożynki, spotkania z twórcami kultury i ludźmi na co dzień praktykującymi dawne zwyczaje. Wydarzeniu towarzyszyły również inne atrakcje, m.in. konkursy o zasięgu regionalnym, np. zorganizowany na terenie Wielkopolski konkurs „Poznajmy naszą tradycję”, czy też o zasięgu ogólnopolskim, np. konkurs „Pokaż język!” promujący lokalną odmianę polszczyzny, tradycyjne rzemiosła, sztukę lub charakterystyczne zwyczaje. Ze zgromadzonych raportów wynika, iż w edycji EDD 2012 wzięło udział blisko 300 000 osób. W całej Polsce na terenie 393 miejscowości uczestnicy mieli do wyboru przeszło 1640 wydarzeń. Porównując EDD 2012 z rokiem

Strona internetowa Europejskich Dni Dziedzictwa 2012

poprzednim, zanotowano przyrost w każdej z mierzonych kategorii: liczba wydarzeń wzrosła o 19%, liczba uczestniczących miejscowości o 28%, natomiast frekwencja o 20%.

W ramach przygotowań do edycji w 2012 roku Instytut podtrzymał współpracę z większością dotychczasowych partnerów oraz pozyskał nowych patronów medialnych, a także prowadził intensywne negocjacje z przedstawicielami mediów w zakresie wzmocnienia przekazu tematu przewodniego i marki EDD. W ramach akcji promującej wydarzenie powstał na zlecenie NID spot zrealizowany w technice 3D *Europejskie Dni Dziedzictwa 2012 w Polsce*. Emisja spotu odbywała się m.in. w TVP, kanałach Discovery Historia, Discovery Channel, a także na profilu NID na portalu społecznościowym YouTube. Natomiast we współpracy z „Gaze-

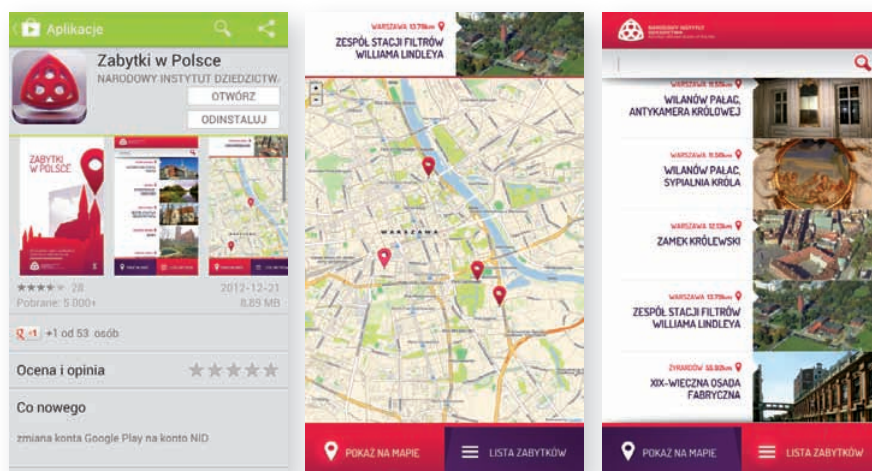
tą Wyborczą” rozdystrybuowano w całej Polsce informacje na temat największego w Europie święta zabytków wraz z okularami 3D, w nakładzie ponad 350 000 egzemplarzy. Instytut był także współorganizatorem ogólnopolskiej inauguracji EDD, która odbyła się 8 września w Muzeum w Łowiczu – Skansenie Ziemi Łowickiej w Maurzycach.

WIĘCEJ INFORMACJI ▶ s. 68-69

Działania NID skierowane są także do użytkowników Internetu. Pierwszą platformą kontaktu pomiędzy zainteresowanymi szeroko pojętą tematyką dziedzictwa kulturowego a Instytucją jest strona znajdująca się pod adresem www.nid.pl alias www.zabytek.pl. W 2012 roku strona zarejestrowała 421 389 odwiedzin. Ze względu na konieczność ciągłego udoskonalania narzędzi informatycznych służących do komunikacji ze społeczeństwem oraz dostosowywania ich do zmieniających się oczekiwań użytkowników Internetu, NID w 2012 roku opracował nową wersję firmowej strony internetowej oraz zakupił i wdrożył nowy system zarządzania jej treścią.

Spśród innych stron, którymi administruje NID należy wymienić portale tematyczne: poświęcone EDD <http://www.edd2012.pl>, dziedzictwu niematerialnemu <http://niematerialne.nid.pl>, wolontariatowi na rzecz dziedzictwa, który skupia organizacje pozarządowe i osoby pragnące włączyć się w aktywną ochronę polskiego dziedzictwa kulturowego <http://www.zabytek.pl/wolontariat>, jak również portal poświęcony miejscu światowego dziedzictwa Parkowi Mużakowskiemu <http://www.park-muzakowski.pl>. Z kolei platforma znajdująca się pod adresem <http://e-zabytek.nid.pl> umożliwia dostęp do opisów, cyfrowych wizerunków (zdjęć, filmów i modeli 3D) wybranych zabytków oraz informacji o ich lokalizacji. Komplementarny wobec strony jest serwis mapowy <http://geoportal.nid.pl/SDIPortal>, który umożliwia analizowanie danych przestrzennych zabytków nieruchomych i archeologicznych wpisanych do rejestru.

Dostrzegając potencjał mediów społecznościowych, pracownicy Instytutu animują profile NID na portalach społecznościowych Facebook oraz YouTube. Na profilu www.facebook.com/zabytek zarejestrowano 1367 nowych fanów, natomiast kanał www.youtube.com/TVNID odnotował w 2012 roku 5215 wyświetleń filmów.

Aplikacja na urządzenia mobilne „Zabytki w Polsce”

Wystawa
Arche(o)typy była
dostępna dla
zwiedzających m.in.
w Centrum Handlowym
Złote Tarasy
w Warszawie

Zgodnie z ideą poszukiwania efektywnych sposobów udostępniania informacji o zasobie dziedzictwa w Polsce, Narodowy Instytut Dziedzictwa przygotował aplikację na urządzenia mobilne „Zabytki w Polsce”, która dokładnie określa umiejscowienie obiektów zabytkowych w najbliższej okolicy użytkownika. Udostępnia ona również najważniejsze informacje na temat danego zabytku, opracowane przez ekspertów NID. Darmową aplikację w wersji na system operacyjny Android można pobrać na stronie Google Play.

Instytut aktywnie włącza się we współpracę z instytucjami, organizacjami i stowarzyszeniami realizującymi programy na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego. W tym zakresie NID obejmuje patronatem różnego typu wydarze-

nia i akcje propagujące ochronę zabytków oraz uświadamiające jej potrzebę. W omawianym okresie NID współpracował w ramach 2. edycji konkursu fotograficznego „Wiki lubi zabytki”, zorganizowanego przez Wikimedia Polska, jako element ogólnoeuropejskiego projektu „Wiki Loves Monuments”. Przesyłając ponad 51 000 fotografii zabytków, uczestnicy konkursu z Polski wnieśli największy wkład w światowy konkurs na fotografie zabytków. NID patronuje również projektowi fotograficznemu „Polska pofabryczna”. Innym ważnym wydarzeniem jest projekt „Otwarte zabytki”, realizowany przez Centrum Cyfrowe. NID jest partnerem merytorycznym akcji, która ma na celu tworzenie obywatelskiej bazy o zabytkach.

Ważnym działaniem jest organizacja wystaw o tematyce związanej z ochroną i promocją dziedzictwa kulturowego. Narodowy Instytut Dziedzictwa zorganizował wystawę pt. *Zabytek Zadbany 2012* prezentującą laureatów konkursu Generalnego Konserwatora Zabytków na najlepsze wzorce właściwego utrzymania i zagospodarowania obiektów zabytkowych. Natomiast wystawa pod tytułem *Arche(o)typy*, zorganizowana wspólnie z Muzeum Archeologicznym w Poznaniu, prezentuje bezprecedensowy w skali europejskiej konserwatorski program ratowniczych badań archeologicznych w miejscach budowy dróg i autostrad. Ekspozycja była dostępna dla zwiedzających w Centrum Handlowym Złote Tarasy w Warszawie oraz w Centrum Sztuki i Biznesu Stary Browar w Poznaniu.

W ramach działalności wystawienniczej NID przygotował anglojęzyczną ekspozycję pt. *Milestones – Kamienie milowe*, która była prezentowana na dziedzińcu pałacu Branickich w Warszawie. Celem wystawy było przedstawienie najważniejszych wydarzeń w historii Polski, stanowiących kamienie milowe nie tylko w rozwoju kraju, ale także Europy. Wystawa była skierowana w głównej mierze do gości zagranicznych, którzy przybyli do Polski na Mistrzostwa Europy w Piłce Nożnej EURO 2012. Opracowano i wydrukowano również polską, skróconą wersję wystawy plakatowej pt. *Kamienie milowe*, która będzie eksponowana w szkołach.

Wystawą szczególną dla NID była zaprezentowana w Muzeum Narodowym im. Andrzeja Szeptyckiego we Lwowie ekspozycja pt. *Drewniane cerkwie w polskim i ukraińskim regionie Karpat. Zabytki Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Ukrainy nominowane do wpisu na Listę światowego dziedzictwa*. Jej powstanie miało na celu m.in. promocję polsko-ukraińskiego wniosku o wpis drewnianych cerkwi na Listę UNESCO.

W ramach promocji działań na rzecz nowych wpisów na Listę światowego dziedzictwa przygotowano również materiały ilustracyjne na temat cerkwi drewnianych dla czasopisma „Focus”.

W 2012 roku NID wspólnie z Wydziałem Architektury Politechniki Gdańskiej przystąpił do 1. etapu prac związanych z przeniesieniem zagrożonego katastrofą budowlaną drewnianego kościoła z Jazłowczyka na Ukrainie do Muzeum Budownictwa Ludowego we Lwowie. Zgodnie z przyjętymi założeniami kościół po uprzedniej inwentaryzacji został rozebrany i po zabezpieczeniu elementów konstrukcyjnych przygotowany do przeniesienia na teren Muzeum.

Kolejnym wydarzeniem, które Instytut współorganizował wraz z instytucjami Würzburga, tj. Wydziałem Filozoficznym i Polską Misją Historyczną przy Uniwersytecie Juliusza Maksymiliana oraz Archiwum Miasta i nad którym objął patronat jest wystawa pt. *Różne drogi odbudowy. Doświadczenia i spostrzeżenia w odnawianiu miast Polski i Frankonii po 1945 roku*. Wystawa była prezentowana od 6 do 28 czerwca 2012 roku w siedzibie Sparkasse Mainfranken.

NID był także patronem konferencji naukowych: wspierał konferencję pt. „Splendor i fantazja. Rzeźba rokokowa w Polsce i na Śląsku” oraz był współorganizatorem seminarium „Historia przyrodnicza lasu – jak rozpoznać, badać i chronić dziedzictwo kulturowe w lasach”.

Wystawa *Drewniane cerkwie w polskim i ukraińskim regionie Karpat*

Konferencja prasowa, podczas której zaprezentowano wyniki badań społecznych (Muzeum Łazienki Królewskie w Warszawie)

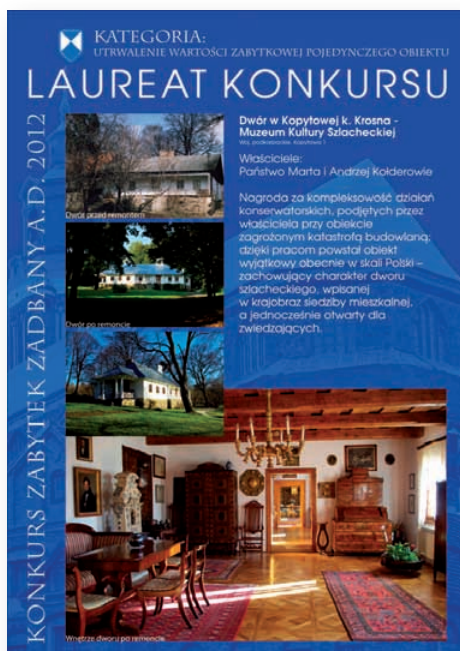
Pracownicy Instytutu prowadzili również wykłady, zajęcia i szkolenia dla nauczycieli oraz dla studentów na Politechnice Warszawskiej, Uniwersytecie Warszawskim oraz Uniwersytecie Wrocławskim, jak również dla studentów Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego.

Niezwykle istotnym wydarzeniem zorganizowanym w 2012 roku przez NID była konferencja prasowa z udziałem m.in. ministra kultury i dziedzictwa narodowego Bogdana Zdrojewskiego na temat przeprowadzonych na zlecenie NID, pierwszych w Polsce badań społecznych pt. „Dziedzictwo kulturowe w oczach Polaków”. Podczas konferencji minister wspólnie z dyrektorem Narodowego Instytutu Dziedzictwa omówili wyniki badań w kontekście m.in. strategii działania przyjętej przez Narodowy Instytut Dziedzictwa w 2011 roku w zakresie ochrony i popularyzacji polskiego dziedzictwa kulturowego.

WIĘCEJ INFORMACJI ► s. 70-72

Podejmowanie współpracy z właścicielami i zarządcami zabytków na rzecz właściwego zarządzania zasobem dziedzictwa kulturowego zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju oraz promowanie zasad opieki nad zabytkami

Jedną z kluczowych inicjatyw, której celem jest promowanie dobrych praktyk w zakresie opieki nad zabytkami jest coroczny konkurs „Zabytek Zadbany”. Konkurs ogłaszany jest przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, nadzór nad nim sprawuje Generalny Konserwator Zabytków, a Narodowy Instytut Dziedzictwa realizuje procedurę konkursową. Charakter edukacyjny konkursu polega na popularyzacji wiedzy dotyczącej właściwego postępowania z zabytkami architektury podczas ich użytkowania oraz w trakcie przeprowadzanych remontów wśród właścicieli, posiadaczy i zarządców zabytkowych obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Na konkurs wpłynęły łącznie 54 wnioski (w tym 51 zgodnych z wymogami formalnymi) z 14 województw, w 5 kategoriach. Z prawi-

Wystawa prezentująca laureatów konkursu „Zabytek Zadbany”

dłowych pod względem formalnym wniosków 35 złożyli posiadacze, zarządcy lub właściciele zabytków, natomiast 16 wniosków wpłynęło od WKZ. Jury wyłoniło 5 laureatów i 15 wyróżnionych. Uroczyste wręczenie nagród odbyło się podczas obchodów Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków w Stargardzie Szczecińskim.

WIĘCEJ INFORMACJI ► s. 73-77

Ponadto w ramach działalności promującej zasady opieki nad zabytkami przedstawiciel NID brał udział w pracach Kapituły nagrody im. M. Korneckiego za zasługi w ochronie architektury drewnianej.

W zakresie realizacji tego zadania, w NID trwały również prace nad opracowaniem raportu dotyczącego problematyki charakterystyki energetycznej budynków zabytkowych. Ekspertsi z oddziałów terenowych Instytutu uczestniczyli m.in. w pracach Zespołu Doradczego Wojewody Opolskiego ds. Zachowania Dziedzictwa Kulturowego Wsi i Ochrony Wiejskiego Krajobrazu oraz współpracowali z urzędami marszałkowskimi w zakresie opracowania sprawozdania z realizacji Wojewódzkich Programów Opieki nad Zabytkami.

Prowadzenie specjalistycznej biblioteki w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz zarządzania dziedzictwem kulturowym

Jednym z zadań biblioteki jest gromadzenie i udostępnianie publikacji specjalistycznych. W 2012 roku zbiory biblioteki NID wzbogaciły się o 792 zakupione woluminy, 4298 woluminów przyjętych w formie darów, a 742 w ramach wymiany. W tym samym okresie z katalogu *on-line* skorzystało 5172 osoby. Ponadto w okresie sprawozdawczym ze zbiorów bibliotecznych NID na terenie całego kraju skorzystały łącznie 964 osoby, a wypożyczono 5884 tytuły.

Realizacja współpracy międzynarodowej na rzecz dziedzictwa kulturowego i jego ochrony w zakresie powierzonym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Celem tego zadania jest aktywne uczestnictwo w międzynarodowych forach i organizacjach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego.

Jednym z ważniejszych zadań prowadzonych przez Narodowy Instytut Dziedzictwa w 2012 roku było sprawowanie przewodnictwa w pracach Grupy refleksyjnej „Unia Europejska i dziedzictwo kulturowe”. W ramach powyższego dyrektor NID, działając w imieniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, odpowiadała za koordynację prac Grupy, zapewnienie obsługi sekretariatu oraz prowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych na szczeblu krajowym i międzynarodowym. W 2012 roku w Warszawie odbyły się dwa spotkania uczestników Grupy, w których udział wzięli przedstawiciele państw członkowskich UE, Komisji Europejskiej, Rady Europy oraz reprezentanci europejskich organizacji i sieci zajmujących się problematyką dziedzictwa kulturowego – ICOMOS Europe i Heritage Alliance 3.3. W ramach polskiego przewodnictwa w Grupie wypracowano zasady stałej współpracy z Komisją Europejską w zakresie monitorowania propozycji aktów prawnych i programów unijnych, które mogą oddziaływać na zachowanie dziedzictwa kulturowego. Wraz z Komisją Europejską rozpoczęto także pracę nad tworzeniem nowej wizji dziedzictwa kulturowego w polityce UE, czego efektem ma być przygotowanie zaleceń Rady Unii Europejskiej dotyczących szczególnego podejścia do dziedzictwa kulturowego. Ponadto w 2012 roku Grupa z powodzeniem podejmowała działania na rzecz integracji podmiotów funkcjonujących na poziomie europejskim w obszarze dziedzictwa kulturowego w celu wspólnego reprezentowania interesów i współpracy na rzecz podniesienia rangi dziedzictwa kulturowego w polityce UE. Podsumowując działalność Grupy w 2012 roku przez pryzmat przewodnictwa Polski, należy stwierdzić, iż organizacja prac przebiegła bez zarzutu, a merytoryczne efekty przerosły wcześniejsze oczekiwania.

WIĘCEJ INFORMACJI ► s. 78-79

Jedną z inicjatyw Grupy Refleksyjnej było powołanie przez European Heritage Heads Forum grupy roboczej (EHHF Economic Taskforce), której celem jest wypracowanie jednolitej w skali Europy metodologii dla zbierania oraz przetwarzania danych na temat społeczno-ekonomicznego potencjału dziedzictwa kulturowego. W pracach grupy od początku uczestniczył przedstawiciel NID. Instytut miał też swojego reprezentanta na konferencji EVoCH „Economic Value of Cultural Heritage” w Wiedniu.

Pracownicy NID prezentowali dotychczasowy dorobek działań Grupy Refleksyjnej „Unia Europejska i dziedzictwo kulturowe” na międzynarodowych forach, m.in. na pierwszym posiedzeniu Komitetu Sterującego ds. Kultury, Dziedzictwa i Krajobrazu Rady Europy w Strasburgu oraz podczas dorocznego spotkania szefów narodowych agencji ds. dziedzictwa (European Heritage Heads Forum) w Poczdamie. W kręgu zainteresowania Forum znajdują się następujące zagadnienia: analiza istniejących zasad ochrony i zarządzania dziedzictwem kulturowym na poziomie europejskim, polityka ochrony dziedzictwa realizowana

w poszczególnych krajach, prawne aspekty związane z ochroną dziedzictwa kulturowego, w tym zależności pomiędzy prawem unijnym i przepisami poszczególnych państw członkowskich.

Przedstawiciel Instytutu wziął udział w spotkaniu strategicznej grupy roboczej w ramach European Heritage Network (HEREIN). Spotkanie było poświęcone omówieniu aktualnej strategii HEREIN i jej aktualizacji. Wykonana została analiza SWOT projektu i przeprowadzona systematyczna ocena możliwości oraz kierunków, w których powinna i może zmierzać inicjatywa HEREIN. Wyniki prac grup roboczych były uwzględnione w dokumentach programowych przedstawionych i omówionych na dorocznym zjeździe krajowych koordynatorów HEREIN, w którym także wziął udział reprezentant NID, pełniący funkcję koordynatora krajowego HEREIN.

Dyrektor NID uczestniczyła w spotkaniach Monitoring Group on Cultural Heritage in the Baltic Sea Region, z których pierwsze odbyło się w Gdańsku, a kolejne w Wilnie. Wspólnie z dyrektorem Centralnego Muzeum Morskiego reprezentują Polskę na tym forum regionalnej współpracy z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego.

W ramach współpracy zagranicznej, specjaliści NID aktywnie uczestniczą w inicjatywie Europejskiego Forum Dziedzictwa współorganizowanej przez Radę Europy i Komisję Europejską. Dyrektor Instytutu wzięła udział w spotkaniu z przedstawicielami Rady Europy dotyczącym podsumowania 4. Europejskiego Forum Dziedzictwa zorganizowanego przez NID w październiku 2011 roku we Wrocławiu. Spotkanie odbywające się w Paryżu miało również na celu przygotowanie założeń merytorycznych dla piątej odsłony Europejskiego Forum Dziedzictwa, które zostało zorganizowane w ramach programu Prezydencji Cypru w Radzie UE pod hasłem „Komunikowanie dziedzictwa”.

Kolejnym ważnym wydarzeniem w ramach współpracy międzynarodowej prowadzonej przez Instytut było podpisanie listu intencyjnego dotyczącego zacieśnienia współpracy NID z English Heritage.

Kontynuowano także współpracę z Uniwersytetem Kultury i Sztuki w Mińsku w ramach realizacji 2. części XVII edycji kursu Międzynarodowej Letniej Szkoły „Akademia Nieświeska” pt. „Ochrona i konserwacja zabytków architektury sakralnej”. Ponadto w ramach działań zmierzających do wpisu na Listę światowego dziedzictwa UNESCO drewnianych cerkwi polskiego i ukraińskiego rejonu Karpat specjaliści z NID brali udział w seminarium we Lwowie oraz zorganizowali polsko-ukraińskie seminarium szkoleniowe „Ochrona i konserwacja architektury drewnianej”.

Instytut ściśle współpracował z partnerami ukraińskimi w ramach Międzynarodowego Centrum Ochrony Dziedzictwa Kulturowego w Żółkwi w zakresie działań edukacyjnych, wymiany doświadczeń, współorganizacji konferencji, jak np. Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Zamki i twierdze Ukrainy – wspólne dziedzictwo” oraz przygotowań do wpisu karpackich cerkwi na Listę światowego dziedzictwa.

Przedstawiciele NID uczestniczyli w XIII Polsko-Niemieckiej Konferencji ANTIKON – „Architektura ryglowa – wspólne dziedzictwo”, która odbyła się w miejscowości Banzkow w Niemczech i zgromadziła około 100 polskich, niemieckich i rosyjskich badaczy, konserwatorów, architektów, historyków sztuki i pasjonatów historycznej drewnianej architektury szkieletowej. Temat przewodni dwudniowych obrad brzmiał: „Istniejące i nieistniejące zespoły zabudowy ryglowej i układy urbanistyczne”.

WIĘCEJ INFORMACJI ► s. 80-82

W ramach zaangażowania NID w problematykę światowego dziedzictwa UNESCO reprezentant Instytutu wziął udział w spotkaniu konsultacyjnym dotyczącym światowego dziedzictwa i zrównoważonego rozwoju, które miało miejsce w Ouro Preto w Brazylii. Było to kolejne z serii spotkań, mające na celu opracowanie zmian w wytycznych operacyjnych i wprowadzenie do nich zasad zrównoważonego rozwoju. Kolejnym ważnym wydarzeniem w ramach UNESCO był udział NID w 4. Sesji Zgromadzenia Ogólnego Państw-Stron Konwencji UNESCO z 2003 roku o ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego, która odbyła się w Paryżu.

NID kontynuował współpracę na forum European Heritage Legal Forum (EHLF), w ramach którego sporządzono i przesłano Sekretariatowi EHLF krajowy raport za rok 2011, dotyczący aktualnych wydarzeń i prawnych problemów związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego w Polsce. Zastępca dyrektora NID wziął udział w spotkaniu Sekretariatu EHLF w Monachium, które odbyło się w marcu 2012 roku. Podczas dorocznego spotkania członków EHLF w Nikozji odnowiony został skład Sekretariatu Forum, do którego z ramienia Polski włączony został przedstawiciel NID.

NID aktywnie uczestniczy także w pracach ogólnoeuropejskiej sieci organizacji rządowych odpowiedzialnych za ochronę dziedzictwa archeologicznego „Europae Archaeologiae Consilium”. Podczas dorocznego sympozjum, które odbyło się w Paryżu, dyrektor NID zaprezentowała polskie doświadczenia w zakresie interpretacji wartości dziedzictwa archeologicznego na przestrzeni ostatniego stulecia w wystąpieniu pt. „The value of archeology: resource, heritage or pure fun?”.

XIII Polsko-Niemiecka Konferencja ANTIKON – „Architektura ryglowa – wspólne dziedzictwo”, która odbyła się w miejscowości Banzkow w Niemczech

Specjaliści NID brali ponadto udział w dorocznym spotkaniu European Associations of Archaeologists w Helsinkach. Uczestniczyli również w spotkaniu międzynarodowej grupy eksperckiej „Practice in Fighting Against Illicit Archaeology” w Wilnie, podczas którego, na zaproszenie organizatorów, podzielili się polskimi doświadczeniami w zakresie zwalczania przestępczości w obszarze dziedzictwa archeologicznego.

Centrum Kompetencji w ramach programu wieloletniego „KULTURA+”

Centrum Kompetencji w zakresie digitalizacji zabytków i muzealiów zostało powołane w KOBiDZ – poprzedniku NID, w ramach wieloletniego programu rządowego „KULTURA+” decyzją ministra Bogdana Zdrojewskiego z dnia 15 października 2009 roku. Dotychczas NID realizował bezpośrednio zadania z obszaru digitalizacji zabytków, podczas gdy w zakresie digitalizacji muzealiów prowadzona była ścisła współpraca z Narodowym Instytutem Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów (NIMOZ). Współpraca taka była także realizowana w omawianym okresie sprawozdawczym. Uchwała Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 2012 roku ustanowiła nowe Centrum Kompetencji ds. digitalizacji muzealiów – NIMOZ. W związku z powyższym od 2013 r. Centrum Kompetencji w NID będzie się koncentrować na kwestiach związanych z digitalizacją zabytków.

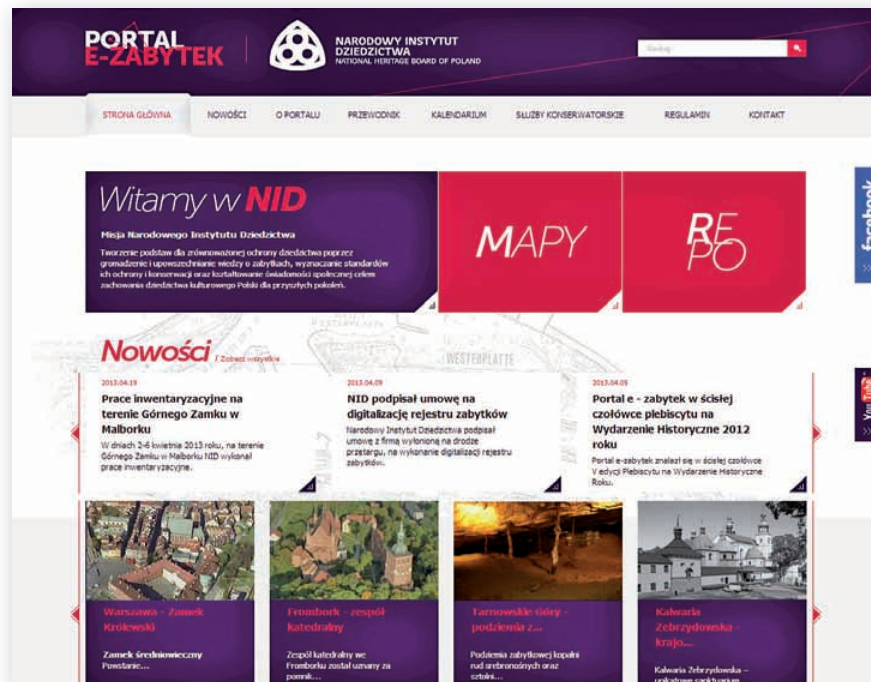
W obszarze zabytków Instytut realizuje zadania poprzez budowę infrastruktury technicznej służącej do digitalizacji, przechowywania i udostępniania zasobów cyfrowych (serwery, macierze dyskowe, biblioteki taśmowe itp.). Zajmuje się także tworzeniem i udostępnianiem za pośrednictwem Internetu cyfrowych wizerunków (skanów 3D, filmów, zdjęć) najcenniejszych lub najbardziej zagrożonych zabytków oraz skanowaniem decyzji o wpisie do rejestru zabytków.

W ramach działań digitalizacyjnych NID kontynuowano realizację międzynarodowego projektu CARARE, który ma na celu opracowanie standardu cyfrowego formatu danych o zabytkach architektury i archeologii w portalu EUROPEANA i zasilanie zbiorem cyfrowej dokumentacji zabytków Polski. W ramach projektu CARARE opracowano opisy dla 121 obiektów oraz wykonano modelowanie i tekstuowanie danych 3D dla 25 obiektów. Dokonano także edycji metadanych dla 121 obiektów. Zasoby cyfrowe repozytorium liczą łącznie 2515 plików cyfrowych dokumentujących 169 zabytków (48 obiektów uznanych za Pomnik Historii, 66 stanowisk archeologicznych, 30 zamków oraz 25 modeli 3D zabytków).

Ponadto w 2012 roku uruchomiono program digitalizacyjny – wykonania cyfrowej dokumentacji pomiarowej kościoła pw. NMP i kaplicy św. Anny na Zamku Wysokim w Malborku obejmującej skaning laserowy obiektu wraz z fasadami, pomiar fotogrametryczny fasad i naziemne pomiary kontrolne (układ 2000).

Jednocześnie zakończono realizację umowy na modernizację systemów informatycznych NID w zakresie m.in. wdrożenia aplikacji mobilnej prezentującej informacje o wybranych zabytkach Polski „Zabytki w Polsce” na platformach Android/iOS; wdrożenia systemu informatycznego do integracji metadanych od dostawców zewnętrznych; modyfikacji i rozbudowy aplikacji CARARE NID

Portal e-zabytek.nid.pl

CLIENT służącej pozyskiwaniu i publikacji danych o zabytkach do portalu <http://e-zabytek.nid.pl> oraz portalu www.europeana.eu.

Dodatkowo zorganizowano i rozstrzygnięto przetarg nieograniczony na zakup sprzętu komputerowego koniecznego do rozbudowy infrastruktury informatycznej Centrum Kompetencyjnego oraz umożliwiającego mobilne opracowywanie wyników pomiarów i skaningu laserowego.

W ramach prac w roku 2012 wykonano kompleksową modernizację sieci Instytutu obejmującą zmianę okablowania sieciowego oraz przygotowanie wydzielonego pomieszczenia zawierającego urządzenia serwerowe izolujące ruch sieciowy od ogólnodostępnej infrastruktury (lokalizacja: ul. Kopernika 36/40, Warszawa). Zmiana podyktowana była wymogami ustawy o ochronie danych osobowych i koniecznością przetwarzania tych danych w systemach informatycznych NID.

Uruchomiono portal „e-Zabytek” – platformę informatyczną dającą zainteresowanym możliwość przeglądania w jednym miejscu różnorodnych danych dotyczących polskich zabytków. Za pośrednictwem portalu jest możliwe wyszukiwanie i przeglądanie zdjęć, modeli 3D, filmów oraz dokumentacji na temat zabytków. Platforma umożliwia analizowanie danych przestrzennych dotyczących nieruchomych i archeologicznych zabytków wpisanych do rejestru, obiektów uznanych przez Prezydenta RP za Pomnik Historii oraz polskich miejsc wpisanych na Listę światowego dziedzictwa UNESCO. Dane przestrzenne są prezentowane zgodnie z wymogami oraz przy wykorzystaniu usług danych przestrzennych określonych w ramach europejskiej dyrektywy INSPIRE.

Portal Mapowy „e-Zabytek” Narodowego Instytutu Dziedzictwa otrzymał Nagrodę Publiczności oraz wyróżnienie za specjalne walory funkcjonalne w kon-

kursie „Internetowa Mapa Roku 2012”. Nagrody przyznano podczas seminarium na temat metodologicznych i technologicznych aspektów prezentacji rzeźby terenu na mapach topograficznych nowej generacji, które odbyło się w Głównym Urzędzie Geodezji i Kartografii w Warszawie. Honorowy patronat nad konkursem objął Kazimierz Bujakowski – Główny Geodeta Kraju.

„Internetowa Mapa Roku” to konkurs organizowany przez Stowarzyszenie Kartografów Polskich. W konkursie mogły uczestniczyć wyłącznie oryginalne opracowania kartograficzne polskich wykonawców, opublikowane na ogólnodostępnych stronach internetowych. Opracowanie wyróżnione Nagrodą Publiczności, czyli portal e-Zabytek, otrzymało na okres trzech lat prawo umieszczania przy mapie informacji: Nagroda Publiczności w Konkursie Stowarzyszenia Kartografów Polskich Internetowa Mapa Roku 2012. **WIĘCEJ INFORMACJI ► s. 42-43**

Inne zadania zlecone przez MKiDN

Wśród innych zadań zleconych przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Generalnego Konserwatora Zabytków realizowanych w 2012 roku przez NID należy wymienić:

- wykonywanie zadań instytucji zarządzającej priorytetem „Ochrona zabytków archeologicznych” w ramach programu ministra „Dziedzictwo kulturowe” edycja 2012. W okresie sprawozdawczym zadanie obejmowało: zakończenie procedury oceny złożonych wniosków, zgromadzenie i podsumowanie ocen ekspertów, poinformowanie wnioskodawców o decyzjach ministra, przeprowadzenie procedury odwoławczej, wykonanie zadań związanych z zawarciem umów dotyczących dofinansowania oraz przekazania środków (88 wniosków, z czego 37 otrzymało dofinansowanie – w tym jedno anulowane – zostało zawartych 36 umów). Następnie dokonano weryfikacji rozliczeń przyznanych dofinansowań (29 zadań/umów, z tego zakończono rozliczenie 26 projektów). Zakończono procedurę oceny wniosków złożonych w drugim naborze, zgromadzono i podsumowano oceny ekspertów, poinformowano wnioskodawców o decyzjach ministra, przeprowadzono procedurę odwoławczą.
- zarządzanie polską częścią Parku Mużakowskiego we współpracy z zarządcą części niemieckiej oraz z lokalnym samorządem. Działania NID w tym zakresie polegają przede wszystkim na zapewnieniu bieżącego utrzymania parku, a także na kontynuowaniu procesu rewaloryzacji, realizowanego w ramach projektu „Rewaloryzacja Parku Mużakowskiego w Łęknicy w latach 2011-2013”, który jest dofinansowany z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW). NID wykonuje w Parku także zadania wspierane z dotacji celowej ze środków finansowych Ministra KiDN z przeznaczeniem na prace remontowo-konserwatorskie obiektów zabytkowych. NID zapewnia przygotowanie merytoryczne prac i nadzór nad ich realizacją. Ponadto rozpoczęto prace nad raportem okresowym ze stanu i zarządzania miejscem światowego dziedzictwa, w tym opracowano Orzeczenie wyjątkowej uniwersalnej wartości, które zostało przesłane do Komitetu Światowego Dziedzictwa UNESCO.

WIĘCEJ INFORMACJI ► s. 48-49

W ramach bieżących prac związanych z rewaloryzacją, pielęgnacją i zabezpieczeniem terenu Parku dla zwiedzających NID prowadził działalność z zakresu utrzymania porządku, utrzymania dróg i ścieżek, prowadzenia prac geodezyjnych i saperskich, jak również zrealizował zatwierdzone projekty cięć kompozycyjnych, w tym otwarcie widokowe na Most Angielski, oczyszczenie ciągów melioracyjnych i odtworzenie nawierzchni na ścieżkach w sektorze Domku Angielskiego.

Na terenie zabytkowego Parku Mużakowskiego w Łęknicy Instytut realizuje corocznie program edukacyjny. W 2012 roku był to polsko-niemiecki program edukacyjny pt. „Mużakowskie odkrycia”, współfinansowany przez Fundację Współpracy Polsko-Niemieckiej. Projekt, poprzez działalność edukacyjną: spacer, spotkania, warsztaty, pikniki, konkursy, promuje wśród dzieci wartości kulturowe i przyrodnicze obiektu i regionu. Instytut współorganizował również „Święto Parku Mużakowskiego”, coroczną polsko-niemiecką imprezę plenerową, w której uczestniczyło ponad 3000 osób.

NID promuje wartości kulturowe Parku Mużakowskiego również poprzez prowadzenie poświęconej mu strony <http://www.park-muzakowski.pl/> uruchomionej w 2012 roku. Wspierał także promocję parku podjętą przez Poczta Polską, która emitowała polsko-niemiecki znaczek pocztowy.

Kontrole i audyty wewnętrzne i zewnętrzne

- w okresie sprawozdawczym zakończyła się kontrola w NID za lata 2010-2012 prowadzona przez Najwyższą Izbę Kontroli. Izba pozytywnie oceniła działalność Narodowego Instytutu Dziedzictwa. W wystąpieniu pokontrolnym NIK podkreśliła znaczenie różnorodnych inicjatyw Instytutu na rzecz kształtowania świadomości i odpowiedzialności społecznej za stan zachowania dziedzictwa kulturowego. Ponadto zdaniem Izby NID prawidłowo prowadzi proces waloryzacji zasobów dziedzictwa kulturowego poprzez weryfikację zabytków oraz definiowanie ich wartości. Najwyższa Izba Kontroli także pozytywnie oceniła działania zmierzające do stworzenia dostępu do zasobów wiedzy o zabytkach poprzez budowę ogólnopolskiej, geoprzestrzennej bazy danych o zabytkach oraz digitalizację zasobów archiwalnych i dokumentacyjnych. Najwyższa Izba Kontroli zwróciła również uwagę na konieczność pozyskania przez Narodowy Instytut Dziedzictwa nowej siedziby.
- w 2012 r. przeprowadzono wewnętrzną analizę efektywności i celowości istnienia Oddziałów Terenowych NID. Raport z przeprowadzonego na zlecenie dyrekcji NID audytu został przekazany Ministrowi Kultury i Dziedzictwa Narodowego pod koniec roku. Wyniki badania potwierdziły adekwatność obecnej struktury NID do zakresu działań statutowych i wskazały kierunki dalszego usprawniania działalności. Dodatkowo wyniki badania wykazały, że w ostatnich 3 latach nastąpiła istotna poprawa zarządzania NID.

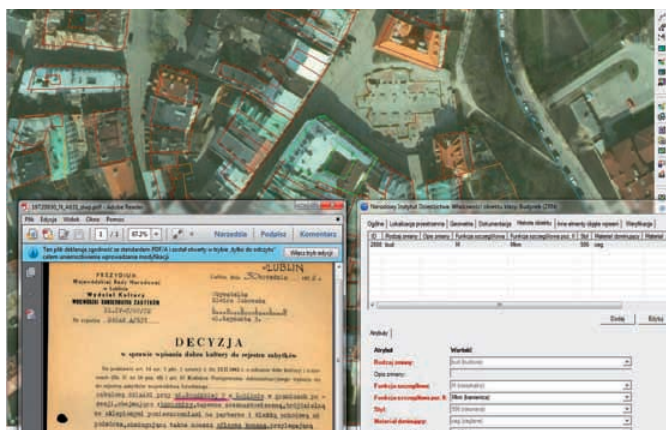
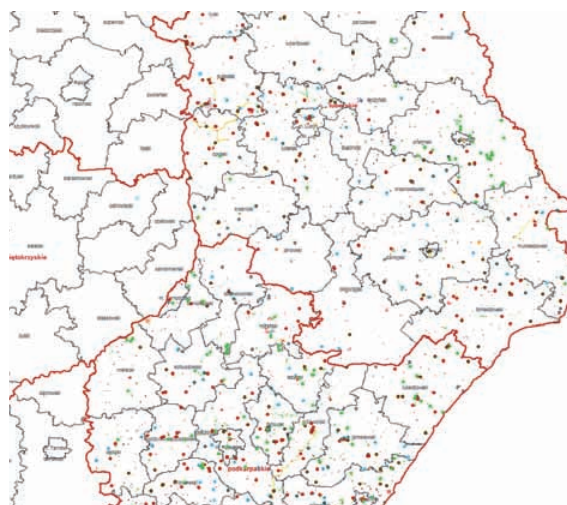
Digitalizacja zabytków

Opracowanie systemu informatycznego do pozyskiwania, wizualizacji i walidacji danych geoprzestrzennych dotyczących rejestru zabytków nieruchomych

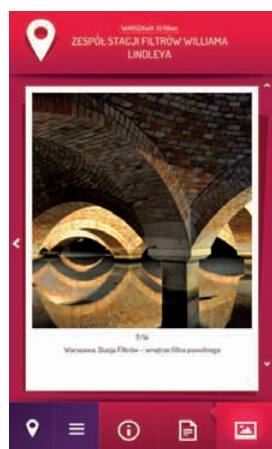
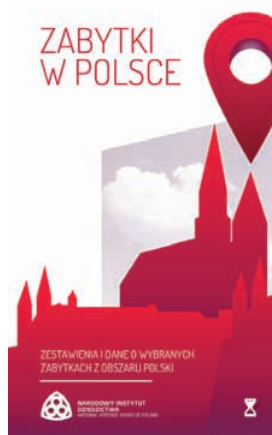
W 2012 r. wdrożono narzędzia do wspomagania digitalizacji rejestru, m.in. oprogramowanie NID Desktop służące pozyskiwaniu i akceptacji danych przestrzennych wynikających z treści decyzji o wpisie do rejestru zabytków oraz aplikację służącą wspomaganie procesu skanowania dokumentacji rejestrowej. Przygotowano także usługi danych służące publikacji oraz edycji on-line danych przestrzennych.

Opracowano ostateczną postać modelu danych pojęciowych zgodną z zaleceniami specyfikacji technicznych INSPIRE oraz wersję słowników do zasilania bazy danych zabytków nieruchomych i nieruchomych archeologicznych. Przygotowano szczegółową instrukcję operatorską wspomagającą użytkowników w procesie digitalizacji zabytków nieruchomych i archeologicznych z użyciem systemu narzędziowego NID Desktop. Eksperti NID uzupełnili dane zgromadzone w Portalu Mapowym NID

o informacje dotyczące obiektów uznanych za Pomniki Historii w 2012 roku oraz zweryfikowali poprawność digitalizacji wszystkich tego typu obiektów istniejących w Geoportalu NID. Poddano procesowi cyfryzacji do bazy danych GIS wszystkie obiekty wpisane na Listę światowego dziedzictwa UNESCO w Polsce. Testowano funkcjonalność systemu informatycznego do pozyskiwania, prze-

Aplikacja na urządzenia mobilne „Zabytki w Polsce”

chowywania, przetwarzania i prezentacji danych o zabytkach rejestrowych (NID Desktop). Ponadto zasilono system informatyczny NID danymi referencyjnymi, które pozyskane zostały od zewnętrznych dostawców. Były to: ortofotomapy, mapy topograficzne oraz dane dotyczące granic odniesienia działek ewidencyjnych.

Podsumowanie projektu „Otwarte zabytki”

W roku 2012 Dział Digitalizacji Zabytków i Muzealiów NID uczestniczył w realizacji projektu pod nazwą Ogólnopolski Cyfrowy Czyn Społeczny „Otwarte zabytki”. Projekt koordynowany przez Centrum Cyfrowe Projekt: Polska realizowany był w dniach 3 lipca – 7 sierpnia 2012 r., a jego głównym celem było zachęcenie Polaków do współtworzenia obywatelskiej bazy zabytków. W trakcie trwania akcji udało się sprawdzić i uzupełnić podstawowe informacje na temat prawie 7900 zabytków. Zaangażowało się w nią bezpośrednio ponad 7000 osób, z czego prawie 500 założyło konta w serwisie. Ponad 1400 osób dołączyło do społeczności „Otwartych zabytków” na Facebooku i dzieliło się regularnie uwagami, komentarzami, często proponując też ciekawe rozwiązania dotyczące rozwoju projektu i zgłaszając chęć pomocy. W ramach akcji w całej Polsce (m.in. w Krakowie, Warszawie, Poznaniu, Białymstoku, Przemyślu, Nysie i Koszalinie) odbywały się spacery z przewodnikiem, połączone ze wspólnym uzupełnianiem bazy.

Portal e-Zabytek

Portal e-Zabytek został zgłoszony do konkursu Stowarzyszenia Kartografów Polskich „Internetowa mapa roku”.

Podczas seminarium na temat metodologicznych i technologicznych aspektów prezentacji rzeźby terenu na mapach topograficznych nowej generacji, które odbyło się 5 października 2012 roku, zostały ogłoszone wyniki konkursu. Portal e-Zabytek – projekt został wyróżniony przez Jury za walory funkcjonalne. Otrzymał także pierwszą nagrodę publiczności.

„Zabytki w Polsce” – aplikacja Narodowego Instytutu Dziedzictwa

NID opracował i wdrożył aplikację na urządzenia mobilne o nazwie „Zabytki w Polsce”, która dokładnie określa umiejscowienie obiektów zabytkowych w najbliższej okolicy użytkownika. Udostępnia ona również najważniejsze informacje na temat danego zabytku, opracowane przez ekspertów NID. Darmową aplikację w wersji na system operacyjny Android można pobrać bezpłatnie na stronie Google Play. W roku 2013 dostępna będzie aplikacja na platformę iOS. Osoby, które chcą dowiedzieć się więcej na temat danego zabytkowego obiektu lub miejsca, mają dostęp do współczesnych oraz archiwalnych zdjęć, a także szczegółowych opisów przygotowanych przez specjalistów na co dzień zajmujących się ochroną dziedzictwa kulturowego w Polsce.

Zespół ds. rejestrowych wpisów obszarowych

Zespół roboczy NID ds. rejestrowych wpisów obszarowych został powołany Zarządzeniem dyrektora NID nr 18/11 z 18 kwietnia 2011 roku. Zadania pięcioosobowego zespołu złożonego ze specjalistów NID polegają na:

- zestawieniu decyzji rejestrowych i ich kategoryzacji pod względem określenia przedmiotu ochrony,
- analizie treści decyzji i załączników graficznych pod względem precyzji określenia przedmiotu, granic i zakresu ochrony,
- analizie dokumentacji naukowej i konserwatorskiej dotyczącej obszarów wpisanych do rejestru zabytków,
- analizie innych aktów administracyjnych związanych z obiektami obszarowymi wpisanymi do rejestru zabytków,
- określeniu zakresu ochrony w poszczególnych kategoriach określających przedmiot ochrony,
- redakcji ankiet weryfikacyjnych oraz opracowaniu metody przeprowadzania weryfikacji w terenie, niezbędnej do określenia stanu zasobu tych zabytków w Polsce.

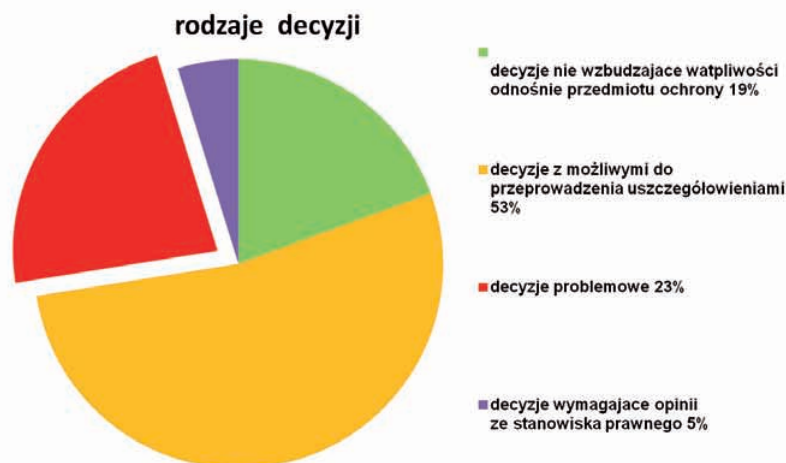
Analizie poddano 873 decyzje i orzeczenia dotyczące wpisania do rejestru zabytków miast (608 decyzji, co stanowi ok. 70% wszystkich wpisów obszarowych) i pozostałych innych obszarów (dane na podstawie materiałów Działu Rejestru i Ewidencji Zabytków NID, w późniejszych etapach pracy zespołu uzupełnione o niewielką liczbę dodatkowych skanów innych decyzji i ich załączników).

Wraz z decyzjami i orzeczeniami analizie poddano różne przynależne do nich załączniki. Poza oryginalnymi załącznikami graficznymi i tekstowymi będącymi integralnymi częściami decyzji należą do nich również inne dokumenty graficzne i tekstowe powstałe w innym okresie – w większości mapy określające przebieg granic obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz decyzje dotyczące skreśleń częściowych, z różnymi rozstrzygnięciami – ogółem ponad 3000 zeskanowanych stron.

Pomiędzy odmiennymi typami obszarów aktualnie objętych ochroną konserwatorską z mocy różnych ustaw o ochronie zabytków (od ustawy z 1928 roku, poprzez ustawę z roku 1962 po ustawę obecną) wyodrębniono 11 kategorii wpisów obszarowych, określanych w sentencjach decyzji jako:

- miasto,
- miasto i (...),
- zespół urbanistyczno-krajobrazowy lub architektoniczno-krajobrazowy miasta czy miejscowości,
- strefy ochrony konserwatorskiej miasta,
- dzielnica miasta,

Zestawienie statystyczne dotyczące jakości decyzji w kontekście ich wykorzystania na potrzeby rozpoznania zasobu

- osiedle (zabudowa miejska, zespół budownictwa przemysłowego, mieszkalne, osada fabryczna, osada portowa, osada robotnicza),
- zespół przestrzenno-architektoniczny lub urbanistyczno-architektoniczny czy ukształtowanie przestrzenne (np.: rynku, części miejscowości, ulicy, zespołu rezydencjonalnego, zespołu zabytków, placu, osiedla domów robotniczych, dwóch zespołów zabudowy),
- miejsce bitwy,
- dolina rzeki – krajobraz kulturowy,
- kalwaria,
- układ urbanistyczny lub ruralistyczny miejscowości lub wsi, w tym np. obecnie włączonej do miasta (określanych jako np.: osada, dwa zespoły ruralistyczne, zespół osadniczo-krajobrazowy dawnej wsi, dwa zespoły we wsi).

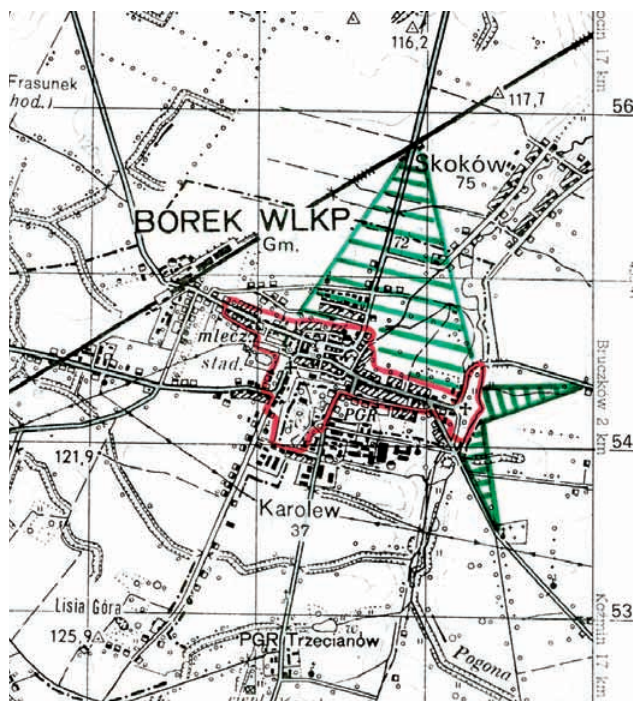
Kategorie przyporządkowano poszczególnym województwom, co wykazało ich duże zróżnicowanie liczbowe:

- powyżej 100 decyzji o wpisach obszarowych znajduje się w województwach: dolnośląskim i wielkopolskim,
- od 50 do 100 w województwach: podlaskim, pomorskim, śląskim, warmińsko-mazurskim i zachodniopomorskim,
- poniżej 50 w województwach: kujawsko-pomorskim, lubelskim, lubuskim, łódzkim, małopolskim, mazowieckim, opolskim, podkarpackim i świętokrzyskim, w tym mniej niż 20 w województwach: kujawsko-pomorskim, lubuskim i łódzkim.

Wszystkie decyzje zestawiono w wielokolumnowych tabelach przeglądowych (Excel) osobnych dla poszczególnych województw i zawierających szereg danych, takich jak:

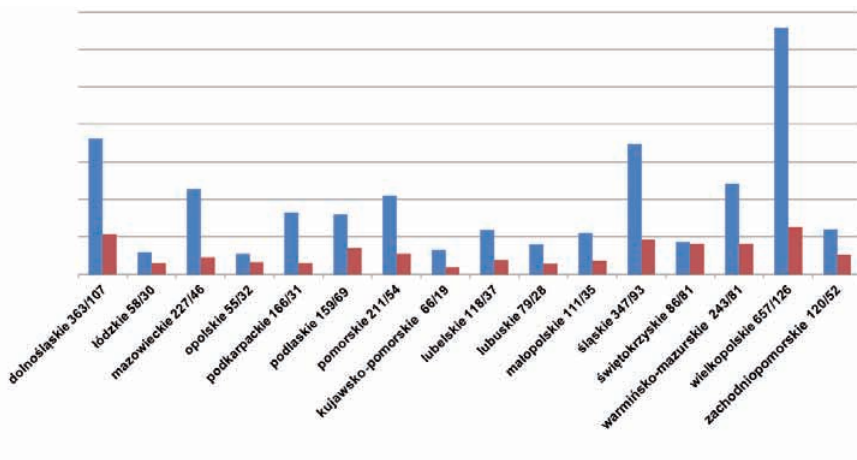
- przyporządkowanie terytorialne: nazwa powiatu, nazwa miejscowości,
- informacje formalne: nr rejestru, nowy nr rejestru, nr decyzji administracyjnej, nazwa organu wydającego decyzję, podstawa wydania decyzji (rok wydania ustawy), data wydania decyzji oraz cytaty treści sentencji decyzji.

Przykład załącznika do decyzji wpisującej do rejestru zabytków zespół budowlany i założenie urbanistyczne miasta Borek Wielkopolski. Granice ochrony konserwatorskiej obejmują również wyznaczony na mapie obszar z widokiem na panoramę miasta i osie widokowe na kościoły

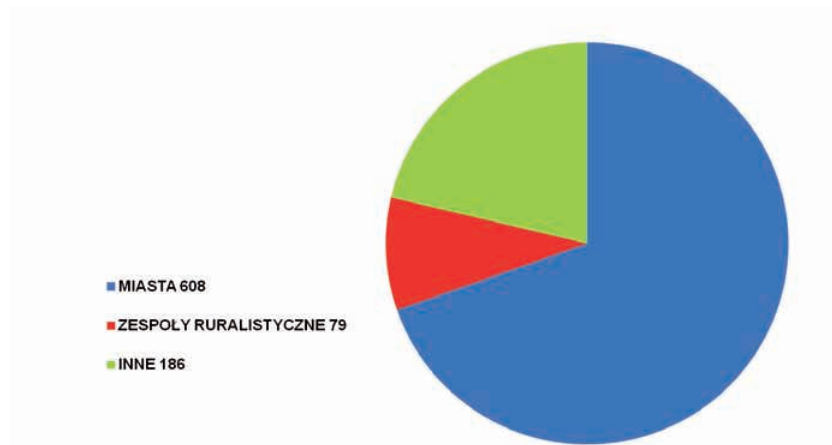

Uzupełnieniem tych danych były zapisane również w tabeli informacje dotyczące sprecyzowanych (lub nie) granic ochrony konserwatorskiej oraz opis wszystkich (dostępnych na tym etapie) załączników graficznych i tekstowych, z określeniem ich oryginalności. Przywołane zostały także wszystkie (dostępne na tym etapie) inne dokumenty mające wpływ na określenia faktycznych granic i zakresu ochrony konserwatorskiej tych obszarów, czyli decyzje ministrów odpowiedzialnych za ochronę zabytków i decyzje Generalnego Konserwatora Zabytków w zakresie skreśleń, częściowych skreśleń lub odmowy dokonania takich skreśleń, wskazywanych przez wnioskodawców, oraz np. zaświadczenia wojewódzkich konserwatorów zabytków dotyczące nadawania nowych numerów rejestrowych lub doprecyzujących przedmiot ochrony czy przebieg granic ochrony.

W następnym etapie tabeli wojewódzkie, opracowywane i analizowane centralnie przez członków zespołu, zostały skrupulatnie zweryfikowane przez pracowników odpowiednich oddziałów terenowych NID i uzupełnione o dodatkowe informacje, opracowania naukowe, planistyczne, okołoplanistyczne i konserwatorskie dotyczące obszarów rejestrowych, których treści mogłyby być pomocne przy doprecyzowaniu granic ochrony i jej zakresu. Przede wszystkim uwzględniane były: studia konserwatorskie (różnego typu), miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, studia uwarunkowań i kierunków rozwoju przestrzen-

Zestawienie wszystkich decyzji dotyczących wpisów obszarowych. Podział na rodzaje obszarów

nego, wytyczne konserwatorskie, karty miast i inne opracowania ewidencyjne, z podaniem ich tytułów, autorów i dat opracowania. Forma opracowania pozwala na selektywne przeglądanie i sporządzanie różnych zestawień statystycznych na potrzeby rozmaitych analiz dotyczących tematu.

Z uwagi na fakt, iż decyzje o wpisach do rejestru zabytków dokonywane były w Polsce w ciągu kilku dziesięcioleci, w czasie funkcjonowania różnych struktur służb konserwatorskich oraz przy stałym braku jakichkolwiek standardów redagowania tych dokumentów, ich treści i formy są bardzo zróżnicowane pod względem wartości. Często niejednoznaczne rozstrzygnięcia utrudniają lub uniemożliwiają właściwe, czyli pozbawione indywidualnej (subiektywnej) interpretacji, wykorzystanie w postępowaniach administracyjnych.

Po przeanalizowaniu zebranych danych dokonano wstępnego podziału wszystkich decyzji o wpisach do rejestru obszarów na cztery kategorie:

1. decyzje nie wzbudzające żadnych wątpliwości odnośnie do przedmiotu ochrony, zaopatrzone w precyzyjne załączniki graficzne, opracowane na podstawie podkładów geodezyjnych – stanowią ok. 19% tego zestawienia,
2. decyzje, których przedmiot ochrony i jego granice możliwe są do doprecyzowania, opierając się na np. treści sentencji lub uzasadnienia, nawet w przypadku braku załączników graficznych – stanowią ok. 53%,
3. decyzje problematyczne, zazwyczaj bez załączników graficznych lub których jakość jest mierna (z uwagi na lakoniczność treści, niedostateczną skalę czy niedostateczny podkład) oraz te, których przedmiot ochrony określony jest nieprecyzyjnie, zazwyczaj bardzo ogólnie – stanowią ok. 25%,
4. decyzje, których przedmiot ochrony i jego granice wymagają opracowania opinii prawnej – stanowią ok. 5%.

Jednocześnie stwierdzono brak ok. 4% dokumentów dotyczących wpisów obszarowych w skali kraju.

Aktualnie opracowywana jest ankieta weryfikacyjna wzorowana na funkcjonującej ankiecie weryfikacyjnej dla zabytków nieruchomości. Ostateczne sprecyzowanie jej formy i zakresu testowane jest na pojedynczych przykładach różnych zabytków obszarowych w różnych rejonach Polski. Wprowadzenie jej do użycia zostanie poprzedzone szerszymi konsultacjami w oddziałach terenowych NID oraz z wojewódzkimi konserwatorami zabytków.

Rewaloryzacja Parku Mużakowskiego w Łęknicy w roku 2012

Rewaloryzacja Parku Mużakowskiego w Łęknicy, jednego z najbardziej rozległych parków krajobrazowych w Europie, położonego obecnie na polsko-niemieckim pograniczu, jest zadaniem powierzonym NID przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Park założony na początku XIX wieku przez księcia Hermanna von Pückler-Muskau jest przykładem doskonałego połączenia natury i sztuki. Naturalne ukształtowanie terenu i przyroda rozległej doliny Nysy Łużyckiej zostały wykorzystane jako komponenty zaprojektowanego krajobrazu, w który wprowadzono motywy architektoniczne, tworząc sieć powiązań widokowych. Wysokie walory estetyczne, prostota i jednocześnie rozmach całej kompozycji czynią ją wyjątkową w skali Europy. Jako zarządca polskiej części parku Instytut realizował w 2012 roku zadania inwestycyjne, promocyjne, edukacyjne oraz prowadził bieżącą konserwację obiektu. Głównymi partnerami zewnętrznymi byli: zarządca części niemieckiej – saksońska fundacja Stiftung „Fürst-Pückler-Park Bad Muskau” oraz Miasto Łęknica. W 2012 roku NID dwukrotnie konsultował swoje działania z Międzynarodową Radą Konserwatorską. Zgodnie z porozumieniem z partnerem niemieckim powołano ciało wspierające ideę rewitalizacji parku w regionie, tzw. Konwent Pücklera.

W 2012 roku NID rozpoczął realizację projektu pn. „Rewaloryzacja Parku Mużakowskiego w latach 2011-2013”, który uzyskał dofinansowanie z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w wysokości 87,82% wartości projektu. Projekt obejmuje realizację trzech zadań. Pierwszym z nich jest pielęgnacja drzewostanu w obrębie centralnej części parku, tzw. Wnętrza Centralnego. Dotyczy to głównie drzew rosnących wzdłuż ciągów komunikacyjnych i zagrażających użytkownikom parku, a także drzew wcześniej formowanych, wymagających przeprowadzenia cięć kształtujących koronę. Z wyjątkiem pojedynczych przypadków prac o charakterze interwencyjnym, jest to pierwszy od zakończenia II wojny światowej projekt przewidujący realizację prac pielęgnacyjnych po stronie polskiej na większą skalę. Drugie zadanie przewiduje wykonanie nasadzeń drzew, głównie soliterowych, oraz nasadzeń krzewów i podrostu. Ich celem jest uzupełnienie brakujących, zamarłych wcześniej elementów kompozycji roślinnej i kształtowanie struktury przestrzennej. Nasadzenia realizowane zgodnie z zasadami konserwatorskimi – z zachowaniem zgodności gatunkowej i historycznej lokalizacji – są

Park Mużakowski.
Widok spod Kamienia
Pücklera na Nysę Łużycką
i Park Zamkowy

Kamień Pücklera –
pomnik ku czci twórcy
parku (1)

Widok Cygana - widok
na Nysę Łużycką ze
wschodniej strony parku
(2)

jednym z podstawowych warunków zachowania ciągłości kompozycji. W ramach pakietu zadań dofinansowanych przez NFOŚiGW zaplanowano również zakupienie nowych maszyn i urządzeń do prowadzenia prac pielęgnacyjno-odtworzeniowych oraz wózków akumulatorowych usprawniających obsługę prac na tak rozległym terenie. Część działań z zakresu objętego projektem zrealizowano w 2012 roku, pozostała część będzie realizowana w roku 2013.

NID realizował ponadto zadania przygotowujące kolejne etapy procesu rewaloryzacji. Wykonał pomiary geodezyjne usytuowania drzew i sprawdzenie minerskie w miejscu planowanych prac. Prowadził również bieżące prace konserwacyjno-pielęgnacyjne, polegające m.in. na kontynuacji cięć kompozycyjnych w celu odtworzenia historycznych widoków, utrzymaniu powierzchni łąkowych i zadrzewionych, konserwacji układu wodnego i dróg. W 2012 roku ostatecznie zakończono odbudowę fragmentu brzegu, zniszczonego w wyniku powodzi w sierpniu 2010 roku. Prace wykonał Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej we Wrocławiu.

Realizacji wyżej wymienionych projektów i zadań towarzyszyły działania o charakterze promocyjnym i edukacyjnym. Wraz z zarządcą niemieckiej części parku i miastem Łęknica zorganizowano coroczne Święto Parku – imprezę plenerową, w której uczestniczą nie tylko mieszkańcy pobliskich miejscowości, ale także turyści z Polski i Niemiec. W czasie imprezy odbywają się różnorodne pokazy, wystawy plenerowe, widowiska teatralne, spotkania z ciekawymi ludźmi, kiermasze produktów regionalnych i koncerty, w tym koncert galowy na scenie plenerowej z udziałem znanych solistów teatrów operowych.

NID kontynuował także realizację programu edukacyjnego, promującego wartości kulturowe oraz przyrodnicze Parku Mużakowskiego i regionu. W 2012 roku Instytut uzyskał na ten cel dofinansowanie z Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej. W programie wzięły udział dzieci i młodzież z placówek oświatowych i edukacyjnych znajdujących się na terenie gmin sąsiadujących z parkiem. W ramach programu zrealizowano dwa konkursy plastyczne, zorganizowano plenerową wystawę prac, spotkania, pikniki oraz tematyczne zabawy i spacer. Park Mużakowski był również gospodarzem imprez organizowanych przez samorząd powiatowy.

Jednym z ważniejszych wydarzeń 2012 roku była publikacja polsko-niemieckiej edycji znaczka pocztowego poświęconego Parkowi Mużakowskiemu, zrealizowana przez Poczta Polską i jej niemieckiego odpowiednika.

Współpraca Narodowego Instytutu Dziedzictwa z Generalną Dyрекcją Dróg Krajowych i Autostrad w roku 2012

Badania archeologiczne prowadzone w związku z budową dróg krajowych i autostrad to największy jak do tej pory projekt w historii archeologii polskiej. W ciągu ostatnich 17 lat na powierzchni liczonej w tysiącach hektarów przebadano setki stanowisk, pozyskując miliony znalezisk. Przeprowadzone prace przyniosły olbrzymi przyrost nowych danych, które w pewnych przypadkach całkowicie zmieniły dotychczasowe ustalenia naukowe nie tylko w aspekcie krajowym, ale i europejskim.

[Budowa autostrady A2
w województwie łódzkim](#)

Narodowy Instytut Dziedzictwa zaangażowany jest w to przedsięwzięcie na mocy porozumienia z dnia 16.11.2007 r., jakie Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków zawarł z Generalną Dyрекcją Dróg Krajowych i Autostrad. W jego ramach przedstawiciele NID jako konsultanci merytoryczni biorą udział w inwestorskich terenowych odbiorach ratowniczych badań archeologicznych. Ponadto NID wydaje różnego rodzaju opinie na rzecz GDDKiA. Dotyczą one wszystkich etapów badań i odnoszą się do prospekcji powierzchniowych lub powierzchniowo-sondazowych, badań wykopaliskowych oraz opracowań ich wyników.

W roku 2012 wydano dla GDDKiA 187 opinii, a pracownicy NID uczestniczyli w 169 odbiorach prac terenowych. Specjaliści z NID podczas odbiorów sprawdzają poprawność czynności wykonanych na stanowisku, a także dokumentację rysunkową i fotograficzną. Po zakończeniu badań wykopaliskowych końcowe opra-

Grób popielnicowy kultury łużyckiej, Domastaw, gm. Kobierzyce, woj. dolnośląskie

cowania przekazywane są do zaopiniowania. Powyższe działania mają na celu podwyższenie jakości zarówno prac terenowych, jak i późniejszych opracowań.

Jednym z głównych założeń porozumienia jest upowszechnianie wyników badań. NID realizuje je na trzy sposoby. Pierwszym z nich jest tradycyjna publikacja w postaci kolejnego tomu „Raportu”, zawierająca sprawozdania z badań archeologicznych prowadzonych na inwestycjach drogowych. Wydany w roku 2012 Raport obejmował prace realizowane w latach 2007-2008. Ze względu na dużą liczbę nadesłanych tekstów został on podzielony na dwa tomy. Wydanie tomu drugiego planowane jest na rok 2013.

Następnym sposobem jest udostępnianie opracowań wyników badań archeologicznych. Należy podkreślić, że badania archeologiczne związane z budową dróg to jeden z nielicznych projektów tej skali w polskiej archeologii, w którym końcowe opracowania naukowe są ogólnie dostępne. W archiwum NID przechowywane są wszystkie powstałe dotychczas prace, które stanowią ponad 40 metrów bieżących zasobu. Stanowią one źródło informacji głównie dla środowiska naukowego i konserwatorskiego, a na ich podstawie powstają studia o charakterze syntetycznym. Jest to niezmiernie ważne, ponieważ zdecydowana większość opracowań nie została jak dotąd opublikowana.

Ostatnią metodą jest publikacja tekstów w wersji elektronicznej, które zamieszczane są na stronie internetowej NID.

Odrębnym zadaniem realizowanym wspólnie z GDDKiA są archeologiczne badania powierzchniowe związane z czterema inwestycjami drogowymi. Były to obwodnice Malborka, Ostródy i Puław, a także odcinek trasy S-8 na terenie województwa mazowieckiego. Po każdej z tych akcji powstawało, przygotowywane razem z Wydziałem Archeologii GDDKiA, opracowanie wyników badań. Tego typu prace miały przede wszystkim na celu przetestowanie pewnych rozwiązań metodycznych związanych z badaniami powierzchniowymi, jak również wypracowanie standardów dotyczących opracowania ich wyników.

Dzięki współpracy z GDDKiA NID włączony jest w ten bezprecedensowy w swej skali program badawczy.

Spotkania opiekunów Pomników Historii i miejsc światowego dziedzictwa UNESCO w Polsce

Narodowy Instytut Dziedzictwa we współpracy z prezydentem miasta Torunia i burmistrzem miasta Chełmna zorganizował spotkanie opiekunów Pomników Historii oraz spotkanie opiekunów miejsc światowego dziedzictwa UNESCO w Polsce, które odbyło się w dniach 16-17 maja 2012 r. w obu tych miastach. Temat przewodni brzmiał „Dziedzictwo i zrównoważony rozwój: rola społeczności lokalnych”. Takie spotkania, wpisane obecnie w cykliczny kalendarz działalności Narodowego Instytutu Dziedzictwa, są nieodłącznym elementem prowadzonego przez NID monitoringu miejsc światowego dziedzictwa oraz Pomników Historii – najcenniejszych obiektów i zespołów zabytkowych w Polsce. Przyjęta formuła w postaci otwartego forum wymiany doświadczeń i wiedzy o tych miejscach/obiektach, ich potrzebach, metodach zarządzania, skutecznych sposobach ich wykorzystania jako produktu turystycznego, edukacji społecznej, promocji czy też możliwości pozyskiwania środków na prace remontowo-konserwatorskie, ułatwia współpracę NID z ich opiekunami, a przede wszystkim pozwala na poznanie barier, mankamentów i dylematów, z jakimi muszą się oni mierzyć w swoich działaniach na rzecz zachowania tych wyjątkowych miejsc dla przyszłych pokoleń.

Toruńskie spotkanie otworzyły przemówienia Piotra Żuchowskiego, sekretarza stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego i Generalnego Konserwatora Zabytków, Mariusza Czuby, zastępcy dyrektora Narodowego Instytutu Dziedzictwa, oraz Michała Zaleskiego, prezydenta miasta Torunia.

Temat przewodni spotkania miał na celu zwrócenie uwagi na złożoność zagadnienia dotyczącego zarządzania zabytkami o wyjątkowej wartości dla dziedzictwa kulturowego z uwzględnieniem zasady zrównoważonego rozwoju. Prezentacja projektu

Spotkanie opiekunów
Pomników Historii
w Dworze Artusa
w Toruniu

„Toruńska Starówka – ochrona i konserwacja dziedzictwa kulturowego UNESCO” wprowadziła uczestników w temat realizacji szeroko zakrojonych działań konserwatorsko-remontowych w Toruniu, zaplanowanych na lata 2008-2013 i finansowanych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz programu MKiDN „Kultura i dziedzictwo kulturowe”. Założenia programowe projektu oparte o zasadę zrównoważonego rozwoju dotyczyły przeprowadzenia prac konserwatorskich i adaptacyjnych w wybranych obiektach zespołu staromiejskiego, które w efekcie mają doprowadzić do poprawy stanu zachowania zabytkowej architektury, właściwego użytkowania poprzez adaptację oraz skuteczną ochronę oryginalnej substancji zabytkowej o znaczeniu ogólnopolskim i europejskim. Przyczynią się też do wzrostu atrakcyjności Torunia i kraju pod względem kulturowym, artystycznym, historycznym oraz turystycznym dla mieszkańców, zwiedzających i inwestorów. Referat prezentujący inicjowane przez Biuro Toruńskiego Centrum Miasta uroczystości Święta Ulic Starego Miasta Torunia był doskonałym przykładem wykorzystania zabytku do integrowania społeczności lokalnej, budowania świadomości wartości swojego dziedzictwa i umiejętnego posłużenia się nim jako produktem turystycznym. Podsumowaniem tego zagadnienia było studialne zwiedzanie Torunia oraz wieczorny pokaz multimedialny światło i dźwięk pt. *Komtura* – atrakcja organizowana w ruinach zamku toruńskiego.

W nawiązaniu do tematu przewodniego spotkania zwrócono uwagę na właściwe zarządzanie miejscami o szczególnym znaczeniu dla dziedzictwa, które wymaga angażowania się nie tylko organów ochrony zabytków i władz samorządowych, ale również szerszej społeczności lokalnej, wszystkich interesariuszy – właścicieli, opiekunów, mieszkańców, a także organizacji pozarządowych. Współpraca samorządów lokalnych z organizacjami pozarządowymi i mieszkańcami w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego może mieć niebagatelny wpływ na budowanie świadomości wartości swojego dziedzictwa wśród społeczności lokalnej i odpowiednie wykorzystanie w rozwoju ekonomicznym regionu. Wartości tego dziedzictwa i mądrze wykorzystany jego potencjał przyczynia się bowiem do zrównoważonego rozwoju i podwyższenia jakości życia w stale rozwijającym się świecie.

Na przykładzie Pomnika Historii – Kanału Augustowskiego zaprezentowany został sposób prawidłowego wykorzystania zabytku jako produktu turystycznego, pomimo dostrzegalnych problemów i barier związanych z jego utrzymaniem w duchu zrównoważonego rozwoju, a wynikających z potrzeb, racji ekonomicz-

nych i korzyści różnych grup interesariuszy. Z kolei prezentacja parku kulturowego „Stare Miasto” w Krakowie – zarówno miejsca światowego dziedzictwa UNESCO, jak i Pomnika Historii – udowodniła, że dopiero wdrożenie programu ochrony parku kulturowego w znacznej mierze mogło zapobiec zagrożeniu tego zespołu historycznego krajobrazu miejskiego nadmierną komercjalizacją, disneylandyzacją i agresywnym inwestowaniem. Wprowadzone programem zakazy i ograniczenia uporządkowały działalność związaną z umieszczaniem nośników reklamowych i informacji wizualnej (znaki, szyldy, tablice itp.), a także działalność usługową (ogródki kawiarniane, tymczasowe pawilony handlowe) i prowadzenie robót budowlanych.

Inne przedstawione referaty dotyczyły m.in. działań edukacyjnych – *Bawiąc uczyć i wychowywać – różne formy działań edukacyjnych w Muzeum Zamkowym w Malborku*, promocyjnych – *Zespół klasztorny na Świętej Górze w Gostyniu jako przykład oddziaływania w sferze religijnej i społeczno-kulturalnej z punktu widzenia potrzeb regionu oraz społeczności lokalnej*, wykorzystania dziedzictwa do rozwoju ekonomicznego – *Rewitalizacja XIX-wiecznej osady fabrycznej w Żyrardowie motorem przemian społeczno-gospodarczych*.

W drugim dniu konferencji uczestnicy wzięli udział w studialnym zwiedzaniu Pomnika Historii – zespołu staromiejskiego Chełmna, poprzedzonym spotkaniem z władzami miasta we wnętrzach manierystycznego ratusza. Znakomicie zachowany zespół staromiejski – niemal pełnej długości pierścień średniowiecznych murów wraz z basztami i Bramą Grudziądzką, przecinające się pod kątem prostym ulice wydzielające kwadratowe bloki zabudowy z zachowanymi od XIII wieku parcelami budowlanymi, wytyczonymi według tzw. pręta chełmińskiego oraz wpisane w ten układ okazałe gotyckie kościoły (farny, pofranciszkański, poddominikański, św. Jana Chrzciciela) i budynki świeckie – reprezentuje zabytek o wyjątkowej wartości w skali kraju, stanowiąc dumę mieszkańców Chełmna.

W tym dniu odbyły się również warsztaty opiekunów miejsc światowego dziedzictwa otwierające drugi cykl przygotowań do sprawozdawczości okresowej. Zgodnie bowiem z zapisami Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego UNESCO, Państwa-Strony mają obowiązek sporządzania sprawozdań z realizacji Konwencji. Sprawozdanie takie składa się z dwóch części: pierwszej – dotyczącej polityki państwa w zakresie tego dziedzictwa oraz drugiej – dotyczącej stanu zachowania poszczególnych dóbr wpisanych na Listę światowego dziedzictwa UNESCO. Podczas warsztatów zaprezentowano zakres tematyczny sprawozdania, organizację prac nad sprawozdaniem oraz procedury zbierania i wpisywania informacji do kwestionariusza.

W celu rozwinięcia i usprawnienia współpracy z opiekunami Pomników Historii i miejsc światowego dziedzictwa UNESCO Narodowy Instytut Dziedzictwa zwrócił się do uczestników spotkania z prośbą o wypełnienie ankiety ewaluacyjnej, pomocnej w organizacji merytorycznej i logistycznej kolejnych spotkań. Analiza wyników ankiety pozwoliła ocenić, w jakim stopniu konferencja spełnia oczekiwania jej uczestników, jakie są braki i niedociągnięcia oraz jaka tematyka powinna dominować w przyszłości.

Pomniki Historii: Toruń (1)
i Chełmno (2)

Drugi cykl sprawozdawczości okresowej z realizacji Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego UNESCO

Spotkanie opiekunów miejsc światowego dziedzictwa UNESCO w Toruniu

Zgodnie z zasadami przyjętymi w Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego UNESCO z 1972 roku (art. 29 pkt 1), Polska jako Państwo-Strona jest zobowiązana do sporządzania cyklicznego sprawozdania z jej realizacji. Pierwszy tego typu raport, tzw. Raport Okresowy (*Periodic Reporting*), dla naszego regionu (Europy i Ameryki Północnej) przeprowadzony został w latach 2003-2005 i podsumowany w opracowaniu *Action plan for Europe*, które wyznaczyło główne kierunki działań na kolejne lata.

Narodowy Instytut Dziedzictwa, który zgodnie ze swoim statutem „realizuje części zadań resortu kultury wynikających z przystąpienia Polski do Konwencji Światowego Dziedzictwa UNESCO z 1972 r., a w szczególności prowadzi prace nad zapewnieniem standardów ochrony, konserwacji i prezentacji miejsc światowego dziedzictwa, monitoruje i ocenia ich stan (...)”, został wyznaczony do koordynowania prac nad drugim cyklem sprawozdawczości okresowej.

Mimo że drugi cykl sprawozdawczości okresowej dla grupy drugiej (Europa Środkowo-Wschodnia) oficjalnie rozpocznie się latem 2013 roku, ze względu na złożoność tego zadania, wymagającego zebrania i analizy wielu informacji,

przygotowania do jego realizacji postanowiono rozpocząć rok wcześniej. Sprawozdanie okresowe składa się z dwóch sekcji. Pierwsza z nich to sprawozdanie na temat środków prawnych i administracyjnych oraz innych działań podjętych w danym kraju w celu realizacji Konwencji. Druga sekcja sprawozdania poświęcona jest stanowi utrzymania dóbr wpisanych na Listę światowego dziedzictwa UNESCO, które znajdują się na terytorium danego kraju. Sprawozdanie musi mieć formę francusko- lub angielskojęzycznej internetowej bazy danych, skonstruowanej w taki sposób, aby druga sekcja mogła być wypełniana z poziomu opiekuna miejsca. Osoba ta jako przedstawiciel dobra otrzyma elektroniczny klucz, a wraz z nim uprawnienia do gromadzenia niezbędnych informacji w bazie. Analizie poddany zostanie stan zachowania atrybutów wyjątkowej uniwersalnej wartości, czynniki oddziałujące na miejsce światowego dziedzictwa oraz jego ochrona i monitoring, a także kwestie związane z zarządzaniem.

Oficjalne rozpoczęcie przygotowań do realizacji drugiego cyklu raportu nastąpiło 17 maja 2012 roku podczas Spotkania opiekunów miejsc światowego dziedzictwa i Pomników Historii, które odbyło się w Toruniu. Drugie spotkanie miało miejsce 28-29 listopada 2012 roku w sanktuarium pasyjno-maryjnym w Kalwarii Zebrzydowskiej. W trakcie spotkań w formie warsztatów pracowano nad określeniem czynników oddziałujących na poszczególne dobra oraz rozpoczęto prace nad rozdziałem poświęconym ochronie, zarządzaniu i monitorowaniu miejsc wpisanych na Listę światowego dziedzictwa UNESCO w Polsce. Oprócz reprezentantów poszczególnych dóbr, przedstawiciele NID i Ministerstwa Środowiska na warsztaty zostali zaproszeni przedstawiciele Departamentu Ochrony Zabytków w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz służb ochrony zabytków, a także członkowie Komitetu ds. Dziedzictwa Kulturowego w Polsce.

W 2013 roku planowana jest organizacja kolejnych trzech spotkań poświęconych dalszym zagadnieniom koniecznym do opracowania sprawozdania okresowego. Termin złożenia pełnego raportu dla grupy drugiej regionu Europy i Ameryki Północnej mija w lipcu 2014 roku.

II warsztaty dotyczące przygotowania sprawozdania okresowego UNESCO – Kalwaria Zebrzydowska

Ocena wniosków nominacyjnych na Listę światowego dziedzictwa UNESCO

W 2012 roku Narodowy Instytut Dziedzictwa zorganizował dwie wizyty ekspertów ICOMOS opiniujących wniosek o rozszerzenie wpisu na Liście światowego dziedzictwa UNESCO kopalni soli w Wieliczce o podziemne wyrobiska kopalni soli w Bochni i Zamek Żupny w Wieliczce oraz wniosek o wpis na Listę drewnianych cerkwi polskiego i ukraińskiego regionu Karpat. Ich celem była ocena w terenie autentyczności i integralności, a także zasad ochrony i systemu zarządzania nominowanymi dobrami.

W styczniu 2011 roku Generalny Konserwator Zabytków w imieniu Polski, Państwa-Strony Konwencji światowego dziedzictwa UNESCO, przesłał do sekretariatu Komitetu Światowego Dziedzictwa UNESCO w Paryżu wniosek o rozszerzenie wpisu na Liście światowego dziedzictwa kopalni soli w Wieliczce. Wniosek został przygotowany przez grupę roboczą składającą się z przedstawicieli Kopalni Soli „Wieliczka” S.A., P.P. Kopalnia Soli „Bochnia”, Muzeum Żup Krakowskich w Wieliczce oraz Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

Kopalnia soli w Wieliczce została wpisana na Listę światowego dziedzictwa w 1978 roku jako jedno z pierwszych 12 miejsc, jakie się na niej znalazły i jednocześnie jako pierwszy obiekt przemysłowy. Istotą wniosku o rozszerzenie jest odwołanie się do wspólnej historii kopalń soli w Wieliczce i Bochni, które od XIII wieku do rozbiorów Polski funkcjonowały w ramach jednego królewskiego przedsiębiorstwa o nazwie Żupy Krakowskie z siedzibą w wielickim zamku. Dopiero prezentacja obu kopalń daje wyobrażenie o rozmachu i znaczeniu

Radruż – zespół cerkiewny
pw. św. Paraskewy. Widok
z dzwonnicy

historycznej struktury organizacyjnej utworzonej w związku z eksploatacją soli kamiennej. Dlatego wszystkie trzy elementy – obie kopalnie i zamek – powinny być postrzegane jako jedno dobro. Odmienny charakter podziemnych wyrobisk obydwu kopalń, wynikający z ukształtowania złoża solnego oraz historii jego eksploatacji, daje obraz organizacji i ewolucji procesów wydobywczych. Większość kopalń wpisanych dotychczas na Listę światowego dziedzictwa dotyczy jedynie powierzchni terenu – pogórniczego krajobrazu kulturowego. Nie ma wątpliwości, że podziemne wyrobiska kopalń wielickiej i bocheńskiej są unikatowe w skali światowej. Zaskakują one swoją wielkością, rozległością, różnorodnością, a także dostępnością.

Wniosek o wpis na Listę drewnianych cerkwi polskiego i ukraińskiego regionu Karpat jest wynikiem kilkuletniej współpracy Narodowego Instytutu Dziedzictwa z przedstawicielami strony ukraińskiej: Państwowym Historyczno-Architektonicznym Rezerwatem w Żółkwi oraz Naukowo-Badawczym Instytutem Badania Zabytków w Kijowie. Dotyczy on 16 zabytkowych cerkwi, z których osiem znajduje się w Polsce. Są to cerkwie: św. Paraskiewy w Radrużu, Narodzenia Przenajświętszej Bogurodzicy w Chotyńcu, św. Michała Archanioła w Smolniku, św. Michała Archanioła w Turzańsku (z terenu Podkarpacia) oraz św. Jakuba Młodsze Apostoła w Powroźniku, Opieki Bogurodzicy w Owczarach, św. Paraskiewy w Kwiatoniu, św. Michała Archanioła w Brunarach Wyżnych (z terenu Małopolski). Nominowane cerkwie po stronie ukraińskiej to: Zesłania Ducha Świętego w Potyliczu, św. Jerzego w Drohobyczu, Świętej Trójcy w Żółkwi, św. Dymitra w Matkowie (w obwodzie lwowskim), św. Ducha w Rohatyniu, Narodzenia Theotokos w Werbiążu Niżnym (obwód iwanofrankowski), Wniebowstąpienia Pańskiego w Jasinie, św. Michała Archanioła w Użoku (obwód zakarpacki).

W trakcie misji eksperci ICOMOS mieli możliwość zapoznania się z historią i stanem obecnym nominowanych dóbr. Podczas wizyty analizowany był systemem ochrony prawnej, sposoby zarządzania i zasady finansowania. Miały również miejsce spotkania z przedstawicielami lokalnych społeczności i samorządów lokalnych.

Kilkuetapowe procesy oceny merytorycznej wniosków prowadzone są przez Międzynarodową Radę Ochrony Zabytków – ICOMOS, organizację doradczą Komitetu Światowego Dziedzictwa UNESCO. Raporty będące ich podsumowaniem powstaną wiosną i będą stanowiły podstawę decyzji Komitetu Światowego Dziedzictwa w sprawie obydwu wpisów.

Wizyta przedstawiciela ICOMOS w drewnianych cerkwiach polskiego i ukraińskiego regionu Karpat (1), w królewskich kopalniach soli Wieliczka i Bochnia (2, 3)

Spotkanie inspektorów ds. zabytków archeologicznych WUOZ – Trzebiny 2012

W dniach 5-7 września w Pracowni Terenowej NID w Trzebinach koło Leszna odbyła się sesja poświęcona najważniejszym i najbardziej aktualnym zagadnieniom związanym z ochroną dziedzictwa archeologicznego w Polsce. Do wzięcia udziału zaproszeni zostali inspektorzy ds. zabytków archeologicznych z wojewódzkich urzędów ochrony zabytków oraz zajmujący się tymi zagadnieniami pracownicy urzędów miejskich i starostw powiatowych. W sumie sesja zgromadziła 70 uczestników, wśród których znajdował się Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków, współorganizator spotkania.

Trzydniowa sesja koncentrowała się wokół zagadnień podzielonych na trzy bloki tematyczne. W pierwszym omówione zostały problemy prawne i praktyczne w zakresie ochrony dziedzictwa archeologicznego, z którymi najczęściej borykają się pracownicy wojewódzkich urzędów ochrony zabytków oraz analogicznych jednostek w strukturze samorządów terytorialnych. Zarówno wygłoszone referaty, jak i głosy w dyskusjach prowadzonych podczas posiedzenia oraz w kularach wskazywały przede wszystkim na trudności wynikające z nieprecyzyjnych, wymagających interpretacji przepisów dotyczących wydawania pozwoleń na tzw. nadzory archeologiczne, uznawania praktyki zawodowej czy wymaganej dokumentacji badań. Zwrócono także uwagę na brak jednolitych i powszechnie stosowanych standardów metodycznych, którymi można by się kierować przy odbieraniu badań terenowych oraz opracowywaniu ich wyników.

W ramach tego bloku tematycznego omówiono kwestie standaryzacji różnego typu dokumentów wydawanych przez wojewódzkich konserwatorów zabytków oraz wykonywanej dokumentacji badań archeologicznych. Dużo miejsca w dyskusjach zajęły obowiązujące standardy badań powierzchniowych, jak również kontynuacja programu Archeologicznego Zdjęcia Polski. Przedstawiciele Instytutu przedstawili przygotowane w czasie ostatnich dwóch lat pakiety wzorców formularzy oraz uaktualnioną instrukcję wypełniania KEZA.

Kolejnym zagadnieniem było wydawanie przez wojewódzkich konserwatorów zabytków pozwoleń na poszukiwanie zabytków oraz wymagania co do dokumentacji tego rodzaju prac poszukiwawczych. Jak wcześniej ustalili pracownicy Działu Archeologii, w tej kwestii poszczególne województwa prowadzą własną politykę, nie została bowiem wypracowana wspólna metodyka prac terenowych czy wzór sprawozdania z tego rodzaju działań. Stąd jeden z referatów prezentował propozycję jednolitych rozwiązań w tym zakresie.

Następnie poruszono sprawę postępowania w odniesieniu do przestępstw przeciwko dziedzictwu archeologicznemu. Omówiono procedury zgłaszania na-

ruszenia prawa, właściwe w tym zakresie regulacje prawne oraz dotychczasowe osiągnięcia Narodowego Instytutu DziedzictwaD.

W ramach sesji przewidziano też miejsce na omówienie problemów związanych z przechowywaniem zabytków archeologicznych, zwłaszcza tych o charakterze masowym. Inspektorzy WUOZ wymienili uwagi na temat rozproszenia zbiorów, które deponowane są w placówkach często położonych poza regionem, z którego pochodziły znaleziska.

NID za szczególnie ważny uznał temat kolejnego wystąpienia, prezentującego coraz częstsze zjawisko wnoszenia na istniejących, niejednokrotnie wpisanych do rejestru zabytków stanowiskach rekonstrukcji grodzisk i osad. Poruszono tu problem przedkładania kwestii promocji regionu ponad zachowanie ocalałych wartości zabytku.

Tę część sesji zakończył temat zabytków z okresu nowożytnego i współczesnego, które coraz częściej są pozyskiwane, zwłaszcza podczas badań ratowniczych. Jest to sprawa bardzo ważna, jako że do tej pory związane z tą grupą obiektów problemy natury metodycznej i prawnej nie doczekały się jeszcze szerszych opracowań.

Drugi blok tematyczny dotyczył projektów realizowanych przez Narodowy Instytut Dziedzictwa. Zadaniem w ostatnim czasie priorytetowym, odpowiadającym m.in. na zapotrzebowanie służb konserwatorskich, jest weryfikacja rejestru zabytków. W zakresie archeologii dotychczasowe wyniki weryfikacji ujawniły szereg problemów natury konserwatorskiej i prawnej, wynikających w dużej części z samych decyzji o wpisie do rejestru – głównie z nieprecyzyjnych sentencji oraz załączników graficznych. Zwrócono także uwagę na fakt ochrony konserwatorskiej zabytków nieistniejących lub częściowo zniszczonych.

Tematem bezpośrednio związanym z weryfikacją rejestru zabytków był kolejny projekt realizowany przez Instytut – wdrażanie dyrektywy INSPIRE. Inspektorzy mieli okazję wysłuchać wystąpienia szeroko omawiającego proces budowy systemu informatycznego do gromadzenia i prezentacji danych o zabytkach rejestrowych Polski.

W kolejnych referatach zaprezentowano działania NID tj. opiniowanie badań archeologicznych prowadzonych na trasach budowy dróg krajowych i autostrad, udział w projekcie CARARE oraz pełnienie funkcji instytucji zarządzającej Programem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Dziedzictwo kulturowe” Priorytet „Ochrona zabytków archeologicznych”.

Cennym uzupełnieniem wystąpień przedstawionych w dwóch pierwszych blokach tematycznych był blok trzeci – wypowiedzi zaproszonych z zewnątrz specjalistów. Zaprezentowana tematyka dotyczyła przede wszystkim możliwości wykorzystania nowych metod,

wpracowanych w ramach innych gałęzi wiedzy niż archeologia, do prowadzenia badań archeologicznych oraz korzyści dla dziedzictwa wynikających z interdyscyplinarności badań. Szczególnie podkreślano potrzebę ścisłej współpracy pomiędzy archeologami a przedstawicielami nauk przyrodniczych oraz zachowania określonych standardów podczas badań i prowadzenia dokumentacji.

Z dużym zainteresowaniem przyjęte zostały wystąpienia prof. dr. hab. Włodzimierza Rączkowskiego z Instytutu Prahistorii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz dr Agnieszki Przybył z Instytutu Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego i Marka Kowalskiego z Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków we Wrocławiu Delegatura w Wałbrzychu, które prezentowały efekty zastosowania metod nieinwazyjnych w rozpoznaniu archeologicznym. Prof. Rączkowski szczegółowo omówił możliwości i ograniczenia rozpoznania lotniczego w prowadzeniu ewidencji dziedzictwa archeologicznego oraz przedstawił propozycję zmiany schematu dokumentacji badań powierzchniowych metodą AZP. Dr Agnieszka Przybył i Marek Kowalski, na podstawie częściowych wyników projektu „Nieinwazyjne badania w Lesie Muszkowickim”, przedstawili możliwości wykorzystania skanowania metodą LIDAR – w połączeniu z metodami geofizycznymi i klasycznymi badaniami powierzchniowymi – do nieniszczącego rozpoznania zasobów dziedzictwa na obszarach do tej pory trudno dostępnych do badań. Do prezentacji wykorzystano wyniki częściowe, gdyż badania nieinwazyjne Lasu Muszkowickiego, dofinansowane w ramach priorytetu „Ochrona zabytków archeologicznych”, były prowadzone jeszcze do listopada 2012 roku. Niemniej jednak zaprezentowane wyniki pozwoliły na interesującą prezentację nowoczesnych metod prospekcji terenowej na obszarach leśnych.

W ramach trzeciego bloku tematycznego znalazł się także segment poświęcony badaniom przyrodniczym, w tym antropologicznym standardom badań materiału kostnego, badaniom paleogenetycznym, archeobotanicznym i archeozoologicznym. Jeden z referatów poruszał ponadto etyczne aspekty pracy z ludzkimi szczątkami kostnymi. Wśród referentów znaleźli się dr hab. inż. Daniel Makowiecki, prof. UMK, dr hab. Mirosław Makohonienko, prof. UAM oraz kilkoro pracowników naukowych UAM.

W ostatnim wystąpieniu dr Łukasz Pospieszny (Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytet w Göteborgu) zaprezentował wspólne przedsięwzięcie NID i Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu – studia podyplomowe Ochrona i zarządzanie dziedzictwem archeologicznym.

W ciągu trzydniowego spotkania możliwe było jedynie omówienie najważniejszych kwestii dotyczących codziennej pracy inspektorów ds. zabytków archeologicznych, co było zgodne z założeniami zorganizowanej sesji. Podstawowym zakładanym efektem była pewnego rodzaju systematyzacja problemów oraz wypracowanie sposobu wymiany uwag, doświadczeń i projektów rozwiązywania problemów, z jakimi stykają się inspektorzy. Sesja, która pozwoliła nawiązać kontakty pomiędzy instytucjami z całej Polski, pozwoliła na zainicjowanie tego procesu. Kolejnym krokiem było stworzenie platformy umożliwiającej stałą wymianę informacji – w tym celu na stronie internetowej Instytutu zostało uruchomione zamknięte forum dyskusyjne dla inspektorów archeologicznych, gdzie zostały zamieszczone materiały z sesji.

Narodowy Instytut Dziedzictwa – 50 lat misji

W 2012 roku Narodowy Instytut Dziedzictwa obchodził 50-lecie swojej działalności. Mimo że pod tą nazwą Instytut działa zaledwie od dwóch lat, to jest on prawnym następcą i kontynuatorem misji założonego w 1962 roku Ośrodka Dokumentacji Zabytków. Z okazji okrągłego jubileuszu w dniach 12-13 grudnia w Centrum Olimpijskim w Warszawie odbyła się dwudniowa konferencja naukowa pt.: „Narodowy Instytut Dziedzictwa – 50 lat misji”. W wydarzeniu uczestniczyło około 300 ekspertów z Polski i z zagranicy, którzy współpracują z Narodowym Instytutem Dziedzictwa. Wśród obecnych

Konferencja naukowa
pt.: „Narodowy Instytut
Dziedzictwa – 50
lat misji” w Centrum
Olimpijskim w Warszawie

gości był m.in. sekretarz stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego Piotr Żuchowski, profesor Robert Kunkel – wieloletni dyrektor Ośrodka Dokumentacji Zabytków, profesor dr Claus von Carnap-Bornheim – przewodniczący Monitoring Group on Cultural Heritage in the Balic Sea Region, Christopher Young – główny ekspert ds. międzynarodowych English Heritage.

Konferencję otworzyła Paulina Florjanowicz, dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa. W swoim wystąpieniu dyrektor Florjanowicz podkreśliła fakt, że pomimo upływu czasu i dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości misja Narodowego Instytutu Dziedzictwa wciąż pozostaje aktualna i można ją streścić w kilku słowach – zachować zabytki dla przyszłych pokoleń. Dyrektor zwróciła również uwagę na to, że choć misja Instytutu pozostaje niezmienna, to muszą się zmieniać narzędzia do jej realizowania. Obecnie Instytut musi nie tylko odpowiadać na pytanie, jak chronić zabytki, ale również – po co?

„Demokratyczny świat, w którym szczęśliwie przyszło nam żyć i obywatelskie społeczeństwo, które pragniemy tworzyć nakładają na nas obowiązek nie tylko fizycznej konserwacji zabytków, ale też – a może przede wszystkim – wytłumaczenia, wręcz uzasadnienia, dlaczego takie działania są podejmowane. System ochrony zabytków w XXI wieku to nie tylko grono specjalistów i urzędników, ale to także ich właściciele, zarządcy i całe społeczeństwo. Wszyscy jesteśmy równorzędnymi uczestnikami systemu ochrony zabytków. Wszyscy jesteśmy strażnikami naszego dziedzictwa” – mówiła dyrektor Paulina Florjanowicz.

Również zaproszeni na konferencję eksperci w swoich prelekcjach wspominali o dokonaniach Instytutu na rzecz ochrony dziedzictwa narodowego. Jeden z prelegentów, dr Noel Fojut, wieloletni ekspert Rady Europy oraz Przewodniczący Zespołu ds. Strategii i Ustawodawstwa w Historic Scotland (instytucja odpowiedzialna za zabytki Szkocji) podkreślał wkład Narodowego Instytutu Dziedzictwa w organizację i promocję Europejskich Dni Dziedzictwa w Polsce. „W 2007 roku Narodowy Instytut Dziedzictwa zapoczątkował pracę nad Europejskimi Dniami Dziedzictwa w zupełnie nowy sposób, co – moim zdaniem – może stanowić doskonały wzór dla innych krajów. Koncepcja NID

polegała na tym, by wykorzystać EDD jako narzędzie do wzmocnienia idei wspólnej odpowiedzialności społecznej za zabytki i dziedzictwo, a także zaangażować w to lokalne ośrodki, samorządy, organizacje pozarządowe, poszczególnych organizatorów wydarzeń oraz media. Temat przewodni EDD 2012 »Tajemnice codzienności« doskonale ilustruje to, co Polsce udało się osiągnąć: Europejskie Dni Dziedzictwa przypominają, że dziedzictwo to nie tylko zabytki, budynki czy związane z nimi przedmioty, ale również to, co robimy w ich obrębie. Pozwala nam to dotrzeć poprzez zabytki i tradycje kultury do poszczególnych osób» – mówił Noel Fojut.

Inny uczestnik konferencji, profesor Andrzej Marek Wyrwa, dyrektor Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy i pracownik naukowy Instytutu Historii UAM w Poznaniu, zwracał uwagę na to, jak ogromną rolę odgrywa Narodowy Instytut Dziedzictwa w procesie przyznawania tytułu Pomnika Historii najcenniejszym zabytkom w Polsce. „Mimo bardzo prestiżowego charakteru tego tytułu, zauważyć należy, że przez długi czas był on tytułem »utajnionym«, funkcjonującym w świadomości wąskiego kręgu osób i instytucji. Znaczącą dynamikę, tak promocji, jak i pełniejszej prezentacji wiedzy na ten temat obserwuje się od momentu powołania Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Należy się cieszyć, że Pomniki Historii stały się na nowo przedmiotem wzmożonego zainteresowania i bardziej zintensyfikowanych prac. W wyniku czego tytuł ten nabierze odpowiedniej rangi, przyczyni się do rozpowszechnienia wiedzy na ten temat wśród społeczeństwa, a jednocześnie zwróci uwagę decydentów na potrzebę stałej opieki merytorycznej i finansowej nad nimi, tak aby mogły one jak najlepiej »świadczyc o nas po nas«. W realizacji tego zadania wielkie znaczenie mają zauważalne już bardzo mocno działania Narodowego Instytutu Dziedzictwa» – mówił profesor Wyrwa.

Konferencja z okazji 50-lecia Narodowego Instytutu Dziedzictwa w całości poświęcona była jego dokonaniom na polu ochrony dziedzictwa narodowego oraz współpracy międzynarodowej. Zaprezentowano także najnowsze osiągnięcia Instytutu wykorzystujące nowoczesną technologię, np. aplikację „Zabytki w Polsce”. Omówiono również jego wkład w międzynarodowe przedsięwzięcia, takie jak ogólnoeuropejski portal dostępu do informacji o dziedzictwie EUROPEANA.

Ideą konferencji było pokazanie, do jak wielu i jak różnorodnych grup docelowych kieruje swoje działania Narodowy Instytut Dziedzictwa. Obecni na konferencji reprezentanci tych grup omówili w swoich prelekcjach efekty wzajemnych działań i współpracy z Instytutem.

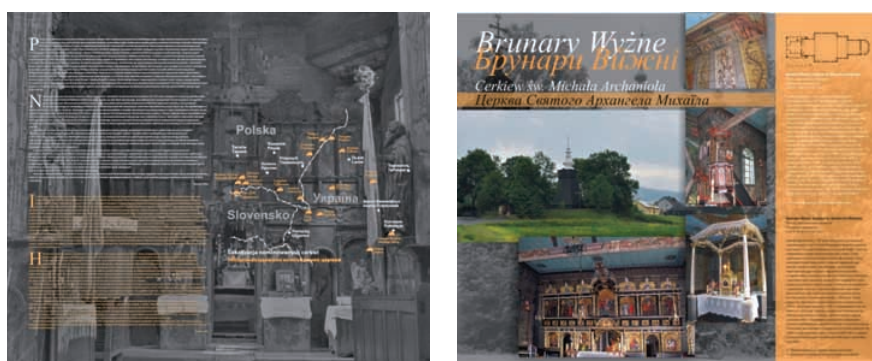

Narodowy Instytut Dziedzictwa na targach DENKMAL i EGIR

Narodowy Instytut Dziedzictwa, w ramach realizacji programów szkoleniowych i informacyjnych na rzecz służb konserwatorskich i środowisk związanych z opieką nad zabytkami, w 2012 roku brał udział w XI Europejskiej Giełdzie Informacji Renowacyjnej (EGIR) w Krakowie oraz w jubileuszowej, dziesiątej edycji Europejskich Targów Konserwacji i Restauracji Zabytków oraz Renowacji Starych Budowli DENKMAL w Lipsku.

Targi DENKMAL w Lipsku to największe w Europie targi konserwatorskie. Organizowane są co dwa lata od 1994 roku i kompleksowo prezentują tematykę konserwacji zabytków, głównie w aspekcie technologicznym i materiałowym. Oprócz prezentacji oferty wystawców stałym elementem są liczne warsztaty, prelekcje, seminaria i fora tematyczne. Targi połączone są obecnie z targami MUTEK, na których prezentowane są techniki i technologie przeznaczone dla muzeów.

Narodowy Instytut Dziedzictwa na Europejskich Targach Konserwacji i Restauracji Zabytków oraz Renowacji Starych Budowli DENKMAL w Lipsku

Wystawa *Drewniane cerkwie w polskim i ukraińskim regionie Karpat*

W 2012 roku targi DENKMAL odbyły się w dniach 22-24 listopada i wzięło w nich udział ponad 13 600 osób. W wydarzeniu uczestniczyło 456 wystawców z 14 krajów. Polskę reprezentowało 20 wystawców, w tym Narodowy Instytut Dziedzictwa, odpowiedzialny za oficjalne stoisko Polski. Zaprezentowano na nim bogactwo i różnorodność polskiej architektury drewnianej oraz dokonania w zakresie jej konserwacji, nawiązując w ten sposób do tematu przewodniego DENKMAL 2012, który brzmiał „Drewno w konserwacji zabytków”. Do głównych zagadnień, jakie zostały poruszone, należały najnowsze technologie konserwacji zabytków, innowacyjne rozwiązania rewitalizacji zabytkowych budynków i dzieł sztuki oraz aktualna oferta wiodących producentów specjalistycznych materiałów używanych podczas renowacji zabytków.

Podczas targów Instytut przedstawił cenny dorobek polskich konserwatorów w zakresie renowacji i konserwacji drewna na przykładzie architektury sakralnej w Polsce oraz doświadczenia zebrane w trakcie przygotowywania wniosku o wpis drewnianych cerkwi na Listę światowego dziedzictwa UNESCO. Centralny punkt polskiego stoiska stanowiły zorganizowane przez NID specjalnie na tę okazję dwie wystawy nawiązujące do tematu przewodniego.

Pierwsza z wystaw *Drewniane cerkwie w polskim i ukraińskim regionie Karpat* prezentowała obiekty nominowane do wpisu na Listę światowego dziedzictwa jako wpisu transgranicznego Polski i Ukrainy. Stanowią one powiązane ze sobą elementy spójnej całości, pomimo różnorodności stylistyki i formy, świadczącej o ich wyjątkowości. Świątynie są zabytkami o szczególnym znaczeniu, zachowanymi w historycznej postaci. Prezentują cechy charakterystyczne dla regionu, jednocześnie wyróżniając się jako specyficzne w formie budowlane sakralne w skali ponadregionalnej. Są ponadto doskonałym przykładem integracji walorów kulturowych i przyrodniczych lokalnego krajobrazu. To właśnie drewniane budownictwo sakralne stało się wyznacznikiem odmienności kulturowej polskich i ukraińskich Karpat.

Druga wystawa – *Drewniana architektura sakralna w Polsce* – ukazywała wielkość zasobu i jego różnorodność zarówno w sferze wyznaniowej (kościół katolickie i protestanckie, cerkwie obrządku wschodniego, tatarskie meczety, synagogi), jak i stylowej – od obiektów o późnośredniowiecznym rodowodzie, przez barokowe po wzniesione w XIX i XX stuleciu o formach inspirowanych stylami historycznymi, jak nielicznie zachowane tymczasowe obiekty w duchu modernizmu lat 30. XX wieku. Różnorodność drewnianej architektury sakralnej

w Polsce, zwłaszcza meczetów, wzbudziła ogromne zainteresowanie wśród osób odwiedzających targi DENKMAL i była szeroko komentowana.

Dla Narodowego Instytutu Dziedzictwa targi w Lipsku były nie tylko okazją do zaprezentowania polskich osiągnięć w dziedzinie konserwacji, lecz także doskonałą platformą skupiającą najwyższej klasy specjalistów, dającą możliwość zapoznania się z pieczołowicie kultywowanymi dawnymi technikami i materiałami oraz z najnowszymi, nowatorskimi metodami ochrony i konserwacji zabytków. Na uwagę zasługiwał prężnie rozwijający się kompleks usług w zakresie inwentaryzacji zabytków przy użyciu skaningu 3D, przy jednoczesnym nieinwazyjnym badaniu stanu zachowania. Przedstawiciele NID podczas targów DENKMAL nawiązali kontakty m.in. z dyrektorem generalnym ds. dziedzictwa kulturowego w Ministerstwie Kultury i Turystyki Kastylia i León, Enrique Saiz Martin, a także z dyrektorem Polskiego Instytutu w Lipsku.

Dziesiąta edycja targów DENKMAL cieszyła się bardzo dużym zainteresowaniem specjalistów spoza Niemiec. Przeprowadzona przez Instytut Badań Rynku ankieta wykazała, że targi DENKMAL 2012 odwiedzili architekci, planiści i inżynierowie, konserwatorzy, restauratorzy. Co siódmy gość reprezentował urząd, fundację lub inną publiczną instytucję, a celem obecności w Lipsku było uzyskanie najnowszej oferty producentów i wykonawców. Spośród wszystkich odwiedzających 93% stanowili przedstawiciele branży ochrony i zachowania zabytków. Targi DENKMAL licznie odwiedziły także osoby nie związane zawodowo z tematyką ochrony i konserwacji zabytków, ale ogromnie nią zainteresowane.

Jak już wspomniano, Instytut brał również udział w organizowanej na wiosnę w Krakowie XI Europejskiej Giełdzie Informacji Renowacyjnej. Tematami wiodącymi edycji z 2012 roku były „Zdefiniowanie najpilniejszych potrzeb i problemów konserwatorskich w skali ogólnokrajowej i regionalnej” oraz „Kryteria doboru materiałów i technologii do prac renowacyjnych prowadzonych w obiektach historycznych”. Reprezentantem Instytutu podczas wydarzenia był Mariusz Czuba, zastępca dyrektora NID.

XI Europejska Giełda
Informacji Renowacyjnej
(EGIR) w Krakowie

Podsumowanie

Europejskich Dni Dziedzictwa 2012

Tradycyjnie już Europejskie Dni Dziedzictwa w Polsce odbywały się w dwa wrześniowe weekendy. Narodowy Instytut Dziedzictwa – ogólnopolski koordynator projektu – po raz szósty zaproponował wspólny dla całej Polski temat obchodów: „Tajemnice codzienności”. 20. jubileuszowa edycja EDD w naszym kraju, decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, została rozpoczęta w Skansenie w Maurzycach, filii Muzeum w Łowiczu, miejscu prezentującym architekturę wiejską i sakralną ziem dawnego Księstwa Łowickiego. Uroczystego otwarcia EDD w Polsce dokonała Paulina Florjanowicz, dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa, która odczytała list ministra Bogdana Zdrojewskiego. Treścią listu była m.in. zachęta do odkrywania dziedzictwa niematerialnego, tradycji, obrzędów, strojów czy opowieści, które są stale wokół nas obecne, część z nich odchodzi w zapomnienie, część natomiast jest kultywowana i przekazywana kolejnym pokoleniom.

W programie inauguracji znalazły się występy łowickich zespołów ludowych, m.in. prezentacja „Wesele łowickie”. Przez cały dzień na terenie skansenu odbywały się liczne wydarzenia, np. lekcje kaligrafii w wiejskiej szkole, warsztaty gwarowe, warsztaty pszczelarskie. Co więcej, w wybranych obiektach prowadzone były warsztaty ludowe, takie jak: bednarstwo, kowalstwo, garncarstwo, wikliniarstwo, kołodziejstwo, greplowanie i przędzenie wełny, tkactwo, wyrób „ekologicznej” biżuterii i zabawek, wycinanka, hafciarstwo, wykonywanie kwiatów z bibuły oraz pająków. Koła Gospodyń Wiejskich przygotowały wiele potraw regionalnych a łowiccy przewodnicy PTTK oprowadzali po skansenie. Inauguracja EDD zakończyła się koncertem znanego folkowego zespołu Kapela

Ogólnopolska inauguracja EDD 2012 w Skansenie w Maurzycach

Plakaty promocyjne EDD 2012 w Polsce

Konferencja prasowa na temat obchodów EDD 2012 w Polsce

ze Wsi Warszawa, który czerpie tematy z muzyki tradycyjnej, proponując jej nowe awangardowe interpretacje.

Biorąc pod uwagę dużą liczbę wydarzeń, które odbywały się w całej Polsce w ramach EDD 2012, nie sposób nawet wspomnieć o nich wszystkich. Do tych propozycji, które cieszyły się wielkim zainteresowaniem, obok wspomnianej już inauguracji w Maurzycach należało zapewne dwudniowe zwiedzanie „Mieszkań XX wieku” zorganizowane w Warszawie przez Towarzystwo Opieki nad Zabytkami. Pomysł ten miał z założenia pokazać uczestnikom, jak w trakcie jednego wieku ulegały zmianie architektura, rozkład, powierzchnia, wystrój i wyposażenie mieszkań. Pierwszego dnia odbył się panel dyskusyjny, natomiast drugiego można było odwiedzić mieszkania udostępnione przez prywatne osoby w różnych częściach stolicy.

W ramach EDD odbył się również konkurs „Pokaż język!”, którego celem było odkrywanie przez młodych ludzi dziedzictwa niematerialnego własnej okolicy – różnych odmian polszczyzny, zwłaszcza regionalnych i gwarowych, zwyczajów i tradycyjnych rzemiosł – i inspirowanie do codziennego ich używania oraz praktykowania. Uczestnicy konkursu mieli do wyboru realizację filmu fabularnego bądź dokumentalnego. W odpowiedzi otrzymaliśmy 38 prac z całej Polski, które dostępne są w serwisie youtube.pl.

Hasło „Tajemnice codzienności” miało ocalić od zapomnienia piękno i urok żywej tradycji: zwykłego domowego życia, spotkań, języka, muzyki, obyczajów, obrzędów, pracy, świąt, zabaw i zabawek, kulturę stołu, wytwarzania i rękodzieła. Zainspirowane zostało tytułem wysokiej klasy wydarzenia kulturalnego, którym pozostaje otwarta w 2010 roku wystawa w toruńskim Muzeum Etnograficznym im. Marii Znamierowskiej-Prüfferowej. Hasło nawiązywało również do ratyfikowanej niedawno przez Polskę Konwencji UNESCO z 2003 r. w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Europejskie Dni Dziedzictwa 2012 spotkały się z bardzo dużym zainteresowaniem ze strony organizatorów, uczestników, jak i patronów i partnerów. Biorąc pod uwagę statystyki i porównując je do lat ubiegłych, z całą pewnością można stwierdzić, że jubileuszowa 20. odsłona EDD w Polsce zakończyła się sukcesem. W obchody zaangażowanych było aż 393 miejscowości, w których zorganizowano 1642 wydarzenia. Liczba uczestników we wszystkich zaplanowanych atrakcjach przekroczyła łącznie 300 tys. osób, co stanowi aż 20-procentowy wzrost w stosunku do frekwencji w poprzedniej edycji.

Konferencja prasowa prezentująca wyniki badań społecznych z udziałem: dyrektora muzeum Łazienki Królewskie Tadeusza Zielniewicza, ministra kultury i dziedzictwa narodowego Bogdana Zdrojewskiego, dyrektora Narodowego Instytutu Dziedzictwa Pauliny Florjanowicz oraz zastępcy dyrektora NID Bartosza Skaldawskiego

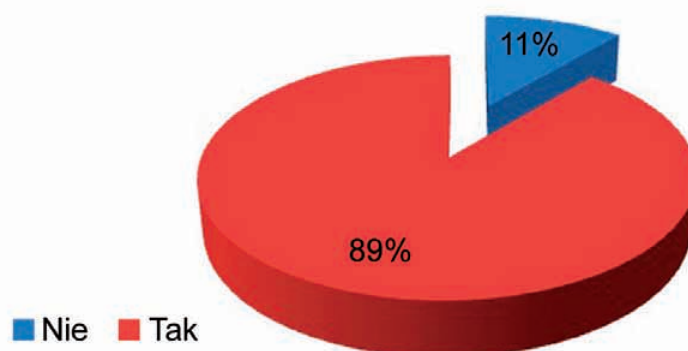
Badania społeczne

W ramach działalności statutowej Narodowy Instytut Dziedzictwa tworzy podstawy dla zrównoważonej ochrony dziedzictwa, m.in. poprzez kształtowanie świadomości społecznej w tym zakresie. Rozpoznanie postaw społecznych względem spuścizny kulturowej jest niezbędnym etapem planowania działań mających na celu przybliżanie tematyki dziedzictwa. Wiedza na temat społecznego pojmowania kwestii związanych z kontekstem historycznym jest również konieczna w planowaniu strategicznych działań organów centralnych, samorządowych, organizacji czy podmiotów prywatnych, zainteresowanych ochroną i promocją dziedzictwa. Dzięki niej możliwe jest skuteczniejsze lokowanie środków przeznaczonych na ten cel.

Z tego powodu NID zlecił pierwsze w Polsce badanie dotyczące stosunku społeczeństwa do dziedzictwa kulturowego. Badanie „Dziedzictwo kulturowe w oczach Polaków” przeprowadzone zostało w ramach projektu „Legalny i nielegalny obrót dobrami kultury. Platforma badawczo-edukacyjna wymiany doświadczeń w dziedzinie zapobiegania przestępstwom przeciw dziedzictwu kulturowemu”. Projekt był rezultatem współpracy polsko-norweskiej nawiązanej w wyniku spotkań Monitoring Group on Cultural Heritage in the Baltic Sea States i został współfinansowany ze środków Funduszu Wymiany Kulturalnej w ramach Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego.

Badanie obejmowało swym zakresem aspekty ilościowe – podjęte metodą CAWI, czyli wywiadów przez Internet – oraz jakościowe, zrealizowane podczas zogniskowanych wywiadów grupowych. Otrzymane dane można analizować

Czy dziedzictwo kulturowe pełni ważną rolę społeczną?

w kategoriach demograficznych związanych z wiekiem, płcią, miejscem zamieszkania oraz wielkością gospodarstwa domowego.

Główne zagadnienia poruszane w pytaniach dotyczyły świadomości na temat uwarunkowań ochrony dziedzictwa wraz z jej prawnymi aspektami, jak również pozwoliły ocenić, jaką wartość przedstawia dziedzictwo w kontekście swych społecznych i ekonomicznych walorów. Badanie umożliwiło uzyskanie informacji na temat zainteresowania dziedzictwem oraz stopnia uczestnictwa w różnych formach jego udostępniania. Badani byli również pytani o to, jak definiują i rozróżniają pojęcia dziedzictwa kulturowego oraz zabytku.

Uczestnicy badania potwierdzają, iż dziedzictwo kulturowe jest wartościowym zasobem oddziałującym na rozwój społeczny i gospodarczy. Większość badanych (89%) uważa, że dziedzictwo kulturowe pełni ważną rolę społeczną, a 86% jest zdania, iż zabytek posiada potencjał ekonomiczny. 62% respondentów uznaje, że największą wartością zabytku jest to, że – jako świadectwo naszej wspólnej historii – jest budulcem tożsamości i więzów społecznych. Większość badanych jest również przekonana o tym, iż obecność zabytków pozytywnie wpływa na jakość życia, głównie poprzez możliwości rozwoju lokalnego opartego na turystyce (54%), dumę z zamieszkiwanego miejsca (44%), możliwość atrakcyjnego spędzenia wolnego czasu (33%) oraz komfort życia w estetycznej przestrzeni (24%). Nie dziwi więc, iż 90% badanych uważa, że zabytki powinny pozostać w miejscu, z którego pochodzą, a 77% nie zgadza się na burzenie zabytkowych obiektów. Przekonanie o wadze dziedzictwa wiąże się ze świadomością potrzeby objęcia dziedzictwa szczególną finansową pomocą. 82% badanych jest zdania, iż warto inwestować publiczne środki w ochronę zabytków.

W zakresie osobistego kontaktu z dziedzictwem kulturowym, 80% respondentów odpowiedziało, iż zna obiekt zabytkowy w swoim najbliższym otoczeniu. Połowa (49%) zwiedziła obiekt historyczny w ostatnim czasie, przed udziałem w badaniu. Jednocześnie, w kontekście zwyczajów turystycznych, połowa badanych odpowiada, że raz na jakiś czas zwiedza zabytki, 12% zwiedza często, natomiast 38% rezygnuje ze zwiedzania, argumentując to brakiem czasu, środków lub brakiem interesujących obiektów w okolicy. Najbardziej atrakcyjnymi destynacjami turystycznymi są miejsca o utrwalonej marce, takie jak: Kraków, Wieliczka, Warszawa, Jasna Góra. Najciekawsze obiekty to zamki (41%) i pałace (38%), najmniejszym zainteresowaniem cieszą się zabytki techniki (19%) i stanowiska archeologiczne (21%). Pomimo deklarowanego znaczenia dziedzictwa,

Konferencja prasowa, podczas której zaprezentowano wyniki badań społecznych (Muzeum Łazienki Królewskie w Warszawie)

walory historyczne, takie jak: zasobność dziedzictwa, oferta muzealna, atrakcyjne zabytki, wskazano jako czwartą w kolejności wartość (16%), którą kierują się badani przy wyborze miejsca wakacji. Badania pokazały, że respondenci najczęściej czerpią wiedzę o dziedzictwie lokalnym i krajowym z telewizji (58%) oraz Internetu (40%).

Znakomita większość badanych (92%) jest świadoma istnienia uregulowań prawnych związanych z ochroną dziedzictwa, jednak bliższa znajomość ich zapisów oraz konkretnych ograniczeń jest słaba. Z niedostatkami wiedzy łączy się brak opinii na temat jakości przepisów (54% nie ma zdania, ponieważ nie zna prawa).

Pomijając aspekt odpowiedzialności obywatelskiej, badani czynią odpowiedzialnymi za stan zasobu dziedzictwa głównie podmioty administracji państwowej oraz samorządowej (wojewódzkie urzędy ochrony zabytków, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego). Wśród zagrożeń wymieniają brak dostatecznych funduszy, brak zainteresowania, akty wandalizmu.

Narodowy Instytut Dziedzictwa jest przekonany o konieczności stałego monitorowania opinii publicznej dotyczącej dziedzictwa. Planuje się cykliczne przeprowadzanie badań w kolejnych latach.

Omówione wyniki badań społecznych zostały przedstawione w trakcie konferencji prasowej, która odbyła się 25 lipca 2012 roku w Pałacu na Wyspie (Muzeum Łazienki Królewskie w Warszawie). W konferencji wzięli udział minister kultury i dziedzictwa narodowego Bogdan Zdrojewski, dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa Paulina Florjanowicz oraz gospodarz miejsca – dyrektor Muzeum Łazienki Królewskie Tadeusz Zielniewicz. Na bazie otrzymanych wyników badań w Instytucie trwają dalsze prace nad raportem pogłębiającym tematykę oddziaływania społeczno-ekonomicznego dziedzictwa kulturowego.

Konkurs „Zabytek Zadbany” 2012

Zabytek Zadbany” jest corocznym konkursem ogłaszanym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Nadzór nad nim sprawuje Generalny Konserwator Zabytków, natomiast za realizację procedury konkursowej od 2011 roku odpowiedzialny jest Narodowy Instytut Dziedzictwa. Celem konkursu jest upowszechnianie najlepszych wzorców konserwacji, utrzymania i zagospodarowania zabytków. Od roku 2011 aktywnymi uczestnikami zgłaszającymi wnioski mogą być właściciele, zarządcy i użytkownicy obiektów.

W edycji z 2012 roku do konkursu zgłoszono 54 wnioski, z czego 51 było poprawnych pod względem formalnym i zostało skierowanych do dalszego rozpatrzenia. Zgodnie z regulaminem wnioski zgłoszono we wszystkich pięciu kategoriach:

- A – utrwalenie wartości zabytkowej pojedynczego obiektu
- B – rewitalizacja przestrzeni kulturowej i krajobrazu (w tym założenia dworskie i pałacowe)
- C – adaptacja obiektów zabytkowych
- D – kategoria specjalna: architektura i konstrukcje drewniane
- E – kategoria specjalna: architektura przemysłowa i dziedzictwo techniki

Właściciele, posiadacze i zarządcy zgłosili w sumie 35 obiektów (68,6% wszystkich wniosków). Zgłoszenia Wojewódzkich Konserwatorów Zabytków stanowiły pozostałe 31,4%.

Najwięcej zgłoszeń konkursowych dotyczyło kategorii A – utrwalenia wartości zabytkowej pojedynczego obiektu (24 wnioski, 47% zgłoszeń). Drugą kategorią w kolejności liczby zgłoszeń była kategoria C – adaptacja obiektów zabytkowych (12 wniosków, 23,5% zgłoszeń). Obiekty zgłoszone do kategorii A i C stanowiły ponad 70% wniosków. W pozostałych kategoriach B, D i E liczba wniosków wynosiła odpowiednio – 6, 5, 4.

W ujęciu terytorialnym najwięcej wniosków wpłynęło z woj. podkarpackiego (10 wniosków, 19,6%), wyróżniły się także województwa: śląskie (7 wniosków, 13,7%) oraz dolnośląskie i opolskie (po 4 wnioski, po 7,8%). Obiekty z tych czterech województw stanowiły niemal 49% wniosków. Z pozostałych województw wpłynęły po 3 wnioski (6 województw) lub po 2 wnioski (4 województwa). Nie zgłoszono obiektów z dwóch województw: lubelskiego i podlaskiego.

Zgodnie z regulaminem w każdej z kategorii konkursowych nominowane są cztery zgłoszenia, z których jury wyłania laureata konkursu. Pozostałe nominacje otrzymują wyróżnienia.

Jury Konkursu:

dr Adam Jankiewicz, przedstawiciel środowiska organizacji pozarządowych – przewodniczący

prof. Andrzej Koss, dyrektor Międzyuczelnianego Instytutu Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki – wiceprzewodniczący

Jan Janczykowski, Małopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków

Małgorzata Gwiazdowska, Miejski Konserwator Zabytków w Szczecinie

Mariusz Czuba, zastępca dyrektora Narodowego Instytutu Dziedzictwa

Posiedzenie Jury odbyło się w dniu 3 kwietnia 2012 roku w Warszawie. Wskazano laureatów i wyróżnionych, uzasadniając to w sposób następujący:

KATEGORIA A

Laureat

Dwór w Kopytowej k. Krosna – Muzeum Kultury Szlacheckiej, woj. podkarpackie

własność prywatna: Marta i Andrzej Kołderowie

Nagroda za uratowanie zagrożonego obiektu, kompleksowe działania konserwatorskie przy zabytku oraz za wprowadzenie funkcji muzeum kultury szlacheckiej.

Wyróżnienia

Zamek w Prószkowie, woj. opolskie

własność: Starostwo Powiatowe w Opolu

Wyróżnienie za kompleksowe prace konserwatorskie utrwalające i eksponujące wartości zabytku i jego otoczenia.

Kościół Niepokalanego Poczęcia NMP w Katowicach, woj. śląskie

własność: Parafia Rzymskokatolicka Niepokalanego Poczęcia NMP w Katowicach

Wyróżnienie za kompleksowe prace konserwatorskie przywracające zdegradowanemu obiektowi znaczenie w przestrzeni miejskiej.

Zamek w Siewierzu, woj. śląskie

własność: Miasto i Gmina Siewierz

Wyróżnienie za kompleksowe prace konserwatorskie, restauratorskie i budowlane, utrwalające wartości ruin zamku, przeprowadzone z poszanowaniem substancji zabytkowej.

KATEGORIA B

Laureat

Umocnienia Gradowej Góry (Grodziska) w Gdańsku, woj. pomorskie

własność: Park Kulturowy Fortyfikacji Miejskich „Twierdza Gdańsk” (Miasto Gdańsk)

Nagroda za kompleksowe prace badawcze, konserwatorskie, rekonstrukcyjne i adaptacyjne w zespole pofortecznym.

Wyróżnienia

Park Dolina Miłości w Zatoni Dolnej, woj. zachodniopomorskie

własność: Federacja Zielonych Gaja w Szczecinie

Wyróżnienie za kompleksowe prace badawcze i rewitalizacyjne oraz za współpracę ze społecznością lokalną na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego.

Willa Hermanna Fränkla w Prudniku, woj. opolskie

własność: Miasto i Gmina Prudnik

Wyróżnienie za kompleksowe prace konserwatorskie utrwalające wartości zabytkowe willi i nadające jej istotne znaczenie w porządkowaniu przestrzeni miejskiej.

Zespół kościelny sanktuarium Matki Bożej Pocieszenia w Jodłówce, woj. podkarpackie

własność: Parafia Rzymskokatolicka Matki Bożej Pocieszenia w Jodłówce

Wyróżnienie za kompleksowe prace konserwatorskie w przestrzeni zespołu sanktuarium, obejmujące kościół, małą architekturę oraz zielen komponowaną.

KATEGORIA C

Laureat

Spichlerz „Błękitny Baranek” w Gdańsku, obecnie oddział Muzeum Archeologicznego w Gdańsku, woj. pomorskie

własność: Muzeum Archeologiczne w Gdańsku

Nagroda za adaptację – pieczołowite podejście do substancji zabytkowej, użycie tradycyjnych metod wykonawczych oraz umiejętne wprowadzenie do obiektu funkcji muzealnej.

Wyróżnienia

Dawna stodoła, obecnie oranżeria przy Ogrodzie Dendrologicznym w Przelewicach, woj. zachodniopomorskie

własność: Gmina Przelewice

Wyróżnienie za adaptację przeprowadzoną z poszanowaniem oryginalnej substancji i formy zabytku

Synagoga w Ostrowie Wielkopolskim, obecnie przeznaczona na cele kulturalne, woj. wielkopolskie

własność: Miasto Ostrów Wielkopolski

Wyróżnienie za kompleksowe prace badawcze i konserwatorskie oraz adaptację zabytku o istotnym znaczeniu historycznym i architektonicznym na cele kulturalne.

Zespół pałacowo-parkowy „Pałac Kotulińskich” w Czechowicach-Dziedzicach, obecnie funkcja hotelowa, woj. śląskie

własność: „POLPLAST” Spółka Jawna - Danuta Zych, Wiesław Zych, Piotr Zych

Wyróżnienie za prace konserwatorskie oraz adaptację do funkcji hotelowej przeprowadzoną z poszanowaniem wartości zabytkowych zespołu.

KATEGORIA D

Laureat

Kościół Świętej Trójcy i Matki Boskiej w Twardogórze, obecnie przeznaczony na cele kulturalne, woj. dolnośląskie

własność: Miasto i Gmina Twardogóra

Nagroda za kompleksowe prace konserwatorskie oraz adaptację nie naruszającą charakteru obiektu.

Wyróżnienia

Kościół Świętych Apostołów Szymona i Judy Tadeusza w Kosieczynie, woj. lubuskie

własność: Parafia Rzymskokatolicka Świętych Apostołów Szymona i Judy Tadeusza w Kosieczynie

Wyróżnienie za kompleksowe prace badawcze i konserwatorskie przywracające walory estetyczne i wzbogacające wiedzę o kościele.

Ratusz w Nowym Warpnie, woj. zachodniopomorskie

własność: Miasto i Gmina Nowe Warpno

Wyróżnienie za konsekwentną realizację programu prac konserwatorskich.

Zespół cerkiewno-cmentarny cerkwi Św. Paraskewy w Radrużu, woj. podkarpackie

własność: Muzeum Kresów w Lubaczowie

Wyróżnienie za konsekwentną realizację programu prac konserwatorskich w zespole cerkwi.

KATEGORIA E

Laureat

Most wiszący na rzece Mała Panew w Ozimku, woj. opolskie

własność: Miasto i Gmina Ozimek

Nagroda za kompleksową konserwację przeprowadzoną z poszanowaniem materiału i formy zabytku.

Wyróżnienia

Dawna fabryka papieru, obecnie budynek biurowy gazowni w Poznaniu, woj. wielkopolskie

własność: Oddział Zakład Gazowniczy w Poznaniu Wielkopolskiej Spółki Gazownictwa Sp. z o.o.

Wyróżnienie za rewitalizację łączącą dbałość o substancję zabytkową ze współczesną rozbudową.

Dworzec kolejowy w Przemyślu, woj. podkarpackie

własność: Oddział Dworce Kolejowe Polskich Kolei Państwowych S.A.

Wyróżnienie za kompleksowe prace konserwatorskie utrwalające i eksponujące wartości zabytku.

Mała młotownia w zespole Huty Żelaza w Zagwizdzu, woj. opolskie

własność: Gmina Murów

Wyróżnienie za prace konserwatorskie i rewitalizacyjne oraz za zaangażowanie społeczności lokalnej w ochronę dziedzictwa kulturowego

Laureaci konkursu i wyróżnieni zostali ogłoszeni podczas obchodów Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków 18 kwietnia 2012 w Stargardzie Szczecińskim.

Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków, Stargard Szczeciński, 18 kwietnia 2012 r., gala rozstrzygnięcia konkursu „Zabytek Zadbane”, uroczystość wręczenia nagród

Fotografie obiektów pochodzą z materiałów nadesłanych przez uczestników konkursu

Przewodnictwo Polski w pracach międzynarodowej Grupy Refleksyjnej „UE i dziedzictwo kulturowe” w 2012 roku

W 2012 roku jedną z kluczowych inicjatyw prowadzonych przez Narodowy Instytut Dziedzictwa w zakresie współpracy międzynarodowej było kierowanie pracami i organizacja spotkań eksperckich międzynarodowej Grupy Refleksyjnej „UE i dziedzictwo kulturowe”. Grupa została utworzona podczas przewodnictwa Belgii w Radzie UE w następstwie przyjęcia 9 grudnia 2010 roku Deklaracji brużyjskiej (*Declaration of Bruges*). Jej działalność skupia się na badaniu wpływu, jaki na dziedzictwo kulturowe wywiera tworzone w Unii Europejskiej prawodawstwo i funkcjonujące w jej ramach strategie i programy, a także na określeniu roli, jaką dziedzictwo kulturowe powinno odgrywać na płaszczyźnie europejskiej.

W skład Grupy wchodzi specjalistów z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego – przedstawiciele państw członkowskich oraz członkowie instytucji europejskich i organizacji pozarządowych. Przewodnictwo w pracach Grupy przebiega rotacyjnie i jest sprawowane przez dane państwo przez rok. Narodowy Instytut Dziedzictwa aktywnie uczestniczy w pracach Grupy od czasu jej utworzenia. Zaangażowanie Polski w tę inicjatywę zwiększyło się istotnie wraz z przejściem przewodnictwa w pracach w 2012 roku i objęciem przez NID roli instytucji wiodącej.

Do najważniejszych z podjętych w 2012 roku działań o charakterze organizacyjno-promocyjnym należały:

Reprezentacja Grupy i promocja jej działalności na forum europejskim

Dyrektor NID reprezentowała Grupę i przedstawiła raport z jej działalności na dorocznym spotkaniu European Heritage Heads Forum (EHHF) w Poczdamie, a także dokonała jej prezentacji na forum nowo powołanego Steering Committee for Culture, Heritage and Landscape (CDCPP) w Radzie Europy. Ponadto przedstawiciele Grupy uczestniczyli w spotkaniach z najważniejszymi organizacjami europejskiego sektora dziedzictwa kulturowego, takimi jak ICOMOS Europe, HEREIN, European Archaeologiae Consilium, European Heritage Legal Forum (EHLF), Heritage Alliance 3.3, a także brali udział w projekcie Economic Value of Cultural Heritage (EVoCH).

Nawiązanie stałej współpracy z Komisją Europejską

W roku 2012 do prac Grupy włączyła się Komisja Europejska, która odgrywa rolę kluczowego partnera w realizacji zamierzonych działań.

3. Spotkanie Grupy Refleksyjnej, 21-22 lutego 2012, Warszawa

Organizacja dwóch dwudniowych spotkań Grupy w Warszawie (21-22.02.2012 r. i 12-13.09.2012 r.)

W spotkaniach uczestniczyło każdorazowo około 20 ekspertów z Polski i zagranicy: członkowie Grupy (przedstawiciele państw członkowskich: Francji, Niemiec, Wielkiej Brytanii, Hiszpanii, Holandii, Belgii, Litwy, Polski, spoza UE – Norwegii) oraz obserwatorzy (m.in. przedstawiciele Komisji Europejskiej, Rady Europy, Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego).

W 2012 r. do składu Grupy dołączyła Grecja. Zapewniono także kontynuację prac Grupy poprzez wybór dwóch kolejnych państw przewodniczących (2013 r. – Litwa, 2014 r. – Francja).

Przechodząc do merytorycznych aspektów działalności Grupy, podkreślić należy, iż w obszarze jej zainteresowania znajdują się problemy dotyczące dziedzictwa kulturowego, których wspólnym elementem jest ich ponadnarodowy charakter. Poniżej przedstawiono cztery priorytety prac Grupy wraz ze wskazaniem działań podjętych w 2012 r. na rzecz ich realizacji.

1) Współpraca Grupy z instytucjami Unii Europejskiej w zakresie legislacji i programów unijnych mających wpływ na dziedzictwo kulturowe

- pozyskano do współpracy Komisję Europejską będącą kluczowym podmiotem powodzenia całej inicjatywy;
- określono zasady współdziałania z Komisją Europejską w kwestii monitorowania proponowanych rozwiązań prawnych na poziomie unijnym oraz rozpoczęto praktyczną współpracę przy zastosowaniu procedury Internal Impact Assessment.

2) Współpraca z istniejącymi rządowymi i pozarządowymi sieciami zajmującymi się szeroko rozumianą ochroną dziedzictwa kulturowego

- podjęto skuteczne działania na rzecz konsolidacji sektora dziedzictwa kulturowego na poziomie europejskim poprzez zacieśnienie współpracy z organizacjami rządowymi oraz nawiązanie współpracy z instytucjami pozarządowymi: Heritage Alliance 3.3 i ICOMOS Europe;
- sporządzono graficzne odwzorowanie ukazujące relacje między podmiotami działającymi na poziomie europejskim w obszarze dziedzictwa kulturowego.

3) Tworzenie metodologii oceny społeczno-ekonomicznego potencjału dziedzictwa kulturowego

- pod auspicjami EHHF i przy współpracy z London School of Economics ustanowiono zespół zadaniowy do opracowania wspólnej metodologii zbierania danych ekonomicznych dotyczących dziedzictwa.

4) Współtworzenie nowej wizji dziedzictwa kulturowego na poziomie europejskim

- przy współpracy z KE podjęto prace nad przygotowaniem zaleceń Rady dotyczących szczegółowego podejścia do dziedzictwa kulturowego wraz z określeniem harmonogramu działania na lata 2013-2014.

ANTIKON. Polsko-niemiecka konferencja „Architektura ryglowa – wspólne dziedzictwo”

Narodowy Instytut Dziedzictwa od roku 2004 jest współorganizatorem corocznej polsko-niemieckiej konferencji „Architektura ryglowa – wspólne dziedzictwo”, która w roku 2013 będzie miała już swoją czternastą edycję. ANTIKON powstał w latach 90. z inicjatywy Krajowego Konserwatora Meklemburgii-Pomorza Przedniego pana Dietera Zandera i Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Szczecinie pani Ewy Staneckiej. Jest to jedyne polsko-niemieckie wydarzenie tego typu i o tak długiej tradycji, poświęcone badaniom i promocji wspólnego dziedzictwa kulturowego obu krajów. Swój początek miało w roku 1996, wtedy jeszcze pod nazwą Targi Konserwacji i Renowacji Zabytków ANTIKON.

Głównym celem konferencji jest upowszechnianie wiedzy dotyczącej historii architektury ryglowej, jej różnorodności i cech regionalnych, prezentacja możliwości technicznych i finansowych jej ratowania oraz umożliwianie nawiązywania kontaktów i wymiana doświadczeń pomiędzy właścicielami, konserwatorami, rzemieślnikami i badaczami z Polski i Niemiec. Organizatorzy mają nadzieję, że zarówno krąg zainteresowanych, jak i prezentowana tematyka z czasem powiększą się o przedstawicieli innych krajów.

Organizację pierwszej konferencji podjęło i prowadzi do dzisiaj Towarzystwo Wspierania Rozwoju Pomorza Zachodniego SZCZECIN-EXPO, z siedzibą w Szczecinie. Polskimi stałymi partnerami SZCZECIN-EXPO, poza Zachodniopomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Szczecinie i Narodowym Instytutem Dziedzictwa reprezentowanym przez Oddział Terenowy w Szczecinie, jest Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie – instytucja kultury województwa zachodniopomorskiego.

Główny temat konferencji dotyczący architektury ryglowej jest wybierany corocznie w wyniku dyskusji pomiędzy polskimi i niemieckimi organizatorami. Poświęcone są mu zazwyczaj nie tylko wystąpienia referentów, ale często też,

Kościół ryglowy, Miękowo,
gm. Goleniów

tradycyjne już, całodniowe objazdy studialne dla uczestników. Tematyka konferencji jest bardzo zróżnicowana, jak dotąd dotyczyła np.:

- poszczególnych typów obiektów, takich jak: nadmorskie pensjonaty, obiekty przemysłowe, zespoły zabudowy gospodarczo-folwarcznej, zespoły zabudowy miejskiej;
- poszczególnych elementów budowlanych, takich jak: więźby dachowe, pokrycia połaci dachowych, detal architektoniczny, stolarka i ślusarka okienna i drzwiowa czy kolorystyka;
- ginących technik budowlanych, związanych z architekturą ryglową;
- problemów translokacji obiektów ryglowych.

Uczestnikami konferencji są polscy i niemieccy konserwatorzy, badacze, projektanci, samorządowcy i urzędnicy związani z ochroną zabytków, w szczególności właśnie obiektów ryglowych, drewnianych i regionalnych, ale też właściciele, użytkownicy oraz pasjonaci tego typu budownictwa z obu krajów, a ostatnio również spoza Polski i Niemiec. Duża część uczestników związana jest z tą inicjatywą od lat i swoją coroczną aktywną obecność traktuje jako oczywistą. Rokrocznie też Rada Programowa ANTIKON-u, w której pracach uczestniczy zawsze przedstawiciel NID, dokonuje trudnego wyboru referatów do wygłoszenia spośród rozlicznych zgłoszonych. Wszystkie przewidziane do wygłoszenia wystąpienia oraz te niezatwierdzone do prezentacji, a spełniające merytoryczne założenia konferencji, są drukowane w wydawnictwach pokonferencyjnych. Publikacje te dzięki niezmiennej od lat linii graficznej, opatrzone logo ANTIKON-u, stanowią pokaźny zbiór, którego zawartość można traktować jako wartościowe źródło literatury przedmiotu. Wydawnictwa pokonferencyjne mają charakter dwujęzyczny, podobnie jak sama konferencja, która jest obsługiwana w całości przez zespół profesjonalnych tłumaczy.

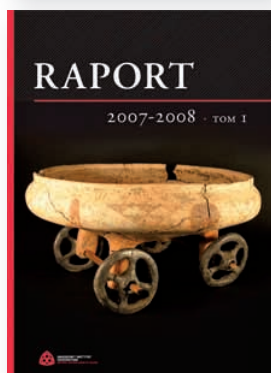

Ważnym elementem wzbogacającym wydarzenie są towarzyszące mu wystawy. NID przygotował, opracował i zaprezentował w ostatnich latach dwie duże ekspozycje: w roku 2010 pod nazwą *W świecie barwy i modlitwy* poświęconą polichromowanym stropom drewnianych kościołów na Podkarpaciu wpisanych na Listę UNESCO, w roku 2011 – wystawę o zespole polskich i ukraińskich cerkwi karpackich, wnioskowanych do wpisania na Listę UNESCO.

Architektura ryglowa:
Słowino - chałupa (1),
Nowe Warpno - ratusz (2)

ANTIKON organizowany jest naprzemiennie jednego roku w Niemczech, jednego w Polsce, jak do tej pory głównie na terenach Meklemburgii-Pomorza Przedniego oraz na Pomorzu Zachodnim (w woj. zachodniopomorskim), ale też na bezpośrednio z nimi sąsiadujących terenach innych landów czy województw. W 2013 roku ANTIKON odbędzie się w Koszalinie w dniach 16-18 września i będzie poświęcony kwestiom zarządzania i użytkowania ryglowych obiektów sakralnych. Jak zawsze polsko-niemieckie spotkanie będzie dobrą okazją do porównania sposobów funkcjonowania służb konserwatorskich, doktryn i praktyki konserwatorskiej, charakterystyki problemu i stanu zachowania zabytków. Tematyka konferencji bezpośrednio nawiązuje do projektu przewidzianego przez NID do realizacji w 2013 roku we współpracy i na podstawie porozumienia z Diecezją Koszalińsko-Kołobrzeską i Biurem Dokumentacji Zabytków w Szczecinie pn. „Kościoły ryglowe diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej”. W związku z tym udział Instytutu w organizacji ANTIKON-u będzie – tak pod względem merytorycznym, jak i organizacyjnym – szczególny. Po raz pierwszy też zaprezentowane zostaną oraz poddane ocenie i dyskusji wyniki konkretnej inicjatywy badawczo-dokumentacyjnej o tak dużym zakresie, rozszerzonej dodatkowo o walory promocyjne i edukacyjne, dotyczące architektury ryglowej. Tym samym zostanie zrealizowane jedno z głównych założeń ANTIKON-u – upowszechnianie i promocja wartości niedostatecznie znanej w Polsce architektury ryglowej. Liczba tych obiektów jest skądinąd niebagatelna, obejmuje znaczący zasób kościołów ryglowych Pomorza Zachodniego, który jedynie na terenie Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej stanowi grupę 110 zabytków wpisanych do rejestru.

RAPORT Wydawnictwa Narodowego Instytutu Dziedzictwa w roku 2012

Rok 2012 to dla wiodącego pisma wydawanego w NID – „Ochrony Zabytków” – rok szczególny. Ukazały się bowiem dwa niezwykle ważne dla rzeszy odbiorców numery periodyku: jeden zawierający bibliografię zawartości „Ochrony Zabytków” za lata 1948-2010, drugi – numer jubileuszowy (1-2/2012), podsumowujący 50 lat działalności Instytutu i jego poprzedników. Znalazły się w nim informacje o 40-letnim dorobku Ośrodka Dokumentacji Zabytków, o Ośrodku Ochrony Zabytkowego Krajobrazu, jak również Ośrodka Ochrony Dziedzictwa Archeologicznego – instytucjach tworzących KOBiDZ, a następnie NID. Numer ten przedstawia ciągłość i niezmienność działań wpisujących się w realizowaną przez naszą instytucję misję, które na przestrzeni lat dostosowują się tylko do zmieniających się wyzwań i oczekiwań współczesnego odbiorcy, jednak w swojej istocie kontynuują zapoczątkowane 50 lat temu obszary aktywności.

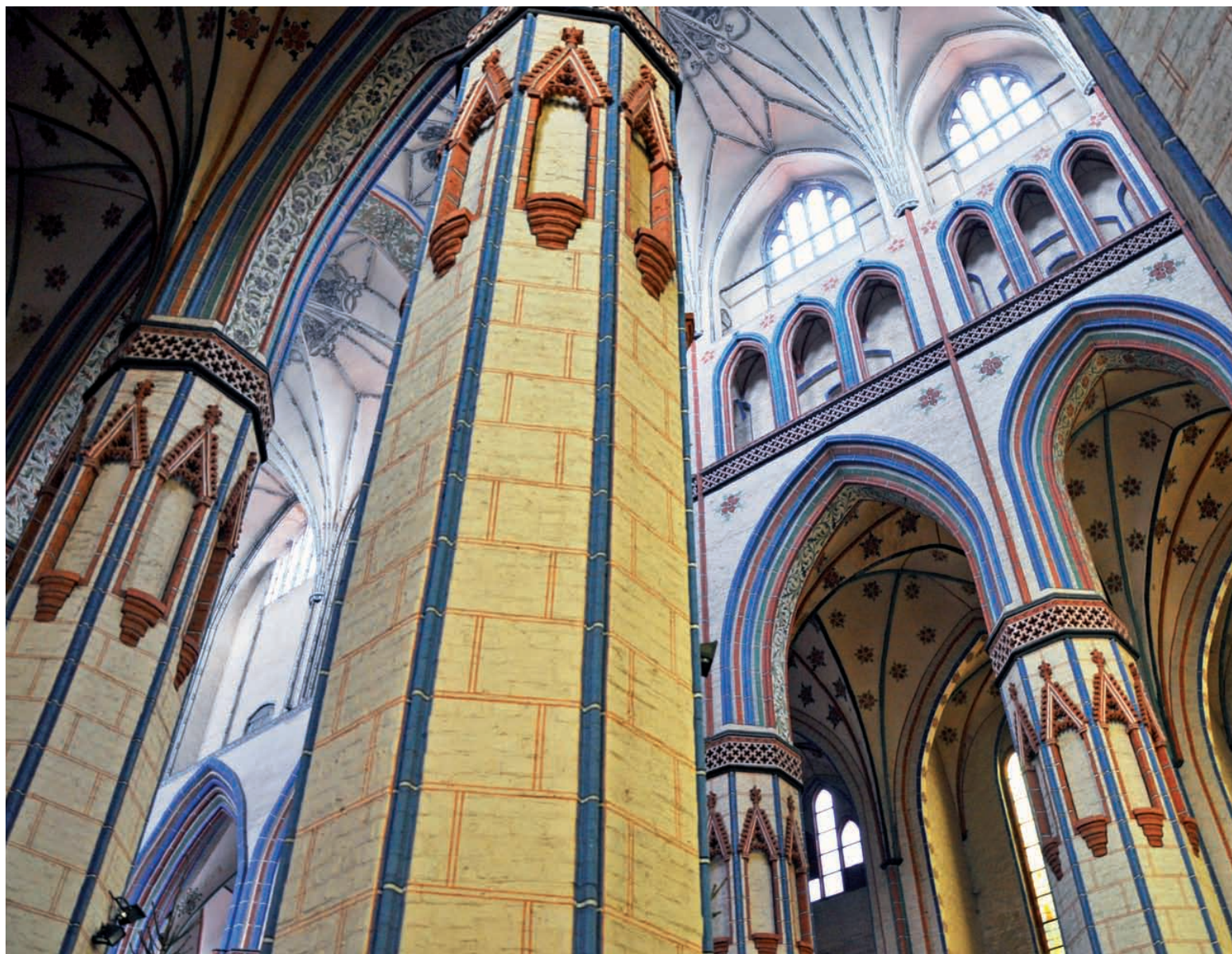
Kolejny periodyk NID to „Kurier Konserwatorski” – pismo młode, ale już zdobywające uznanie środowiska konserwatorów. Numer 12/2012 stanowi sprawozdanie krajowe z weryfikacji rejestru zabytków nieruchomych, przeprowadzonej przez NID w latach 2009-2010.

W 2012 roku kontynuowano prace nad monografią *Kazimierza Stronczyńskiego opisy i widoki zabytków w Królestwie Polskim (1844-1855)*. Ta pięciotomowa publikacja, będąc pierwszą w Europie inwentaryzacją zabytków, tym razem przybliżyła nam zabytki Guberni Płockiej, przedstawiając ich stan sprzed ponad 100 lat i obecny – wnikliwie opisany i skomentowany przez dra Roberta Kunkla.

Uzupełnieniem dorobku wydawniczego w 2012 roku jest kolejny tom archeologicznego *Raportu*, prezentujący wyniki badań na terenie inwestycji drogowych w latach 2007-2008. Z uwagi na ogromną liczbę otrzymanych artykułów, w roku 2012 wydana część pierwsza *Raportu*, druga natomiast ukaże się w 2013 roku.

Wspólnie z Fundacją Hereditas NID jest również wydawcą czasopisma „Spotkania z Zabytkami”. Z kolei współpraca ze Stowarzyszeniem Przyjaciół Zakładu Konserwacji, Malarstwa i Rzeźby Polichromowanej Toruńskiej Szkoły Konserwacji zaowocowała wydaniem materiałów pokonferencyjnych *Wokół zagadnień estetyki zabytku po konserwacji i restauracji*.

Pomnik Historii: Stargard
Szczeciński – kościół pod
wezwaniem Najświętszej
Marii Panny Królowej
Świata

Kalendarium 2012

STYCZEŃ

4 stycznia – w warszawskiej galerii handlowej Złote Tarasy została otwarta wystawa Arche(o)typy, której organizatorem był Narodowy Instytut Dziedzictwa we współpracy z Muzeum Archeologicznym w Poznaniu. Poprzez zestawienie przedmiotów pochodzących z wykopalisk archeologicznych ze współczesną biżuterią i przedmiotami codziennego użytku wystawa miała zwrócić uwagę odbiorców na to, w jak dużym zakresie współcześni twórcy i projektanci czerpią inspirację z naszego dorobku kulturowego. Wystawa promowała badania archeologiczne na trasach budowy autostrad, zgodnie z zawartym porozumieniem między Narodowym Instytutem Dziedzictwa a Generalną Dyрекcją Dróg Krajowych i Autostrad.

styczeń – Narodowy Instytut Dziedzictwa zakończył prace nad wnioskiem nominacyjnym drewnianych cerkwi polskiego i ukraińskiego regionu Karpat na Listę światowego dziedzictwa UNESCO. Wniosek drogą formalną został przesłany do Centrum Światowego Dziedzictwa UNESCO w Paryżu w wymaganym terminie do 1 lutego 2012 roku.

styczeń – zakończenie opracowania dotyczącego oceny wartości kulturowych zespołu osadniczego Tum-Łęczycy i jego otoczenia. Opracowanie sporządzono w Oddziale Terenowym Narodowego Instytutu Dziedzictwa w Łodzi.

styczeń – Narodowy Instytut Dziedzictwa ukończył pracę i przedłożył do akceptacji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego projekt Krajowego Programu Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego. Celem programu jest ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego, zgodnie ze standardami Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego z 2003 roku.

LUTY

21-22 lutego – w Warszawie odbyło się trzecie spotkanie międzynarodowej Grupy Refleksyjnej „UE i dziedzictwo kulturowe”. W tym roku Polska przejęła przewodnictwo w grupie. Realizował je Narodowy Instytut Dziedzictwa w imieniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Głównym zadaniem Instytutu w tym zakresie była koordynacja prac grupy, zapewnienie obsługi sekretariatu oraz prowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych na szczeblu krajowym i międzynarodowym.

23 lutego – Paulina Florjanowicz – dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa uczestniczyła w Posiedzeniu Rady Ochrony Zabytków w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego, na którym przedstawiła prezentację „Przekształcenie Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków w Narodowy Instytut Dziedzictwa”.

MARZEC

11-12 marca – w Wiesbaden w Niemczech odbyło się spotkanie przygotowawcze European Heritage Heads Forum, w którym uczestniczyła Paulina Florjanowicz – dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

13-14 marca – w Gdańsku odbyło się spotkanie Monitoring Group on Cultural Heritage in the Baltic Sea Region. Polskę reprezentowała Paulina Florjanowicz – dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa oraz Jerzy Litwin – dyrektor Centralnego Muzeum Morskiego w Gdańsku.

14-18 marca – w Paryżu odbyło się 13. *Europae Archaeologiae Consilium* Heritage Management Symposium. Z ramienia Narodowego Instytutu Dziedzictwa w symposium uczestniczyli Michał Grabowski – zastępca dyrektora oraz Paulina Florjanowicz – dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa, która wygłosiła na spotkaniu referat na temat percepcji dziedzictwa archeologicznego w Polsce.

27 marca – w Monachium odbyło się spotkanie Sekretariatu European Heritage Legal Forum, do którego prac został włączony Narodowy Instytut Dziedzictwa. Instytut reprezentował zastępca dyrektora, Bartosz Skaldawski.

26-28 marca – przedstawiciele Narodowego Instytutu Dziedzictwa uczestniczyli w corocznej Europejskiej Giełdzie Informacji Renowacyjnej, która odbyła się w Krakowie. Narodowy Instytut Dziedzictwa miał na EGiR swoje stoisko, na którym zaprezentował m.in. wydawnictwa instytutu.

28-30 marca – w Warszawie odbyło się „Międzynarodowe spotkanie ekspertów światowego dziedzictwa UNESCO dotyczące kryterium VI”. Jego celem była analiza zasad stosowania tego kryterium (odnoszącego się do wartości niematerialnych) przy wpisach na Listę światowego dziedzictwa oraz specyfika ochrony i zarządzania takimi miejscami. Spotkanie należało do grupy inicjatyw odnoszących się do filozofii światowego dziedzictwa, których celem jest osiągnięcie jak najlepszej reprezentacji różnych rodzajów dziedzictwa na Liście. Zostało ono zorganizowane we współpracy z Centrum Światowego Dziedzictwa UNESCO, English Heritage, Ministerstwem Spraw Zagranicznych i Biurem Stołecznego Konserwatora Zabytków oraz pod patronatem Polskiego Komitetu ds. UNESCO.

KWIECIEŃ

2 kwietnia – zastępca Dyrektora Narodowego Instytutu Dziedzictwa Bartosz Skaldawski uczestniczył w debacie sejmowej pt. „Ustawa o ochronie zabytków, chroni czy niszczy dziedzictwo kulturowe?”.

16-18 kwietnia – w Stargardzie Szczecińskim miało miejsce drugie posiedzenie Rady Programowej Narodowego Instytutu Dziedzictwa. W tym samym terminie odbyły się również obchody Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków. Organizatorami obchodów z upoważnienia Generalnego Konserwatora Zabytków byli Narodowy Instytut Dziedzictwa, Prezydent Miasta Stargardu Szczecińskiego oraz Parafia rzymskokatolicka pw. NMP Królowej Świata. 17 kwietnia w ramach MDOZ odbyła się konferencja naukowa pt. „Odbudowa miast historycznych – bilans i nowe perspektywy”. Następnego dnia, podczas Gali MDOZ, odbyło się m.in. ogłoszenie wyników i wręczenie nagród w konkursie Generalnego Konserwatora Zabytków „Zabytek Zadbany”, który od 2011 roku jest prowadzony przez Narodowy Instytut Dziedzictwa. Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków, obchodzony 18 kwietnia na całym świecie, został ustanowiony przez Komitet Wykonawczy Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków ICOMOS w 1983 roku i wpisany przez UNESCO do rejestru ważnych imprez o znaczeniu światowym. Celem Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków jest przede wszystkim przybliżenie społeczeństwu problemów ochrony spuścizny minionych pokoleń.

20 kwietnia – w Muzeum Narodowym im. Andrzeja Szeptyckiego we Lwowie otwarto wystawę *Drewniane cerkwie w polskim i ukraińskim regionie Karpat. Zabytki Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Ukrainy nominowane do wpisu na Listę światowego dziedzictwa*. Wystawa, opracowana w języku polskim i ukraińskim, prezentowała 16 cerkwi nominowanych do wpisu na Listę światowego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego UNESCO. Ekspozycję przygotował Narodowy Instytut Dziedzictwa.

kwiecień – zakończony w 2011 roku remont Mostu Arkadowego w Parku Mużakowskim w Łęknicy został uznany przez Saksoński Bank Odbudowy-Bank Wsparcia za jeden z najlepszych transgranicznych projektów. Remont został zrealizowany przez Narodowy Instytut Dziedzictwa dzięki wsparciu uzyskanemu z Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Polska-Saksonia 2007-2013.

MAJ

14-16 maja – w Strasburgu odbyło się posiedzenie inauguracyjne Komitetu Sterującego Rady Europy ds. kultury, dziedzictwa i krajobrazu. W spotkaniu uczestniczyła Paulina Florjanowicz – dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa, która na zaproszenie RE zaprezentowała działalność Grupy Refleksyjnej „UE i dziedzictwo kulturalne”.

15-17 maja – w Toruniu i w Chełmnie odbyło się drugie spotkanie opiekunów Pomników Historii i trzecie spotkanie opiekunów miejsc światowego dziedzictwa UNESCO w Polsce. Tematem przewodnim było „Dziedzictwo i zrównoważony rozwój: rola społeczności lokalnych”. Organizatorem spotkania był Narodowy Instytut Dziedzictwa we współpracy z prezydentem miasta Torunia i burmistrzem miasta Chełmna.

17 maja – w Toruniu w ramach „Trzeciego spotkania opiekunów miejsc światowego dziedzictwa w Polsce” odbyły się warsztaty otwierające drugi cykl przygotowania raportu okresowego, sprawozdającego realizację postanowień Konwencji UNESCO w sprawie ochrony światowego dziedzictwa w naszym kraju. Zgodnie z zapisami konwencji państwa-sygnatariusze mają obowiązek składania sprawozdań z jej realizacji. Narodowy Instytut Dziedzictwa w imieniu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego koordynuje realizację tego zadania.

21 maja – 2 czerwca – w Mińsku na Białorusi rozpoczęła się pierwsza część XVIII kursu Akademii Nieświeskiej pt. „Otoczenie zabytku, strefy ochrony konserwatorskiej”. Organizatorem kursu po stronie polskiej jest Narodowy Instytut Dziedzictwa.

23-26 maja – w Poczdamie odbyło się doroczne spotkanie szefów narodowych agencji ds. dziedzictwa (European Heritage Heads Forum). Narodowy Instytut Dziedzictwa uczestniczy w pracach Forum od 2006 roku.

24-25 maja – na wyspie Mykonos w Grecji odbyły się warsztaty techniczne projektu CARARE, w których uczestniczył przedstawiciel Narodowego Insty-

tutu Dziedzictwa. Warsztaty poświęcone były zastosowaniu technik cyfrowych w archeologii, standardom i słownikom, a także rozwiązywaniu bieżących problemów z mapowaniem metadanych i przygotowaniem ich do pobrania przez Europeana.

26 maja – Narodowy Instytut Dziedzictwa, Stiftung Fürst-Pückler-Park Bad Muskau oraz Ośrodek Kultury Sportu i Rekreacji w Łęknicy zorganizowały do-
roczne Święto Parku Mużakowskiego.

31 maja – w Wilnie odbyło się spotkanie przedstawicieli instytucji ochrony dziedzictwa z Litwy, Polski i Szwecji, poświęcone problematyce przestępczości przeciwko zabytkom archeologicznym. Organizatorem i gospodarzem obrad był Departament Dziedzictwa Kulturowego Ministerstwa Kultury Republiki Litewskiej. Stronę polską reprezentowali przedstawiciele Działu Archeologii Narodowego Instytutu Dziedzictwa, którzy przedstawili efekty działań Instytutu w tym zakresie.

CZERWIEC

3-5 czerwca – w Paryżu odbyło się Zgromadzenie Ogólne Państw – Stron Konwencji UNESCO z 2003 roku ws. ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Polskę reprezentował Narodowy Instytut Dziedzictwa.

4-6 czerwca – w Würzburgu w Niemczech odbyło się inauguracja wystawy „Różne drogi odbudowy. Doświadczenia miast Polski i Frankonii po 1945 roku”. W inauguracji uczestniczył zastępca dyrektora Narodowego Instytutu Dziedzictwa, Mariusz Czuba.

4-8 czerwca – Narodowy Instytut Dziedzictwa uczestniczył w 4. Sesji Zgromadzenia Ogólnego Państw-Stron Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego z 2003 roku. Spotkanie odbyło się w siedzibie głównej UNESCO w Paryżu.

16 czerwca – w Warszawie otwarto anglojęzyczną wystawę *Milestones – Kamienie milowe*. Jej organizatorem był Narodowy Instytut Dziedzictwa we współpracy ze Stołecznym Konserwatorem Zabytków. Ideą wystawy było zaprezentowanie w formie 26 plakatów najważniejszych wydarzeń w dziejach Polski. Ekspozycję zaprezentowano przy okazji rozgrywek EURO 2012 w Warszawie.

18 czerwca – odbyły się warsztaty dla ekspertów w sprawie realizacji Konwencji UNESCO z 2003 roku ds. niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Honorowy patronat nad wydarzeniem objął Polski Komitet ds. UNESCO oraz Narodowy

Instytut Dziedzictwa. Podczas warsztatów przedstawiciele NID zaprezentowali propozycję Krajowego programu ochrony dziedzictwa niematerialnego. Spotkanie było elementem konsultacji społecznych Krajowego programu ochrony dziedzictwa niematerialnego i Krajowej listy dziedzictwa niematerialnego.

19-22 czerwca – pod kierunkiem Mariusza Czuby, zastępcy Dyrektora Narodowego Instytutu Dziedzictwa, odbyło się na Podhalu polsko-ukraińskie seminarium szkoleniowe na temat ochrony i konserwacji architektury drewnianej. Uczestnikami seminarium byli reprezentanci administracji, badacze, konserwatorzy i przedstawiciele firm związanych z konserwacją zabytków z Ukrainy. Seminarium prowadzili pracownicy Narodowego Instytutu Dziedzictwa z Warszawy oraz z Oddziałów Terenowych NID w Krakowie i Rzeszowie.

24 czerwca – 6 lipca – w Petersburgu odbyła się 36. Sesja Komitetu ds. Światowego Dziedzictwa UNESCO. W spotkaniu uczestniczyła delegacja pracowników Narodowego Instytutu Dziedzictwa, której przewodziła Paulina Florjanowicz, dyrektor NID.

czerwiec – Narodowy Instytut Dziedzictwa wraz z Fundacją Współpracy Polsko-Niemieckiej przystąpił do realizacji polsko-niemieckiego programu edukacyjnego pt. „Mużakowskie odkrycia”. Projekt realizowany był na terenie zabytkowego Parku Mużakowskiego w Łęknicy/Muskauer Park w Bad Muskau oraz na terenie Parku Krajobrazowego Łuk Mużakowa. Przeprowadziła go Pracownia Terenowa NID Park Mużakowski w Łęknicy.

czerwiec – Narodowy Instytut Dziedzictwa objął patronatem kolejną edycję projektu „Otwarte zabytki” realizowanego przez Centrum Cyfrowe. Celem projektu jest włączenie internautów w aktywne uczestnictwo w ogólnopolskiej akcji tworzenia obywatelskiego katalogu zabytków, w oparciu o dane pochodzące z rejestru zabytków.

LIPIEC

2-27 lipca – w Sieciechowie-Opactwie (woj. mazowieckie) odbyły się warsztaty badawcze realizowane przez Narodowy Instytut Dziedzictwa we współpracy z Instytutem Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego oraz lokalnym samorządem. Uczestnikami byli pracownicy NID z jednostek organizacyjnych z terenu całego kraju oraz studenci archeologii. Prace dotyczyły badań architektonicznych i archeologicznych romańskich relikwów benedyktyńskiego zespołu klasztorowego oraz analiz krajobrazowych otoczenia Opactwa i Sieciechowa.

8-14 lipca – polsko-ukraińska misja ekspertów dokonała oceny przygotowania 16. cerkwi drewnianych nominowanych do wpisu na Listę światowego

dziedzictwa UNESCO. Ze strony polskiej ekspedycją kierował Mariusz Czuba – zastępca dyrektora Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Po stronie ukraińskiej koordynatorem misji był Włodzimierz Gerycz z Międzynarodowego Centrum Ochrony Dziedzictwa Kulturowego w Żółkwi. Narodowy Instytut Dziedzictwa był organizatorem misji po polskich obiektach.

10-12 lipca – w Sandomierzu odbyło się spotkanie wojewódzkich konserwatorów zabytków. W konwencie uczestniczyła Paulina Florjanowicz – dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa, która przybliżyła zakres działań, jaki NID realizuje dla wojewódzkich urzędów ochrony zabytków.

19-20 lipca – specjaliści Narodowego Instytutu Dziedzictwa dokonali oceny zabytkowych kopalni soli w Wieliczce i Bochni w związku z planowaną wizytą eksperta ICOMOS, dotyczącą prowadzonej oceny wniosku o poszerzenie wpisu na Listę światowego dziedzictwa UNESCO kopalni soli w Wieliczce o podziemne wyrobiska kopalni soli w Bochni i o Zamek Żupny w Wieliczce.

21-22 lipca – odbyły się „I Krzemionkowskie Spotkania z Epoką Kamienia”, zorganizowane przez Muzeum Archeologiczne i Rezerwat Krzemionki, oddział Muzeum Historyczno-Archeologicznego w Ostrowcu Świętokrzyskim. Wydarzenie miało na celu uczczenie 90. rocznicy odkrycia pradziejowych kopalni w Krzemionkach przez prof. Jana Samsonowicza. Honorowy patronat nad wydarzeniem objął Narodowy Instytut Dziedzictwa.

25 lipca – na konferencji prasowej w Warszawie Narodowy Instytut Dziedzictwa zaprezentował raport z badań społecznych pt. „Dziedzictwo kulturowe w oczach Polaków”. W konferencji uczestniczył minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego Bogdan Zdrojewski. Badania zostały przeprowadzone na zlecenie NID. Ich celem było uzyskanie danych na temat świadomości i wiedzy Polaków z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego Polski, z uwzględnieniem zrozumienia przez społeczeństwo aspektów prawnych dotyczących zachowania zabytków dla przyszłych pokoleń. Badanie zostało wykonane w ramach projektu „Stop Heritage Crime – Legalny i nielegalny obrót dobrami kultury – Platforma badawczo-edukacyjna wymiany doświadczeń w dziedzinie zapobiegania przestępstwom przeciw dziedzictwu kulturowemu”, finansowanego przez Fundusz Wymiany Kulturalnej EEA, który w latach 2010-2011 realizował NID we współpracy z partnerami polskimi i norweskimi.

lipiec – Park Mużakowski w Łęknicy został nominowany do plebiscytu „7 nowych cudów Polski 2012”. Celem plebiscytu, organizowanego przez magazyn podróżniczy „National Geographic Traveler”, było wypromowanie i odkrycie mniej znanych atrakcji turystycznych naszego kraju.

SIERPIEŃ

7 sierpnia – Poczta Polska wydała znaczek pocztowy w specjalnej serii „Dziedzictwo kulturowe UNESCO” Muskauer Park – Park Mużakowski. Narodowy Instytut Dziedzictwa, jako zarządca parku, wsparł akcję promocyjną znaczka.

29 sierpnia – 1 września – w Helsinkach odbyło się doroczne forum Europejskiego Stowarzyszenia Archeologów, w którym uczestniczył przedstawiciel Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

WRZESIEŃ

2 września – zakończył się XVII Kurs Międzynarodowej Podyplomowej Letniej Szkoły „Akademia Nieświeska” pt. „Ochrona i konserwacja zabytków architektury sakralnej”. Pierwsza część kursu została przeprowadzona w październiku 2011 roku w Mińsku na Białorusi, a druga część odbyła się w Polsce w formie objazdu studialnego, który rozpoczął się w Warszawie 20 sierpnia. Słuchacze „Akademii Nieświeskiej” zapoznali się z problematyką ochrony, konserwacji i rewaloryzacji zabytkowych kościołów, cerkwi, synagog oraz zespołów klasztornych Warszawy, Torunia, Krakowa, Jarosławia, Przemyśla i rejonu Lubaczowa. 30 sierpnia uczestnicy pochodzący z Białorusi, Ukrainy i Litwy odebrali dyplomy ukończenia XVII Kursu Międzynarodowej Podyplomowej Letniej Szkoły „Akademia Nieświeska” organizowanej przez Narodowy Instytut Dziedzictwa. Uroczystość wręczenia dyplomów odbyła się w Pałacu Myślewickim, w Łazienkach Królewskich w Warszawie.

5 września – zostało podpisane porozumienie o współpracy między Narodowym Instytutem Dziedzictwa a English Heritage (instytucją państwową zajmującą się ochroną dziedzictwa w Anglii).

5-7 września – w pałacu w Trzebinach odbyło się spotkanie inspektorów archeologicznych z Wojewódzkich Urzędów Ochrony Zabytków, którego inicjatorem i organizatorem był Narodowy Instytut Dziedzictwa przy współudziale Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Spotkanie poświęcone było najważniejszym i najbardziej aktualnym zagadnieniom związanym z ochroną dziedzictwa archeologicznego w Polsce.

8 września – w Skansenie w Maurzycach została zainaugurowana jubileuszowa XX edycja Europejskich Dni Dziedzictwa w Polsce. Uroczystego otwarcia dokonała Paulina Florjanowicz – dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Hasło przewodnie tej edycji EDD – „Tajemnice codzienności” – miało zwrócić uwagę na znaczenie dziedzictwa niematerialnego oraz ocalić od zapomnienia piękno i urok tradycji kultury manifestujących się w codzienności.

12-13 września – odbyło się kolejne spotkanie międzynarodowej Grupy Refleksyjnej „UE i dziedzictwo kulturowe” organizowane i prowadzone przez Narodowy Instytut Dziedzictwa, przewodniczącego grupie w 2012 roku w imieniu państwa polskiego.

17-19 września – ANTIKON 2012. XIII Polsko-Niemiecka Konferencja i podróż studyjna „Architektura ryglowa – wspólne dziedzictwo” odbyła się w miejscowości Banzkow w Niemczech. Tematem przewodnim obrad były „Istniejące i nieistniejące zespoły zabudowy ryglowej i układy urbanistyczne”. 17 września uroczystie otwarto wystawę o zespole polskich i ukraińskich cerkwi karpacczych, wnioskowanych do wpisania na listę UNESCO, przygotowaną w Narodowym Instytucie Dziedzictwa. Uczestnicy ANTIKON-u zapoznali się z referatem *Drewniane cerkwie w polskim i ukraińskim regionie Karpat*, autorstwa Mariusza Czuby – zastępcy Dyrektora NID. Organizatorem konferencji było SZCZECIN-EXPO Towarzystwo Wspierania Rozwoju Pomorza Zachodniego, a współorganizatorami – Krajowy Urząd Konserwacji Zabytków Meklemburgii Przedpomorza, Zachodniopomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków oraz Oddział Terenowy Narodowego Instytutu Dziedzictwa w Szczecinie.

18-21 września – wizyta eksperta ICOMOS opiniującego wniosek o rozszerzenie wpisu na Listę światowego dziedzictwa UNESCO kopalni soli w Wieliczce o podziemne wyrobiska kopalni soli w Bochni i Zamek Żupny w Wieliczce. Jej celem była ocena w terenie autentyczności i integralności oraz zasad ochrony i systemu zarządzania nominowanymi dobrami.

24-26 września – w Bibliotece Narodowej w Warszawie odbyła się konferencja „Geoinformacja dla każdego”, w której uczestniczył przedstawiciel Narodowego Instytutu Dziedzictwa, który przedstawił prezentację *Wykorzystanie danych referencyjnych oraz usług danych przestrzennych w projektach informatycznych dotyczących popularyzacji dziedzictwa narodowego Polski*. Konferencja odbyła się pod patronatem honorowym Ministra Administracji i Cyfryzacji oraz pod patronatem organizacyjnym Głównego Geodety Kraju.

25-26 września – w Brukseli odbyło się spotkanie Grupy Roboczej „Wizja i strategia” w ramach projektu HEREIN, w którym wzięła udział przedstawicielka Narodowego Instytutu Dziedzictwa jako polska koordynatorka projektu HEREIN.

22-30 września – wizyta przedstawiciela ICOMOS w drewnianych cerkwiach polskiego i ukraińskiego regionu Karpat, nominowanych do wpisu na Listę światowego dziedzictwa UNESCO. Celem wizyty była ocena w terenie stanu zachowania i autentyczności poszczególnych cerkwi oraz zasad ich ochrony, a także integralności i systemu zarządzania nominowanym dobrem.

26-27 września – w Belgii odbyło się robocze spotkanie Pauliny Florjanowicz – dyrektora Narodowego Instytutu Dziedzictwa z przedstawicielami Komisji Europejskiej w związku z przewodniczeniem w imieniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego Grupie Refleksyjnej „UE i dziedzictwo kulturowe” w 2012 roku.

PAŹDZIERNIK

1-2 października – w Wilnie odbyło się spotkanie Monitoring Group on Cultural Heritage in the Baltic Sea Region, w którym uczestniczyła Paulina Florjanowicz – dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

4 października – przedstawiciel Narodowego Instytutu Dziedzictwa wziął udział w spotkaniu Państw-Stron Konwencji Światowego Dziedzictwa UNESCO, poświęconemu przyszłości Konwencji, które odbyło się w Paryżu.

4-6 października – w Żółkwi na Ukrainie odbyła się Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Zamki i twierdze Ukrainy – wspólne dziedzictwo”, w której uczestniczyli pracownicy Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

5 października – uruchomiony 28 września 2012 roku Portal Mapowy Narodowego Instytutu Dziedzictwa e-Zabytek otrzymał Nagrodę Publiczności oraz wyróżnienie za specjalne walory funkcjonalne w konkursie „Internetowa Mapa Roku 2012”. Portal e-Zabytek to platforma informatyczna umożliwiająca wszystkim zainteresowanym możliwość przeglądania w jednym miejscu różnorodnych informacji o polskich zabytkach. Za pośrednictwem portalu będzie możliwe wyszukiwanie i przeglądanie zdjęć, modeli 3D, filmów oraz dokumentacji na temat zabytków.

5-6 października – odbyła się V Międzynarodowa Konferencja Konserwatorska z cyklu „Problemy muzeów związane z zachowaniem i konserwacją zbiorów”. Konferencja odbyła się w Muzeum Narodowym Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie. Celem konferencji było zwrócenie uwagi na rolę muzeów w dziedzinie ochrony zabytków. Narodowy Instytut Dziedzictwa był współorganizatorem konferencji.

11 października – Narodowy Instytut Dziedzictwa został powołany na członka Komitetu Technicznego nr 311 ds. konserwacji dóbr kultury przy Polskim Komitecie Normalizacyjnym. Komitet uczestniczy w opiniowaniu norm europejskich w zakresie konserwacji dóbr kultury, które później staną się normami polskimi.

14-16 października – przedstawiciele Narodowego Instytutu Dziedzictwa wzięli udział w 5. Europejskim Forum Dziedzictwa, które odbyło się na Cyprze. Hasło przewodnie Forum brzmiało „Communicating Heritage”. Wydarzenie odbywało się w ramach Prezydencji Cypru w Radzie Unii Europejskiej.

16-18 października – na Cyprze odbyło się spotkanie European Heritage Legal Forum, w którym udział wzięli przedstawiciele Narodowego Instytutu Dziedzictwa, reprezentujący w pracach forum Polskę.

19-20 października – w Łodzi oraz Zgierzu odbyła się 5. edycja Forum Naukowego „PROREVITA 2012. Polityka regionalna a rewitalizacja miast w praktyce”. Partnerem forum był Narodowy Instytut Dziedzictwa.

22-23 października – Narodowy Instytut Dziedzictwa uczestniczył w pracach Otwartej Międzyrządowej Grupy Roboczej na temat skali lub zakresu elementu, zorganizowanej w ramach Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Spotkanie odbyło się w siedzibie głównej UNESCO w Paryżu.

24-26 października – w Oslo odbyło się spotkanie wybranych szefów narodowych agencji ds. dziedzictwa na temat przyszłości European Heritage Heads Forum. W spotkaniu uczestniczyła Paulina Florjanowicz – dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

25-26 października – w Lublinie odbyła się Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Niematerialne dziedzictwo kulturowe: źródła – wartości – ochrona”, która zorganizowana została przez Zakład Kultury Polskiej Instytutu Kulturoznawstwa UMCS w Lublinie oraz Narodowy Instytut Dziedzictwa. Równoległe do konferencji odbywała się druga część warsztatów dla ekspertów NGO i instytucji kultury z całej Polski. Były one kontynuacją spotkania, które odbyło się w czerwcu w Warszawie, a miało na celu kontynuowanie konsultacji społecznych wypracowanego w NID projektu Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

październik – zostały ogłoszone wyniki konkursu „Wiki lubi zabytki”. Patronat nad konkursem objął Narodowy Instytut Dziedzictwa. W konkursie „Wiki lubi zabytki 2012” wzięło udział 679 uczestników, przysyłając w sumie ponad 51 tys. fotografii. W inicjatywie wzięło udział 36 krajów z całego świata.

październik – Narodowy Instytut Dziedzictwa ogłosił temat przewodni Europejskich Dni Dziedzictwa 2013 – „Nie od razu Polskę zbudowano”. Odwołuje się on przede wszystkim do 150. rocznicy powstania styczińskiego, a także do procesu kształtowania się tożsamości narodowej.

LISTOPAD

5-6 listopada – w Sandomierzu odbyło się trzecie posiedzenie Rady Programowej Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

7-9 listopada – w Kopenhadze odbyła się konferencja wieńcząca prace projektu CARARE, na której omawiano doświadczenie płynące z jego realizacji. Większą część obrad zdominowały rozważania dotyczące przyszłości zasobów zgromadzonych w ramach projektu CARARE, trwałości wytworzonych usług oraz możliwości późniejszego wykorzystywania cyfrowych zasobów dziedzictwa kulturowego. W konferencji uczestniczyli przedstawiciele Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

9 listopada – Paulina Florjanowicz – dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa została odznaczona srebrnym medalem Za Zasługi dla Policji. Dyrektor Florjanowicz została wyróżniona ze względu na swój wkład we współpracę NID z Policją w walce z przestępczością przeciw dziedzictwu archeologicznemu. Dzięki aktywności NID i służb mundurowych w tym zakresie, skala przestępczości przeciwko dziedzictwu archeologicznemu została znacząco ograniczona.

14-15 listopada – w Lidzbarku Warmińskim odbyła się konferencja „Zachowanie dziedzictwa narodowego: inwestycje w obiekty zabytkowe i ich adaptacja”. Patronat nad wydarzeniem objął Narodowy Instytut Dziedzictwa.

14-16 listopada – reprezentant Narodowego Instytutu Dziedzictwa wziął udział w spotkaniu przedstawicieli regionów UNESCO (punktów kontaktowych) dotyczącym drugiego cyklu sprawozdawczości okresowej, które odbyło się w Tbilisi.

19-20 listopada – pod hasłem „Reprodukcja cyfrowa zabytku – metody, wiarygodność, trwałość” odbyła się 5. edycja konferencji z cyklu „Cyfrowe spotkania z zabytkami”. Organizatorami konferencji był Instytut Historii Sztuki Uniwersytetu Wrocławskiego, Instytut Historyczny Uniwersytetu Wrocławskiego, Instytut Informatyki Politechniki Łódzkiej, Wrocławskie Centrum Transferu Technologii oraz Politechnika Wroclawska. Przedstawiciel Narodowego Instytutu Dziedzictwa wygłosił referat pt. *Udział Narodowego Instytutu Dziedzictwa w projekcie CARARE (Connecting Archaeology & Architecture in EUROPEANA). Pozyskanie danych cyfrowych, ich modelowanie oraz sposoby udostępniania w internecie*. Referat dotyczył udziału Narodowego Instytutu Dziedzictwa w projekcie CARARE, a w szczególności publikacji zasobów Instytutu w cyfrowej bibliotece EUROPEANA. Na podstawie wybranych przykładów zostały przedstawione zagadnienia związane z digitalizacją kolekcji i przygotowaniem narzędzi informatycznych do gromadzenia i publikacji metadanych oraz do publikacji całego zasobu w sieci www.

22-23 listopada – w Poznaniu odbyła się druga odsłona konferencji „Metody geofizyczne w archeologii polskiej”, którą zorganizował Instytut Prahistorii Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu oraz Instytut Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk w Warszawie wspólnie z Muzeum Archeologicznym w Poznaniu oraz Narodowym Instytutem Dziedzictwa. Konferencja dotycząca metod geofizycznych w archeologii polskiej jest wydarzeniem cyklicznym i odbywa się co dwa lata. Pozwala ona śledzić rozwój zastosowań geofizyki w praktyce archeologicznej na przykładzie prac prowadzonych przez polskich naukowców w kraju i zagranicą.

22-24 listopada – przedstawiciele Narodowego Instytutu Dziedzictwa przygotowali oficjalne stoisko Polski na największe targi konserwatorskie w Europie – Europejskie Targi Konserwacji i Restauracji Zabytków oraz Renowacji Starych Budowli DENKMAL odbyły się w Lipsku, w Niemczech. Narodowy Instytut Dziedzictwa zaprezentował m.in. wystawę o sakralnym dziedzictwie drewnianym z terenu Polski oraz polskie doświadczenia w zakresie konserwacji tej kategorii zabytków.

27-30 listopada – w Strasburgu odbyło się spotkanie Grupy Roboczej „Wizja i strategia” oraz doroczne spotkanie koordynatorów krajowych HEREIN. W spotkaniach wzięła udział przedstawicielka Narodowego Instytutu Dziedzictwa jako polska koordynatorka projektu.

27-30 listopada – odbyło się seminarium szkoleniowe dla specjalistów z Ukrainy. Uczestnikami spotkania przygotowanego przez Narodowy Instytut Dziedzictwa byli reprezentanci Ministerstwa Kultury Ukrainy oraz administracji obwodowych ze Lwowa i Sokala, muzealnicy i pracownicy rezerwatów kulturowych. Podczas seminarium prowadzonego przez Oddziały Terenowe NID w Rzeszowie i Krakowie zwracano szczególną uwagę na aktywności samorządów oraz organizacji pozarządowych i ich wkład w ochronę dziedzictwa kulturowego w Polsce.

28 listopada – w pałacu Prezydenckim prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Bronisław Komorowski wręczył rozporządzenia w sprawie uznania za Pomnik Historii pięciu zabytkowych obiektów. Za Pomniki Historii uznane zostały Bazylika Katedralna (dawna Kolegiata Prymasowska) pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Łowiczu, zespół staromiejski ze średniowiecznym systemem fortyfikacji w Paczkowie, zespół opactwa cystersów w Sulejowie, kościół pw. św. św. Apostołów Piotra i Pawła w Strzegomiu, meczety i mizary w Bohonikach i Kruszynie. 4 grudnia prezydent Bronisław Komorowski przyjechał do Katowic, aby wręczyć rozporządzenie w sprawie uznania Gmachu Województwa i Sejmu Śląskiego za Pomnik Historii Katowic. Narodowy Instytut Dziedzictwa koordynuje realizację procedury występowania z wnioskiem do ministra o uznanie przez

Prezydenta RP zabytku nieruchomego za Pomnik Historii. Instytut monitoruje także stan obiektów uznanych za Pomnik Historii oraz dba o ich markę.

30 listopada – w Kalwarii Zebrzydowskiej odbyło się posiedzenie Komitetu ds. Światowego Dziedzictwa Kulturowego w Polsce, w trakcie którego przeprowadzone zostały warsztaty w związku ze sprawozdaniem okresowym.

listopad – ruszyła strona internetowa Parku Mużakowskiego www.park-muzakowski.pl.

listopad – Paulina Florjanowicz – dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa, biskup Edward Dajczak – ordynariusz diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej i Cezary Nowakowski – dyrektor Biura Dokumentacji Zabytków w Szczecinie podpisali list intencyjny dotyczący współpracy w zakresie ochrony, opieki i promocji ryglowej architektury sakralnej.

GRUDZIEŃ

7 grudnia – w Gdańsku w ramach organizowanego przez Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów cyklu szkoleń pt. „Ochrona Dziedzictwa Kulturowego w Polsce” zaprezentowana została rola Narodowego Instytutu Dziedzictwa w ochronie dziedzictwa kulturowego. Omówiono także kwestię zagrożeń dla dziedzictwa archeologicznego w Polsce.

12-13 grudnia – odbyła się konferencja naukowa poświęcona 50-leciu misji Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Wydarzenie uświetniło swoją obecnością wielu ekspertów z Polski i zagranicy współpracujących z NID, którzy zaprezentowali dokonania Instytutu na rzecz ochrony dziedzictwa narodowego, w tym wykorzystanie najnowszych technologii. Eksperti z zagranicy w swoich prelekcjach podkreślali atuty wielopoziomowej współpracy z Narodowym Instytutem Dziedzictwa, który adaptuje do polskich realiów standardy wykorzystywane w innych krajach.

13 grudnia – odbyło się spotkanie studyjne w sprawie przygotowania wniosku o wyróżnienie najcenniejszych obiektów zabytkowych w Lublinie, związanych historycznie z zawarciem w 1569 roku unii lubelskiej, Znakiem Dziedzictwa Europejskiego przyznawanym przez Komisję Europejską. Celem wniosku jest wyróżnienie trzech obiektów dziedzictwa tj. Pomnika Unii Lubelskiej, Klasztoru OO Dominikanów i Kaplicy Trójcy Świętej na Zamku Lubelskim. W spotkaniu uczestniczyli m.in. przedstawiciele Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, gospodarze zabytkowych obiektów – Miejski Konserwator Zabytków, przeor klasztoru OO Dominikanów oraz dyrektor Muzeum Lubelskiego na Zamku, a także przedstawiciel Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

17-21 grudnia – w Centrum Światowego Dziedzictwa UNESCO w Paryżu odbyła się wystawa *Górnictwo dziedzictwo kultury polskiej oraz inne polskie obiekty na Liście światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego UNESCO*. Była ona częścią kampanii promującej kandydaturę Polski do Komitetu Światowego Dziedzictwa UNESCO, w którą zaangażowany jest Narodowy Instytut Dziedzictwa.

grudzień – Narodowy Instytut Dziedzictwa uruchomił dla wszystkich miłośników zabytków aplikację na urządzenia mobilne „Zabytki w Polsce”, która dokładnie określa umiejscowienie obiektów zabytkowych w najbliższej okolicy użytkownika. Udostępnia ona również najważniejsze informacje na temat danego zabytku, opracowane przez ekspertów NID. Aplikacja jest odpowiedzią Narodowego Instytutu Dziedzictwa na rosnące zainteresowanie polskimi zabytkami.

grudzień – w ramach kampanii promującej kandydaturę Polski do Komitetu Światowego Dziedzictwa UNESCO Narodowy Instytut Dziedzictwa wraz z Międzynarodowym Instytutem Konserwacji i we współpracy z ośrodkami naukowymi z całego kraju wydał kalendarz *Poland for World Heritage* promujący prace polskich archeologów i konserwatorów zabytków na rzecz miejsc światowego dziedzictwa UNESCO.

Kontakt

Narodowy Instytut Dziedzictwa

ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
centrala: 22 826 02 39, 22 826 92 47
sekretariat: 22 826 93 52
fax: 22 826 17 14
e-mail: info@nid.pl

Zapraszamy do odwiedzenia naszych stron:

www.zabytek.pl

Legalny i nielegalny obrót dziełami sztuki:

www.stop-heritage-crime.org

Wolontariat na rzecz dziedzictwa:

www.zabytek.pl/wolontariat

Europejskie Dni Dziedzictwa:

edd.nid.pl

Portal mapowy NID:

e-zabytek.nid.pl

Dziedzictwo niematerialne:

niematerialne.nid.pl

Park Mużakowski:

park-muzakowski.pl

Jesteśmy na Facebooku: **www.facebook.com/zabytek**

oraz na YouTube: **www.youtube.com/TVNID**

Biblioteka Narodowego Instytutu Dziedzictwa

ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
tel. 22 826 02 39 wew. 116, 119 (biblioteka), 118 (czytelnia)
fax: 22 826 02 39 wew. 121
e-mail: biblioteka@nid.pl
Katalog on-line: **www.zabytek.pl/biblioteka**

Oddziały Terenowe NID

Oddział Terenowy NID w Białymstoku

Dojlidy Fabryczne 23, 15-565 Białystok
tel. 85 748 22 20, 748 22 22
fax 85 748 22 21
e-mail: ot.bialystok@nid.pl

Oddział Terenowy NID w Gdańsku

ul. Św. Trójcy 5, 80-822 Gdańsk
tel./fax 58 301 77 12, 301 47 86,
301 75 22
e-mail: ot.gdansk@nid.pl

Oddział Terenowy NID w Katowicach

ul. Mickiewicza 29, 40-085 Katowice
tel. 32 207 24 00-02
e-mail: ot.katowice@nid.pl

Oddział Terenowy NID w Krakowie

ul. Św. Tomasza 8/7, 31-014 Kraków
tel./ fax 12 429 10 11
e-mail: ot.krakow@nid.pl

Oddział Terenowy NID w Lublinie

ul. Krakowskie Przedmieście 10/
Przechodnia 2/4, 20-002 Lublin
tel./fax 81 743 62-24, 743 70 88
e-mail: ot.lublin@nid.pl

Oddział Terenowy NID w Łodzi

ul. Piotrkowska 272b, 90-361 Łódź
tel./fax 42 682 62 44
e-mail: ot.lodz@nid.pl

Oddział Terenowy NID w Olsztynie

ul. 11-Listopada 4, 10-104 Olsztyn
tel. 89 521 26 89, 527 37 54, 521 26 90
fax 89 521 26 88
e-mail: ot.olsztyn@nid.pl

Oddział Terenowy NID w Opolu

ul. Krawiecka 13, 45-023 Opole
tel. 77 423 01 74, 423 01 84
fax 77 453 65 30
e-mail: ot.opole@nid.pl

Oddział Terenowy NID w Poznaniu

ul. Mielżyńskiego 27/29, 61-725 Poznań
tel./fax 61 851 73 64
e-mail: ot.poznan@nid.pl

Oddział Terenowy NID w Rzeszowie

ul. Hetmańska 15, 35-045 Rzeszów
tel. 17 853 67 76
tel./fax 17 853 29 43
e-mail: ot.rzeszow@nid.pl

Oddział Terenowy NID w Szczecinie

Plac Orła Białego 1, 70-562 Szczecin
tel./fax 91 433 61 67
fax 91 488 79 10
e-mail: ot.szczecin@nid.pl

Oddział Terenowy NID w Toruniu

ul. Rąbiana 21, 87-100 Toruń
tel./fax (56) 663 55 88, 663 57 94
e-mail: ot.torun@nid.pl

Oddział Terenowy NID w Warszawie

ul. Piwna 44 lok. 3, 00 - 265 Warszawa
tel./fax 22 831 37 33
e-mail: ot.warszawa@nid.pl

Oddział Terenowy NID we Wrocławiu

ul. Władysława Łokietka 11,
50-243 Wrocław
tel. 71 322 16 40
fax 71 326 69 99
e-mail: ot.wroclaw@nid.pl

Oddział Terenowy NID w Zielonej Górze

Stary Rynek 1, 65-067 Zielona Góra
tel. 68 329-14-90
fax 68 324-10-34
e-mail: ot.zgora@nid.pl

Pracownia Terenowa „Park Mużakowski” w Łęknicy

ul. Wybrzeżna 25, 68-208 Łęknica
tel./ fax 68 362 41 82
e-mail: pracownia.lemnica@nid.pl

Pracownia Terenowa w Trzebinach

Trzebiny - Pałac 30A, 64-100 Leszno
tel. 65 533-03-47
e-mail: pracownia.trzebiny@nid.pl

Pracownia Terenowa w Zamościu

ul. Partyzantów 11, 22-400 Zamość
tel. 84 638 62 04
e-mail: pracownia.zamosc@nid.pl

Raport roczny Narodowego Instytutu Dziedzictwa

2012

Opracowanie redakcyjne

Paulina Florjanowicz
Beata Bauer
Laura Bakalarska
Anna Kucińska-Isaac
Tadeusz Sadowski

Opracowanie graficzne

Piotr Berezowski

Fotografie z Archiwum
Narodowego Instytutu Dziedzictwa

ISBN 978-83-63260-15-6

© Narodowy Instytut Dziedzictwa
ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa

Druk

System-Graf, Lublin